

Άννα

Αλεξάνδρα: Μου είπες ότι σε λένε Άννα.

Άννα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Πόσο χρονών είσαι Άννα;

Άννα: 23. και έχω δυο παιδιά.

Αλεξάνδρα.: Άννα, το επίθετο σου;

Άννα: Τάσιος.

Αλεξάνδρα: και μου είπες ότι δεν έχεις πάει καθόλου σχολείο. Έχεις μεγαλώσει εδώ πέρα στο Αλιβέρι;

Άννα: Όχι, από Τρίκαλα είμαι εγώ, αλλά παντρεύτηκα εδώ.

Αλεξάνδρα: Ο άνδρας σου είναι από εδώ. Ο λόγος για τον οποίον δεν πήγες σχολείο;

Άννα: Α, δεν είχαμε που να πάμε εκεί.

Αλεξάνδρα: Στα Τρίκαλα έμενες...

Άννα: Όξω από τα Τρίκαλα.

Αλεξάνδρα: Η οικογένεια σου από πόσα άτομα αποτελείται; Πόσα αδέρφια έχεις;

Άννα: Ήμασταν 3 κορίτσια κι ένα αγοράκι.

Αλεξάνδρα: Είσαι η μεγαλύτερη ή η μικρότερη;

Άννα: Όχι, η δεύτερη.

Αλεξάνδρα: Και οι γονείς σου με τι ασχολούνται;

Άννα: Με είδη προκόξ.

Αλεξάνδρα: Με την γύρα; Κάναν γύρα;

Άννα: Άννα:Ναι. Κάναν γύρα.

(διακοπή από άλλη γυναίκα, που ρωτάει την καταγωγή μου).

Αλεξάνδρα: Και μου είπες ότι ασχολούνται με την γύρα. Δουλεύει και η μητέρα και ο πατέρας σου;

Άννα: Μόνο ο πατέρας μου.

Αλεξάνδρα: Η μητέρα σου πρόσεχε εσάς που ήσασταν μικρά σπίτι;

Άννα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Το σπίτι σας έξω από τα Τρίκαλα... παραδείγματος χάρη είναι όπως στο Αλιβέρι;

Άννα: Ναι, έτσι όπως είναι εδώ! Ναι!

Αλεξάνδρα: Και μένατε σε σπίτι δικό σας, είχατε οικόπεδο, είχατε χτίσει σπίτι;

Άννα: Όχι, δεν είχαμε σπίτι. Είχαμε παράγκα, λαθραία απάνω σε οικόπεδο.

Γυναίκα: δεν μας τα 'κανε το κράτος. Όλου για ψέματα είναι. Ούλου για κοροϊδία. Θα μας φτιάξει τώρα.

Γυναίκα: Θα 'ρθουν πάλι για ψήφους. Τι μας κάνουν; Τίποτα! Τίποτα!

Αλεξάνδρα: Και ο λόγος για τον οποίον μου είπες ότι δεν πήγες σχολείο είναι, γιατί δεν είχε σχολείο εκεί κοντά.

Άννα: Δεν είχε σχολείο κοντά. Δεν μας ήθελαν τα παιδιά. Έλεγαν που να 'ρθούνε οι...Μας κορόιδευαν. Και...

Αλεξάνδρα: Α, σας κορόιδευαν.

Άννα: Ναι. Και δεν είχαμε. Ήταν μακριά το σχολείο, πώς να πάμε. Έφευγαν οι πατεράδες μας, πήγαν γύρα, εμείς πως θα σηκωθούμε το πρωί να πάμε;

Αλεξάνδρα: Εσύ όταν ο πατέρας σου πήγαινε γύρα, πήγαινες μαζί του ή...

Άννα: Α, σπίτι' ήμαν. Με την μάνα μ'.

Αλεξάνδρα: Δηλαδή ο πατέρας σου πήγαινε στις λαϊκές ή πήγαινε ταξίδι, μας πούμε;

Άννα: Έτσ'! Σε μαχαλά πήγαινε.

Αλεξάνδρα: Εκεί κοντά δηλαδή.

Άννα: Αρκετά κοντά, ναι.

Αλεξάνδρα: Δεν έφευγε, μας πούμε, να πάει αλλού;

Άννα: Όχ'! Έφευγε το καλοκαίρι μόνο. Το χειμώνα ήμασταν εκεί γύρω- γύρω.

Αλεξάνδρα: Το καλοκαίρι έπαιρνε και σας μαζί;

Άννα: Το καλοκαίρι, όταν πηγαίναμε μακριά, μας παίρνανε και εμάς. Ήμασταν 3 κορίτσια. Μας παίρνανε και μας. η μάνα, εγώ, είχαμε πάει όλοι μαζί.

Αλεξάνδρα: Κι όταν ήσουνα μικρή τι έκανες; Με τι ασχολιόσουν; Δηλαδή έπαιζε, ξέρω 'γω;

Άννα: Με τις δουλείες απ' το σπίτι.

Αλεξάνδρα: Σου μάθαιναν να κάνεις δουλείες στο σπίτι.

Άννα: Ναι, δουλείες. Να, όπως είμαι τώρα, που έχω τα μωρά, ήμαν και τότες νοικοκυρά. Από μικρή. Έτσι ήμουνα. Να τώρα θέλουμε να στείλουμε τα δικά μας τα μωρά. Να, εγώ έχω 2 αγοράκια, το ένα είναι 2 χρονών, το άλλο είναι εφτά χρονών. Θέλω να τα στείλω στο σχολείο.

Αλεξάνδρα: Θα τα στείλεις;

Άννα: Να τα στείλω θέλω, αλλά λέει, τελείωσαν οι θέσεις. Δεν έχει άλλη. Είναι μικρός και τον πήγα στο νηπιαγωγείο.

Αλεξάνδρα: Θα τα στείλεις και στο νηπιαγωγείο;

Άννα: Ναι, θα τα στείλω, αλλά είναι μικρό εδώ. Τι να σου πω; Η δικιά μας η δουλειά είναι χάλια. Δεν είμαστε όπως είσατε εσείς, που στέλνετε τα παιδιά σας σχολείο, που δουλεύετε. Εμείς είμαστε έτσι οι γυναίκες. Άνεργοι. Δεν έχουμε να δουλέψουμε, να πάρουμε κι εμείς ένα μεροκάματο. Μόνο οι άνδρες παν. Τι να βγάλουν οι άνδρες; Αλεξάνδρα: Πιστεύεις ότι αν πήγαινες σχολείο, αν ήξερες γράμματα, θα μπορούσες να...;

Άννα: Αμ, πως! Δεν θα μπορούσα να δουλέψω, να πάω και κάπου, τίποτα, να περνάει και η ώρα. Να δούλευα, να έβγαζα κι ένα μεροκάματο για τα παιδιά. Κι ο άνδρας κι εγώ μαζί να δουλέψουμε.

Αλεξάνδρα: Ο άνδρας σου είναι από εδώ.

Άννα: Ναι, από δω είναι.

Αλεξάνδρα: Πόσο χρονών παντρεύτηκες;

Άννα: Πόσο χρονών;

Γυναίκα: Γιατί το κράτος δεν μας στέλνει λεφτά να φάμε; Πεινάμε! Γιατί δεν μας στέλνει λεφτά; Λεφτά θέλουμε να φάμε! Τι να τα κάνει; Να τα! Δεν τα γκρέμισε ο δήμαρχος, να συμμορφώσει ο Βόλος.

Άννα: Καλά λέει η γιαγιά. Τώρα είναι αυτά χάλια; Κοίτα εδώ μπροστά! Τι είναι αυτά; Δεν κοιτάς τα χάλια μας! Δεν έχουμε ένα βόθρο να παν τα νερά εκεί.

Γυναίκα: Τα χάλια δεν κοιτάτε;

Άννα: Εγώ νομίζεις δεν ήθελα τα καλύτερα; Να πήγαιναν και τα μωρά σχολείο, να ήξεραν κι αυτά γράμματα, πέντε- έξι πράγματα παραπάνω! Δεν ξέρουμε τίποτα εμείς. Ούτε ξέρουμε να μιλήσουμε. Είμαστε δυο γυναίκες, δεν ξέρουμε να τα πούμε καλά τα ελληνικά.

Αλεξάνδρα: Στα παιδιά σου εσύ τώρα τι μαθαίνεις; Τι σου έμαθε εσένα η μητέρα σου και τι μαθαίνεις εσύ στα δικά σου τα παιδιά;

Άννα: Ό,τι μ' έμαθε εμένα η δικιά μου η μητέρα, θα μάθω κι εγώ τώρα τα δικά μου.

Μισά ελληνική, μισά δικά μου. Μισά –μισά τώρα.

Αλεξάνδρα: Πως θα ήθελες να είναι το σχολείο για τα παιδιά σου; Δηλαδή θα ήθελες να συνεχίσουν να πάνε Γυμνάσιο, να πάνε Λύκειο; Να πάνε μόνο Δημοτικό;

Άννα: Όχι. Μετά να σπουδάσει κάτι.

Αλεξάνδρα: Θα μπορούσες να τους βοηθήσεις εσύ; Δηλαδή αν έχουν κάποιες απορίες, ποιος...; Ο πατέρας τους, ο άνδρας σου έχει πάει σχολείο;

Άννα: Ναι, ξέρει αυτός.

Αλεξάνδρα: Έχει πάει δημοτικό; Έχει βγάλει;

Άννα: Ναι, έχει βγάλει. Αυτός ήταν εδώ στον Βόλο. Είχε πάει.

Αλεξάνδρα: Στο Βόλο είναι πιο εύκολο θεωρείς;

Άννα: Είναι πιο εύκολο.

Αλεξάνδρα: Για ποιο λόγο;

Άννα: Είναι κοντά το σχολείο, είναι κοντά τα μαγαζιά, είναι κοντά το νοσοκομείο.

Είναι διαφορετικά. Εκεί ήταν αλλιώς. Εμείς ήμασταν όξω ντιπ από την πόλη.

Αλεξάνδρα: Αν το παιδί σου, η κόρη σου, αν είχες κόρη, σου λέγε, θέλω να συνεχίσω το σχολείο και να πάω μέχρι και το λύκειο, θα την αφήνες; Θα την ενθάρρυνες;

Άννα: Αμέ! Αμέ! Γιατί; Γιατί να μην την αφήνα; Δεν είχα πρόβλημα εγώ. Να, τώρα εγώ δεν ξέρω τίποτα. Φάρμακο να πάρω για το μωρό, να γράψω στον γιατρό να το δώσω, δεν ξέρω τι ώρα να το δώσω, πόσο να του δώσω, δεν ξέρω τίποτα! Τίποτα, ντιπ! Ή να πάω κάπου να διαβάσω μια ταμπέλα από που λέει αυτή, που πάω από δω. Είμαι κάτι σαν τυφλή!

Αλεξάνδρα: Τώρα ο άνδρας σου με τι ασχολείται;

Άννα: Αυτός; Μανάβης είναι.

Αλεξάνδρα: Σε μαγαζί ή με την γύρα;

Άννα: Με την γύρα.

Αλεξάνδρα: Όταν πηγαίνει αυτός στην γύρα, πας κι εσύ μαζί του;

Άννα: Δεν πάω τώρα.

Αλεξάνδρα: Αν μεγαλώσουν τα μωρά;

Άννα: Αν μεγαλώσουν τα μωρά, θα πάω κι εγώ. Τι θα κάνω;

Αλεξάνδρα: Θα πάρεις και τα μωρά μαζί σου;

Άννα: Αν πάνε στο σχολείο τα μωρά, δεν θα τα πάρω. Άμα δεν παν, θα τα πάρω.

Λένε είναι μικρό το σχολείο εδώ, δεν χωράει όλα. Είναι μερικά άτομα, που ήταν παλιά. Αυτά παν τώρα. Αυτοί που είναι καινούργιοι, δεν θα...

Αλεξάνδρα: Γιατί όμως;

Άννα: Γιατί δεν έχει χώρο. Να αυτή δεν πηγαίνει η καημένη. Είναι 6 χρονών, 7. δεν πάει. Δεν έχει καρέκλα, που να πάει; Εγώ έχω 2, η άλλη 6, να πάει και το μωρό το δικό της. Δεν έχ'. Πήγαμε και μας έδωσε η δασκάλα.

Αλεξάνδρα: Θα ήθελες... Δεν ξέρω, από άλλες καταστάσεις, από τον άνδρα σου έχεις ακούσει να υπάρχουν κάποια προβλήματα στο σχολείο; Μας πούμε, με τα μπαλαμάκια τα τσιγγανάκια τα πάνε καλά; Με τον δάσκαλο;

Άννα: Πως, αμέ! Είναι ήσυχα τα μωρά! Ήσυχα! Ο άνδρας μου δεν είχε... όπως ήταν όλοι οι δικοί σας ήταν κι αυτοί. Μαθητές! Αυτή η δασκάλα εδώ που είναι στο Βόλο

τα ξέρει τα παιδιά όλα. Αφού εδώ πήγαν στο σχολείο. Να, σ' αυτό που πάνε τώρα τα μωρά. Είναι καλό να πας σχολείο. Αλλά δεν χώραγε να πάρει άλλα μωρά.

Αλεξάνδρα: Γίνονται κάποια μαθήματα επίσης στα λυόμενα εδώ πέρα για γυναίκες, για τις γυναίκες που είναι μεγαλύτερες. Θα πήγαινες;

Άννα: Πώς! Θα πήγαίνα! Πηγαίναμε κι εμείς.

Αλεξάνδρα: Α, έχεις παρακολουθήσει;

Άννα: Είχα πάει 2 φορές, 3 φορές. Μετά ήμαν έγκυος. Είχα και τ' άλλο το μωρός το σπίτ' και δεν μ' έπαιρνε η ώρα να πάω. Έφτιαχνα και δουλειές στο σπίτ'.

Αλεξάνδρα: Θα ήθελες να ξαναπάς;

Άννα: Θα ήθελα να ξαναπάω. Δεν έχω που να αφήσω τα μωρά να πάω.

Αλεξάνδρα: Η μητέρα σου; (Βλέπω μια κυρία στο σπίτι)

Άννα: Όχι.

Αλεξάνδρα: Η πεθερά σου;

Άννα: Η πεθερά μ' της πεθεράς του.

Άννα: Α, από την πεθερά σου η πεθερά. Η πεθερά μου είναι άλλη. Έχει κι αυτή μωρά. Ε, είναι και μεγάλη γυναίκα, που τα μωρά τρέχουν όπου να 'ναι, που να σηκωθεί να πάει κοντά στα μωρά; Πέρασε η ηλικία.

Αλεξάνδρα: Παντρεύτηκες πόσο χρονών;

Άννα: 14.

Αλεξάνδρα: Ήθελες να παντρευτείς 14 χρονών;

Άννα: Ήθελα να παντρευτώ 14 χρόνων; Τότε τα χρόνια ήταν αλλιώς. Εμείς έχουμε άλλο χούι. Δεν είμαστε όπως εσείς, α, όποιον αγαπάτε, παίρνετε. Εμείς παντρευόμαστε με συμπεθεριό από μικροί.

Αλεξάνδρα: Με προξενιό παντρεύτηκες κι εσύ;

Άννα: Με προξενιό κι εγώ. Μου το φέρανε εκεί, το πήρα κι ούτε... (γέλια)

Αλεξάνδρα: Κι ήρθες εδώ πέρα;

Άννα: Κι ήρθα εδώ πέρα και μέχρι τώρα περνάω καλά με τον άνδρα μου,. Δεν έχω προβλήματα με τα παιδιά, με τ' αυτά. Τι να κάνουμε; Αυτό που ηθέλαμε εμείς τώρα, ηθέλαμε να παν τα μωρά στο σχολείο. Να είχαμε ξέρει και μεις να πούμε πέντε λόγια παραπάνω. Να πούμε στον γιατρό, να τον μιλήσουμε καλά, να πάμε εκεί, να ξέρουμε να πούμε πέντε- έξι λόγια. Πώς να σε πω; Δεν ξέρω να το πω κιόλας.

Αλεξάνδρα: Άρα τα παιδιά σου εσύ θα τα στείλεις;

Άννα: Θα τα στείλω! Πως! Τώρα εγώ πήρα και το νηπιαγωγείο και την είπα. Λέω, διάλεξε κάτι μωρά, αυτά που είναι 2-3 χρόνων, βάλτα, τώρα τα μεγάλωσαν τα παιδιά,

να πάν 1^η τάξη. Να βάλω κι εγώ το δικό μου! Περίμενε, λέει, αυτόν τον μήνα βγαίνουν τρία μωρά, πάν στο σχολείο μέσα. Αυτοί είναι μεγάλοι, είναι 7 χρονών. Πρέπει να πάνε μέσα, λέει. Θα πάρω και το δικό σου. Αλλά είναι κι άλλα μωρά. Δεν είναι μόνο το δικό μου τώρα. Εδώ έχουμε εμείς 5, 6 μωρά που είναι χωρίς σχολείο.

Να, τι να κάνουμε; Παίζουν οι καημένοι.

Αλεξάνδρα: Εσύ τους λες παραμύθια; Τους λες ιστορίες;

Άννα: Τους λέω! Τι τους λέω! Τους τραγουδάω, τους χορεύω, τους κάνω, τους ταΐζω, τους περπατάω.

Αλεξάνδρα: Παραμύθια;

Άννα: Παραμύθια τους λέω!

Αλεξάνδρα: Τι παραμύθια; Είναι τα παραμύθια που σου 'χε πει η δική σου η μαμά;

Άννα: Ε, η δικιά μου! Τα δικά μας παραμύθια εμείς λέμε τώρα. Δεν λέμε όπως λέτε εσείς στα παιδιά σας! Ξέρετε γράμματα και τα λέτε εσείς! Τα λέτε διαφορετικά.

Αλεξάνδρα: Τα δικά σας παραμύθια; Εννοείς στα τσιγγάνικα;

Άννα: Στα τσιγγάνικα! Στα τσιγγάνικα τα λέμε εμείς!

Αλεξάνδρα: Θες να μου πεις ένα παραμύθι, μια ιστορία;

Άννα: Τι παραμύθι; Τους λέγαμε εμείς...

Άνδρας : τα παράπονα στον δήμαρχο.

Τους τραγουδάμε, τους φοβερίζουμε πιο πολύ. Θα σε φάει εκείνος...

Αλεξάνδρα: Ποιος τους λες ότι θα τους φάει; Ο μπαμπούλας;

Άννα: Ο μπαμπούλας. Θα σε φάει το σκυλάκι, η γατούλα, για να φοβούνται κι αυτοί. Τα δικά μας τα μωρά είναι ντιπ σαν αδέσποτα. Δεν ξέρουν τίποτα. Είναι μωρά τώρα που...

Αλεξάνδρα: Πως πιστεύεις όμως ότι θα μάθουν; Θα μάθουν, άμα τους τα πεις εσύ, άμα παν σχολείο, άμα τι; Πως θα μάθουν;

Άννα: Άμα θα παν στο σχολείο, θα μάθουνε. Τι να τους μαθαίνω εγώ; Δεν μαθαίνουν από μένα ό,τι και να τα πω. Είναι μερικά μωρά που είναι βαροκέφαλοι μωρά, δεν παίρνουν μέσα. Κι άμα παν στο σχολείο, θα πάρουν 1 φορά, 2 φορές, 1 χρόνο, 2 χρόνια, θα μάθουν. Θα πάρουν αυτό το στυλ.

Ελένη

Ελένη: Αυτή η εγγονή μου πάει σχολείο.

Αλεξάνδρα: Πάει σχολείο. Εσείς πόσα παιδιά έχετε;

Ελένη: Εγώ έχω επτά. Πέντε αγόρια και δυο κορίτσια. Είναι παντρεμένα όλα. Έχω 15 αγγόνια. Πάνε σχολείο τα παιδιά, το αγαπάνε το σχολείο. Θέλουν να μάθουν γράμματα. Θέλουν να ζήσουν κι αυτοί, όπως είναι τα άλλα παιδιά. Κατάλαβες; Για να είμαστε κι εμείς, όπως είσαστε κι εσείς. Διαφορετικοί. Ζούμε σε μια χώρα, είμαστε Ελληνίδες, εδώ γεννηθήκαμε, εδώ μεγαλώσαμε, να είμαστε όλοι μαζί. Αυτό θέλουμε.

Αλεξάνδρα: Και πιστεύετε πως με το σχολείο, με το να πάνε τα παιδιά σχολείο, θα είναι πιο...

Ελένη: Να σπουδάσουν, να κάνουν, να μάθουν μια δουλειά στα χέρια τους, να την έχουν συνεχώς την δουλειά. Εμείς είμαστε έμποροι. Αυτό όσο είμαστε οι παλιοί. Τώρα η νεολαία που αρχινάει και μεγαλώνει, να σπουδάσουν τα παιδιά.

Αλεξάνδρα: Θα θέλατε, δηλαδή δεν θα σας πείραζε, αν τα παιδιά σας δεν πήγαιναν γύρα; Τα εγγόνια σας;

Ελένη: Όχι, να μην πάνε γύρα. Γιατί να πάνε γύρα; Να ανοίξουν ένα μαγαζί, να πιάσουν μια δουλειά, γιατρός, όπως τα παιδιά τα δικά σας. Έτσι να ζουν και τα δικά μας! Το θέλω πολύ αυτό το πράγμα! Γιατί; Αφού είμαστε κι εμείς, όπως είσαστε εσείς. Έτσι.

Αλεξάνδρα: Θα θέλατε περισσότερο τα αγόρια ή τα κορίτσια να...;

Ελένη: Αγόρια, κορίτσια! Το ίδιο είναι. Γιατί λένε και η γυναίκα και ο άνδρας έχουν τα ίδια δικαιώματα!; Κατάλαβες; Άρα και τα κορίτσια και τα αγόρια. Το ίδιο.

Αλεξάνδρα: Εσείς είστε από εδώ πέρα, από το Αλιβέρι;

Ελένη: Ναι, ναι, είμαι από δω.

Αλεξάνδρα: Το όνομα σας;

Ελένη: Ελένη.

Αλεξάνδρα: Το επίθετο σας;

Ελένη: Τάσιου.

Αλεξάνδρα: Αν όμως ερχόταν η εγγονή σας και σας έλεγε εγώ θέλω να πάω και στο γυμνάσιο και στο λύκειο...

Ελένη: Να πάει!

Αλεξάνδρα: Και ίσως να πάω σ' ένα πανεπιστήμιο που δεν είναι εδώ στο Βόλο. Είναι στα Γιάννενα.

Ελένη: Στα Γιάννενα, στην Αθήνα, στην Θεσσαλονίκη!

Αλεξάνδρα: Δεν θα σας ενοχλούσε;

Ελένη: Όχι, όχι! Καθόλου, καθόλου! Μόνο ξέρεις τι με στεναχωρέεται πολύ και κάνω; Που δεν έχουμε δουλειές και δεν έχουμε και οικονομικά! Για να πάει ένα παιδί να σπουδάσει, θέλει λεφτά. Κατάλαβες; Και τα λεφτά δεν βγαίνουνε. Αυτό με στεναχωράει πολύ. Αυτό το πράγμα. Και να πάει να σπουδάσει. Γιατί να μην πάει;

Αλεξάνδρα: Ξέρω ότι πάρα πολλά κορίτσια παντρεύονται μικρά, παντρεύονται δεκατεσσάρων. Αν ήθελε να συνεχίσει, θα παντρευόταν κιόλας ή δεν θα παντρευότανε;

Ελένη: Όχι. Γιατί να παντρευτεί δεκατεσσάρων χρονών; Να παντρευτεί 20, 22. και 25 ακόμα να παντρευτεί. Εμένα μ' αρέσει πολύ αυτό το πράγμα, μ' αρέσει, γιατί...

Αλεξάνδρα: Εσείς είχατε πάει σχολείο;

Ελένη: Εγώ δεν είχα πάει. Δεν πήγα καθόλου, δεν πήγα σχολείο. Αλλά τα καταλαβαίνω όλα! Δεν πήγατε γιατί...

Αυτά τα χρόνια ήμασταν στα τσαντίρια, με τα αυτά τότε, δεν μας...

Αλεξάνδρα: Αν τα εγγόνια σας πρέπει να πάνε σχολείο, ίσως να έπρεπε να μην μετακινούνται;

Ελένη: Ναι.

Αλεξάνδρα: Εσείς θα δεχόσασταν να τα κρατήσετε;

Ελένη: Αμέ! Εμείς δεν φεύγουμε από δω. Χειμώνα, καλοκαίρι είμαστε μόνιμοι εδώ. Τελείωσε. Ο άνδρας μου δουλεύει στις άλικες μέσα. Δεν φεύγουμε. Γιατί μερικοί από μας, όλοι οι δικοί μας πάνε ταξίδια. Φεύγουνε.

Αλεξάνδρα: Εσείς δεν φεύγετε;

Ελένη: Δεν φεύγουμε.

Αλεξάνδρα: Δουλεύετε κι εσείς;

Ελένη: Δεν δουλεύω εγώ, κοπέλα μου. Πριν δούλευα. Τώρα έχω πρόβλημα με το πόδι μου και δεν μπορώ. Πολύ μ' αρέσει αυτό που λες και θα ήθελα πάρα πολύ να μείνουμε σε μια μεριά όλοι οι δικοί μας, να μην φύγουνε και να πάνε σχολείο κανονικά τα παιδιά. Κι όταν μεγαλώσουν να αλλάξουν. Να αλλάξουν ζωή τα παιδιά μας. να αλλάξουν αυτήν την ζωή, να φύγουν από την δικιά μας ζωή. Είναι πολύ καλό αυτό το πράγμα. Να ανοίξουν άλλος μηχανικός, άλλος μαγαζί, άλλος μανάβης. Κάτι να φτιάξουν. Αλλά να χουν δικό τους μαγαζί. Κατάλαβες; Μην να πάνε γύρα. Εδώ, εκεί. Τριγυρνάνε όλα τα χωριά. Τώρα να πουλήσουν χαλιά και σεντόνια και αυτά, λείπουν πέντε, έξι μήνες απ' τα σπίτια τους. αυτό το πράγμα δεν μ' αρέσει. Δεν το

θέλω αυτό το πράγμα! Να βρούνε μια...! Να είμαστε μόνιμοι, όπως είμαστε μόνιμοι από δω, από το Βόλο, από το Αλιβέρι, χρόνια μόνιμοι, να είμαστε μόνιμοι. Να ανοίξουν μαγαζιά δικά τους και να δουλέψουν μες το Βόλο. Να δουλέψουνε! Καλύτερο αυτό! Χίλιες φορές.

Αλεξάνδρα: Τα παιδιά σας έχουν πάει σχολείο;

Ελένη: Ναι, όλα.

Αλεξάνδρα: Έχουν βγάλει το δημοτικό;

Ελένη: Ναι, το δημοτικό όλο.

Αλεξάνδρα: Τι σας έχουν πει για το σχολείο; Η δικά τους η άποψη ποια είναι; Τους άρεσε; Δεν τους άρεσε; Τι δεν τους άρεσε;

Ελένη: Τους άρεσε πολύ και ήταν πολύ καλοί μαθηταί. Ήτανε. Ήτανε τότε και η κυρία Ελένη Γούναρη, αν την ξέρεις, ήταν τότες αυτή που είχε τα παιδιά μου και ήταν καλά παιδιά όλοι, και τα γράμματα τους και τα αυτά τους ήταν σωστά.

Αλεξάνδρα: Πηγαίνατε να ρωτήσετε πως τα πηγαίνανε;

Ελένη: Ω, πήγαινα! Πως πάν τα παιδιά, αν κάνουν γράμματα ή δεν κάνουν, αν τα παίρνουν, πήγαινα.

Αλεξάνδρα: Εσείς αν είχαν κάποιες απορίες, μπορούσατε να τους βοηθήσετε;

Ελένη: Τους μάλωνα.

Αλεξάνδρα: Α, τους μαλώνατε. Για ποίο λόγο; Για να διαβάσουν;

Ελένη: Για να διαβάσουν, να είναι ησυχασμένοι, να καταλαβαίνουν ό,τι μιλάει η δασκάλα, η κυρία, ο κύριος.

Αλεξάνδρα: Πιστεύετε ότι στους τσιγγάνους τι έχει περισσότερο αξία; Η γύρα ή τα γράμματα;

Ελένη: Τα γράμματα. Τι να την κάνεις την γύρα; Αυτά είναι αηδίες τα πράγματα που λες κι ακούς. Τι να την κάνεις την γύρα; Τα γράμματα, όταν ένα κορίτσι ή ένα παιδί δεν ξέρει γράμματα είναι τυφλό. Κατάλαβες τι σ' λέω; Είναι τυφλό! Γιατί λεν με τα γράμματα έχεις δεύτερα μάτια; Τώρα να πάω εγώ κάτω στο Βόλο για ψώνια και θέλω να βρω ένα μαγαζί, δεν μπορώ να το βρω. Τις τιμές απ' όξω σ' αυτά τα πράγματα, καλά εγώ καταλαβαίνω τις τιμές. Είναι μερικοί που δεν καταλαβαίνουν καθόλου και κοιτάζουν εκεί και λένε πόσο να 'χει αυτό τώρα; Μου λες, καλέ κυρία, πόσο πάει αυτό το πράγμα; Ρωτάνε. Αυτό δεν είναι καλό πράγμα. Γι' αυτό εσύ πως καταλαβαίνεις, εσύ που ξέρεις γράμματα; Να πάν σχολείο....

Αλεξάνδρα: Θα θέλατε το σχολείο να είναι μες το Αλιβέρι, να είναι μόνο με τσιγγάνους;

Ελένη: Όχι! Όχι! Δεν το θέλω αυτό. Καθόλου δεν μ' αρέσει αυτό. Αυτό σαν θα ντρέπομαι απ' αυτό το πράγμα. Θέλω να είναι τα παιδιά όλα μαζί. Αυτό θέλω. Ακόμα ξέρεις τι θέλω; Θέλω να βγει μια διαταγή να βγάλουμε τα ρούχα αυτά, να βγάλουμε! Άστη δικιά μ' η γενιά τώρα! Αυτή! Αυτή να μην φοράει τέτοια ρούχα. Αυτή τώρα να πάρει ένα παιδί απ' τους δικούς σας.

Συνέντευξη της Κατερίνας- Ειρήνης-Βασίλη- Ελισάβετ- Αναστασίας- Άννας στην
Σιώτου Αλεξάνδρα.

Κατερίνα: Όλοι να πιάσουν δουλειά. Να δώσουν δουλειά στον κόσμο, να καθίσουν στα σπίτια, όπως είναι όλοι οι Έλληνες. Τρέχουν από δω, τους διώχνουν, τρέχουν από και, τα ίδια. Να είναι νόμιμοι.

Ειρήνη: Αυτοί που έβγαλαν την κάρτα του μετακινούμενου μαθητή νομίζουν ότι θα λύσουν το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι να βάλουν το χέρι στην τσέπη. Αυτό να φτιάξουν. Όχι, έγινε η κάρτα και πήγαινε εδώ και πάρε πίσω την κάρτα. Τώρα οι τσιγγάνοι πάνε δέκα μέρες στην Δράμα. Θα πάρει την κάρτα να πάει δέκα μέρες σχολείο; Για κοροϊδία θα γίνει αυτό; Θα τον βγάλεις από και, να πάει εκεί. Δεν είναι μόνο οι τσιγγάνοι που ταξιδεύουν για την δουλειά. Όλος ο κόσμος. Κι αυτοί, οι μη τσιγγάνοι. Ο γιατρός τι κάνει; Ο στρατιωτικός όταν τον μεταθέτουν; Δεν παίρνει την οικογένεια του;

Αλεξάνδρα: Αυτή η κάρτα μετακιν..

Ειρήνη: Δεν βοηθάει!

Αλεξάνδρα: Δηλαδή μπορείς να πας σε κάποιο σχολείο...;

Ειρήνη : Ναι, αλλά όχι για δέκα μέρες! Θα πας να μείνεις! Κοροϊδία είναι...

Βασίλης : Δεν συμφέρει.

Αλεξάνδρα: Δηλαδή λέει, αν τον ένα χρόνο είσαι στην Κοζάνη και τον άλλο χρόνο είσαι στην Φλώρινα και τον άλλο χρόνο είσαι στην Κρήτη, μπορείς να πας σε όλα αυτά τα σχολεία.

Βασίλης : Ναι, αλλά τώρα εμείς πάμε ένα μήνα στο Αγρίνιο, ένα μήνα πάμε Γιάννενα, ένα μην Κοζάνη.

Ειρήνη : Ούτε κι ένα μήνα. Το κέντρο θα είναι, ας πούμε, το Αγρίνιο. Θα πάει πέντε μέρες σ' ένα χωριό, μετά από πέντε μέρες θα ανταμώσουν πάλι στο Αγρίνιο. Το παιδί που θα καθίσει πάλι, για να πάει; Δηλαδή δεν έχουμε ένα χρόνο, που είπες. Ένα μήνα τουλάχιστον.

Βασίλης : Το πρόβλημα είναι να πιάσουμε όλοι δουλειά εδώ!

Αλεξάνδρα: Να ρωτήσω. Θέλετε να πιάσετε δουλειά, να μάθετε...;

Βασίλης : Στο δήμο, στα λεωφορεία!

Κατερίνα : Ό,τι δουλειά είναι! Τι πειράζει;

Αλεξάνδρα : Να ρωτήσω κάτι. Έχετε ψάξει δουλειά, ας πούμε, στα λεωφορεία.

Ελισάβετ: Θέλουν δίπλωμα! Εμείς που θα το βρούμε;

E: Δίπλωμα δεν έχει.

B: Έχω.

K: Έχει, επαγγελματικό.

E: Θέλουν δίπλωμα από γυμνάσιο.

Ελ. Το υπουργείο να βγάλει μια απόφαση. Τι να κάνουμε;

B: Αυτό να το βγάλει για μας, τους αγράμματους.

E: Δεν πήγε γυμνάσιο. Τώρα παίρνουμε να ξυπνήσουμε κι εμείς. Τόσα χρόνια κοιμόμασταν που λέει. Αυτός τελείωσε δημοτικό. Πόσα παιδιά είναι που τελείωσαν το δημοτικό που είναι 35 χρονών εδώ; Έχουν το δίπλωμα τρίτη κατηγορία, έχουν πάει φαντάρια. Ας ξεκινήσουν από δέκα άτομα. Να δώσουν θάρρος στους άλλους να πουν τα παιδιά, άντε, εντάξει, αφού κατέληξε αυτός έτσι και κάνει μια κανονική ζωή..

K: Ας πάω κι εγώ.

E: Το μόνο που δίνεις στους άλλους, που ενθαρρύνεις, είναι να κάνεις πράγματα, όχι μόνο με λόγια!

B: Αυτό να μας το δώσουν σε μας και από την γενιά, τα παιδιά να ξεκινήσουν τα σχολεία, να αλλάξει!

E: Έχω παρακολουθήσει τόσα συνέδρια που πήγαινα εγώ κι όλο ακούω η κάρτα του μετακινούμενου μαθητή. Λύθηκε το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι ότι δεν λύθηκε κι αυτό είναι που δεν το λέω και σε κάθε συνέδριο που πηγαίνω! Δεν το λέω και τώρα είχα...Σ' αυτήν την υπεύθυνη το είπα, ήταν πάρα πολύ κοπέλα μες το υπουργείο για θέματα παιδείας κι έλεγε για την κάρτα. Και της λέω μετά, όταν καθίσαμε να φάμε. Λέω, για να λυθεί. Λέτε, βρείτε μας εσείς μια λύση για να λυθεί το πρόβλημα σας. E, και λέω, τα μεταφέρω σε σένα, για να λυθεί το πρόβλημα μόνο έτσι. Θα κάνει μια κάρτα, αυτή που λέγεται μετακινούμενου μαθητή, κάρτα εργαζομένου γονέα που τα παιδιά του φοιτούν σε σχολείο. Γίνεται αυτή η κάρτα; Αυτός θα πάει, έχει πέντε παιδιά και μια η γυναίκα, έξι, θα πάει να δουλέψει μόνο αυτός; Να βγάλει 300.000, τότε τι θα κάνει;

Ελ: Θα πληρώσει φώτα, νερά, φαγητά;

E: Τουλάχιστον βάλε μας σεμινάρια. Για τους άλλους που ξέρουν, να πάρουν τα λεωφορεία, στον δήμο να σκουπίσουν. Για τις γυναίκες να κάνουν σεμινάριο. Μέσα από τα σεμινάρια να πληρωθούν και οι γυναίκες και να μάθουν και μια τέχνη. Να μην πάει χαμένο αυτό. Να μάθει κι ο άνδρας και τα παιδιά να προχωρήσουν.

Ελ: Να κάνει μεταφορές. Μήπως δεν γνωρίζει για μεταφορές; ....Μήπως δεν έχουν διπλώματα;

Αλ: Αν όμως εργάζεται και η μητέρα και ο πατέρας...;

Ελ: Μετά τα παιδιά θα πάνε σχολείο. Πως θα μάθουν αυτά τα παιδιά; Εμείς δεν στεναχωριόμαστε;

Κ: Και οι καιροί αλλάζουν. Γίνονται χειρότεροι.

Ελ: Για να είναι ξυμμορφωμένα. Αλλά πως; Γι' αυτά τα λεφτά καταστρέφουμε τα παιδιά μας! Γι' αυτά τα παιδιά είναι η δουλειά! Άμα πάρω εγώ μεροκάματο καλό, θα φύγω; Εμένα δεν μ' αρέσει να 'μια κάθε μέρα στο μπάνιο, στην φωτιά, εκεί που πρέπει;

Αλ: Εσείς από πόσο χρονών δουλεύετε;

Β: Από 18 χρονών....

Ελ. Βρε, εγώ δεν θέλω να πουλήσω χαλιά. Θέλω σταθερό μεροκάματο.

Αλ: Από τα παιδιά σας πηγαίνει κανένα σχολείο;

Ελ: Έχουν πάει δικό μου δέκα μέρες. Μεγάλωσε, έγινε 13, 14 χρονών, δεν έχουν...

Β: Φεύγουμε, πάμε για δουλειά.

Ελ: Του δώσανε ένα χαρτί πως είναι καλός, σε μαθητής. Το δώσανε, για να πάει ξανά.

Ε: Πως θα πάει ξανά; Έχει λεφτά; Ποιος θα το βλέπει; Η γιαγιά είναι άρρωστη.

Κ: Δεν θέλει λούσιμο; Δεν θέλει φαΐ;

Ελ. Ο παππούς είναι άρρωστος. Ή θα καθίσω εγώ; Για να φάνε όλα έτοιμα κι ένας να δουλέψει; Πόσα θα βγάλει; Και δεν είναι σίγουρο μεροκάματο! Είναι μέρες που θα βγάλουμε, πέντε μέρες δεν βγάζουμε.

Αλ: Αν υποθέσουμε ότι είχατε μια δουλειά σταθερή, τα παιδιά θα τα στέλνατε πόσο καιρό σχολείο;

Ελ: Τέρμα!

Κ: Τέρμα! Μέχρι τέρμα να σπουδάσουν, να βγουν κάτι! Να χουν κάτι στην ζωή τους!

Β: Εμείς το 90% τα παιδιά δεν παν σχολείο. Και μαθαίνουν να διαβάζουν, να γράφουν και αγγλικά να μάθουν από μόνα τους.

Αναστασία: Εγώ έχω τέσσερα παιδιά. Παν σχολείο, όλα. Δουλεύει ο άνδρας μ'.

Αλ: Αυτό τώρα πως το κανονίσατε; Δηλαδή δεν θες να δουλέψεις εσύ;

Αν: Τώρα θα χρειαστεί να δουλέψω. Έχω βγάλει κάρτα εδώ και τέσσερα χρόνια... Και τώρα μου βρήκαν μια δουλειά, εκεί στο μαγαζί. Θα δουλέψω κι εγώ.

Αλ: Και τα παιδιά θα πηγαίνουνε σχολείο;

Αν: Ναι. Έχω ένα τώρα πρώτη γυμνασίου, έχω έναν 4^η τάξη και την μικρή πρώτη τάξη.

Αλ: Κι άμα δουλέψεις, θα συνεχίσουν τα παιδιά;

Αν: Ναι.

Β: Αυτή είναι τώρα από το κράτος, άμα δεν θα έχει δουλειά, να τους μείνει τυφλά. Αυτό εξαρτάται από το κράτος. Για μας αγράμματοι είμαστε τυφλοί. Πρέπει να βοηθήσει, να βάλει.

Αλ : Να ρωτήσω κάτι. Το ένα θέμα είναι αυτό. Το πώς σχετίζεται η δουλειά σας με το σχολείο. Το άλλο θέμα είναι το ίδιο το σχολείο. Εσύ που έχεις τα παιδιά σου και πηγαίνουν κανονικά, παρακολουθούν...;

Ελ: Τώρα αυτή επειδή έχει σταθερή δουλειά, γι' αυτό πάει σχολείο τα παιδιά της. άμα σταματήσει αυτή, θα αφήσει κι αυτή. Σε όλους τους τσιγγάνους μόνο αυτή είναι που έχει μια δουλειά σταθερή.

Αλ. Θεωρείται σημαντικό αυτό που γίνεται στο σχολείο; Το τι μαθαίνουν οι δάσκαλοι. Απ' αυτά που σας λεν τα παιδιά.

Β: Ναι, ναι.

Αλ: Είναι σημαντικό το να πάνε σχολείο ή ...;

Β: Όχι.

Αλ. Να πάνε ένα χρόνο...

Ελ: Όχι, μια ζωή. Αυτός έχει έναν ανιψιό τώρα, κάνει σπουδές για λογιστής. Κι αυτήν τη χρονιά προχωράει το παιδί. Και πρέπει αυτός να βρει μια δουλειά να δουλέψει, γιατί είναι έξι αδέρφια και πεινάνε κιόλας!

Κ: Η μάνα τρέχει κι αφήνει μόνο το παιδί!

Β: Το λοιπόν, προχθές μαζέψαμε όλοι από δυο ευρώ, τα μαζέψαμε χίλια ευρώ και τα δώσαμε. Αυτό δεν έπρεπε να το κάνουμε εμείς. Να νοιαστεί το κράτος και για μας να ζούμε κι εμείς σαν άνθρωποι.

Ε: Και τα παιδιά τα δικά του, ο ένας, ο μικρός, τα άφησε σε μένα τρεις μήνες. Δεν μπορώ κι εγώ, έχω το δικό μ'. το άφησε, πήρε το χαρτί, έμαθε, για δευτέρα τάξη, καλός ήταν, για να συνεχίσει. Τους είπα, δεν μπορώ άλλο να το κρατήσω. Ο άλλος ο γιος πήγε στα λυόμενα που έχουμε, που ερχόταν οι δασκάλοι, δεκαπέντε μέρες. Έμαθε να διαβάζει και να γράφει! Όπως κι ο άλλος. Κι απ' αυτό που εμάθανε τώρα, ε, λένε, καλά κι αυτά που μάθαμε, αλλά και η ανάγκη της δουλειάς.

Β: Τώρα άμα εγώ και η γυναίκα μου είχαμε μια δουλειά εδώ, όχι μόνο εγώ, όλοι, τα παιδιά θα είναι καθαροί, θα είναι συμμορφωμένοι, θα ξέρουν που να πάνε.

Αν: Εμείς βλέπεις, που δεν ξέρουμε να μιλήσουμε. Γιατί είμαστε όλο εμείς.

Ελ: Τα γράμματα.

Αν: Εγώ έχω τα παιδιά σχολείο και μου λένε. Δεν ξέρω να τους βοηθήσω.

Αλ: Σ' αυτήν την περίπτωση. Αυτό ήθελα να ρωτήσω. Τα παιδιά αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα;

Αν: Ναι, αφού μου λεν, μαμά, έχω ένα πρόβλημα και δεν μπορώ. Τι να πω εγώ, που δεν ξέρω τίποτα;

Ελ: Πάει στην δασκάλα. Τι λέει ο Βασιλάκης; Πάει καλά; Με λέει διαβάζει. Δεν ξέρω να του πω δυο κουβέντες.

Β: Αυτός που σου λέω σπουδάζει λογιστής, ξέρει και 4, 5 γλώσσες. Από αγγλικά έχει μάθει άλλες 4, 6 γλώσσες από μόνος τους.

Ε: Αυτός το χε μεράκι η μάνα του. Και πως το σπούδασε;

Β: Κι αυτό το παιδί το βοήθησαν όλοι.

Ε: Αυτό το παιδί έγινε σαν ταξίδι. Δεν πήγε σε αγνώστους. Στους θείους. Αλλά πότε στην γιαγιά, πότε στην θεία. Και υπάρχει ένα παράδειγμα, που όλοι οι τσιγγάνοι έλεγαν, σιγά τι σπουδάζεις, θα γίνει αλήτης. Δεν τα άκουγε αυτά. Και κάποια στιγμή να φτάσει εδώ που έφτασε και να βρει δουλειά. Να πεις, να τι κατάφερε.

Αλ: Υπάρχει αυτή η άποψη από τους τσιγγάνους, ότι άμα πας και μάθεις γράμματα, θα γίνεις αλήτης;

Ε: Υπάρχει αυτό.

Β: Όχι, μωρέ.

Αλ: Στην θέση μιας κοπέλας, που είναι 12 χρονών, γιατί συνήθως 12 με 14 παντρεύονται, θα την αφήνατε να πάει σχολείο, να συνεχίσει;

Ελ: Άμα έχω δουλειά, εγώ θα την στείλω.

Β: Γιατί να μην πάει; Τώρα αυτό το μυαλό πριν ήταν. Αλλά τώρα βλέπουμε τις δυσκολίες. Παντρεύονται μικροί, τι καταλαβαίνουν;

Ελ: Και να παντρευτούν δεν με πειράζει, αρκεί να πάνε σχολείο.

Β: Το θέμα για το σχολείο που πας, δεν φτάνουνε και τα λένε αυτά. Τώρα εγώ για να μην πας να προχωρήσεις και βλέπω εγώ ότι θα γίνεις ένας μεγάλος, θα πω μια κακή λέξη.

Κ: Από ζήλια.

Β: Αφού δεν μπορώ εγώ τώρα. Άμα μπορούσα, γιατί να μην πάει το παιδί να ανοίξει ένα μαγαζί, ένας ηλεκτρολόγος, ένας λογιστής, ένας αστυνομικός.

E: Να εμένα ένας θεός με λυπήθηκε, που είχα ένα παιδί να μεγαλώσω. Όλοι ξεσηκώθηκαν. Ω, θα κάνει αυτό, θα κάνει εκείνο. Τα βάλω κάτω και λέω δεν θέλω. Κάλιο η τσέπη μου να 'χει λεφτά, παρά αυτοί. Και λίγος καιρός, λίγος χρόνος είδαν τι δουλειά κάνω, που είμαι. Γι' αυτό σου λέω, παράδειγμα.

Αλ: Τώρα σε έχουν δεχτεί;

Ελ: Ναι, ναι, όλοι το αγαπήσαμε. Αυτή τώρα που δουλεύει, απ' αρχή πολλοί το κατηγορήσανε...

E: Α, τώρα εγώ είμαι στην δουλειά. Πάει αυτός όλον τον χειμώνα στο σχολείο. Άμα θέλει να μάθει το εμπόριο, θα πάει το καλοκαίρι που σταματούν τα σχολεία.

Αλ: Άλλα προβλήματα με το σχολείο. Δηλαδή ο δάσκαλος πως συμπεριφέρεται;

B: Καλά, καλά.

Αλ: Τα μπαλαμάκια;

Αν: Μόνο τα μπαλαμάκια κάνουν ακόμα ρατσισμό. Αυτοί του λένε, να, γύφτο, και το παιδί ντρέπεται να το πει. Και μετά το παιδί παραπονιέται σε μένα. Εγώ πήγα κάνα δυο φορές.

Αλ: Ο δάσκαλος τι κάνει;

Αν: Λέει, τώρα μην φοβάσαι. Την άλλη φορά, άμα σε κάνει παράπονο ο Αντώνης, να μου το πεις. Θα τους τιμωρήσω εγώ.

K: Γιατί να έχουν αυτόν τον ρατσισμό; Όλοι ίδιοι είμαστε!

Αν: Έχω και στην πρώτη τάξη. Πάλι κι εδώ γίνεται ρατσισμός. Τα χωρίζουν τα παιδιά. Γιατί η δικιά μου δεν είναι τώρα με τους δικούς σας, τα μπαλαμάκια, που λες εσύ. Είναι μαζί με τους Αλβανούς, μαζί με τους τσιγγάνους. Κάναν άλλη τάξη. Γιατί να γίνεται αυτό;

Αλ: Μήπως αυτό είναι καλύτερο, γιατί τα βοηθάνε;

Αν: Όχι, δεν είναι. Μετά που πάνε στο διάλειμμα ξεχωρίζουνε. Γιατί δεν είναι μαζί σε μια τάξη να γνωρίζονται.

B: ...Έτσι ενώνονται οι δικοί σας κι αρχίζουν τον ρατσισμό.

Αλ: Αν ένα παιδί δεν πάει σχολείο, πάει αυτές τις δέκα μέρες και είναι 6, 7 χρονών, ποια είναι η ζωή του, τι κάνει, πως περνάει τον χρόνο του

B: Α, κάθεται. Όπου πάμε εμείς, το αφήνουμε.

K: Βοηθάει τον μπαμπά του. Ό,τι δουλειά κάνει ο μπαμπάς. Στην λαϊκή κι αυτός.

B: Για να μην κλέψουν, το αφήνουμε εκεί. Εγώ άμα πήγαινα σε ένα εργοστάσιο, τα παιδιά που θα πήγαινε; Θα ερχόταν εκεί να με βοηθήσει;

Αλ: Όχι.

B: Ενώ άμα βγάλουμε τα χαλιά ή σε μια λαϊκή, θα καθίσει πίσω, εγώ μπροστά. Μια κυρία από πίσω που θα με ζητήσει, δεν την βλέπω, αυτός θα την δει, θα με φωνάξει.

Αλ: Εσύ σαν μάνα τι μαθαίνεις στην κόρη και τι μαθαίνεις στον γιο;

Ελ: Να τι μαθαίνω. Αυτή η κόρη, το κορίτσι να μαθαίνει να σκουπίζει, να κάνει νοικοκυριό. Το παιδί να πάει στην δουλειά, να βοηθάει τον μπαμπά. Μην να πάει χασίσια, μην να μάθει κρασιά, ηλεκτρονικά. Τον παίρνω μαζί, του δίνω χαλί κι αυτός κουράζεται. Για να μάθει.

Αλ: Και τι συμβουλές δίνεις στην κόρη;

Ελ: Για να σκουπίζουν, να κάνουν φαΐ, μην αγριεύει τον άνδρα της. υπάρχουν αλήτες, να μην κάνει κακές παρέες.

B: Δεν βγαίνουν σε παρέες. Στο σπίτι μόνο.

Ελ: Θεε να ξεσκάσεις; Α, βάλε ένα τραγούδι, χόρευε εδώ. Φοβόμαστε νην την κλέψει κανέναν αλήτης.

B: Και το ίδιο πράγμα. Μην να μπλέξει με παρέες κακές. Δεν μπορώ να την αφήσω να πάει σχολείο μόνο του, χωρίς να 'μαι εγώ.

Αλ: Το πρόβλημα που μου χουν πει είναι όταν ένα παιδί δεν έχει πάει σχολείο και είναι 10, 12 χρονών, ντρέπεται, γιατί πρέπει να πάει πρώτη δημοτικού.

E: Ναι, αυτό είναι.

B: όχι, αυτό γίνεται. Άμα πάρουμε απόφαση αυτό θα πάει νυχτερινό.

K: Οι δικοί μας οι περισσότεροι 15 χρονών δεν ξέρουν γράμματα. Έχουμε πολλά παιδιά. Θα έχουμε μια τάξη όλοι μαζί, για να το ξεπεράσουν και να μην μπουν σε άλλες τάξεις.

Αν: Να η κόρη μου πάει σχολείο. Εγώ μαθηματικά δεν ξέρω. Να έχω την δικιά μου την δουλειά και λεφτά, θα πάρω μια κοπέλα να την βοηθήσει.

Ελ: Τώρα εγώ είμαι 33 χρονών, δεν ξέρω γράμματα. Θα πάω μέχρι δυο ή ώρα στην δουλειά, το βράδυ όλη η δικιά μου η γενιά να πάμε. Δεν είναι κακό. Η δουλειά να είναι σταθερή κι εμείς θα πάμε κάθε βράδυ. Το βράδυ οι άνδρες, το πρωί οι γυναίκες;

Αλ: Γιατί να πάτε σε διαφορετικές αίθουσες οι άνδρες και οι γυναίκες;

Ελ: Πιο καλύτερα. Έχουμε ένα σεβασμό. Έχουμε αυτό εμείς. Σαν αρρώστια το χούμε στο μυαλό.

E: Και με το θέμα της δουλειάς, εγώ πιστεύω ότι θα σταματήσουν να παντρεύονται από...

Αλ: Όταν ένα παιδί δεν πάει σχολείο, πόσο χρονών αρχίζει να δουλεύει;

B: Τώρα από 14 τον έχω στο αυτοκίνητο.

Ελ: Από μικρός κουράζεται, όχι ν βγάλει λεφτά, για να μάθει.

Αλ: 14 χρονών θεωρείται μεγάλος;

Β: Ναι, μεγάλος σε μας. για παντρεία.

Αλ: Η κοπέλα;

Ελ: 12 χρονών η κοπελιά είναι για άντρα να την πάρει.

Ε: Μέχρι τα 14 θα γεννήσει πιο μικρό από αυτήν , θα μεγαλώσει το άλλο, θα γίνει μάνα απ' το άλλο.

Κ: Τώρα αυτή, 30, 35 χρονών έχει το εγγονάκι της. αυτή 15 χρονών θα έχει το μωράκι της. ξέρει απ' όλα. Ένα κορίτσι που είναι 12, άμα πάρει την κούκλα θα την κοροϊδεύουν.

Αλ: Εσείς έχετε πάει σχολείο;

Ελ: Όχι.

Κ: Όχι.

Αλ: Έχετε αντιμετωπίσει πρακτικά δυσκολίες, επειδή δεν ξέρατε γράμματα;

Αν: Εγώ είχα το κοριτσάκι μου άρρωστο, και δεν ήξερα τον γιατρό να δω.

Ε: Ένα τηλέφωνο θέλουμε να πάρουμε και δεν ξέρουμε.

Ελ: Εγώ ήθελα να ξέρω μια προσευχή να λένε τα παιδιά μου...

B πλευρά

Αλ: Εσένα πως σε λένε;

Άννα : Άννα.

Αλ: Εσύ πόσο χρονών είσαι;

A: 15.

Αλ: Και περιμένεις παιδί;

A: Ναι.

Αλ: Καταρχήν έχεις πάει σχολείο;

A: Όχι.

E: Πήγε 10 μέρες κι αυτή. Συλλαβιστά διαβάζει. Η δασκάλα δεν είχε παράπονο καθόλου και λυπήθηκε που έφυγε κιόλας.

Αλ: Έφυγες για ποιο λόγο;

A: Πήγαμε ταξίδι κι εγώ πως θα πήγαινα σχολείο;

Αλ: Εσύ θα ήθελες να συνεχίσεις να πας σχολείο;

A: Αμέ!

Αλ: Όταν πήγαινες σχολείο, αντιμετώπισες κάποια δυσκολία. Εκτός απ' το ότι αναγκάστηκες να φύγεις, γιατί θα πήγαιναν οι γονείς σου ταξίδι; Ήθελες την βοήθεια της μητέρας σου να σου λύσει κάποιες απορίες;

A: Ναι. Δεν ήξερα κι έλεγα τον αδελφό μου. Ο αδελφός μου δεν ήθελε και δεν ήξερε κι αυτός καλά και δεν μ' έλεγε και τα άφηνα.

Αλ: Το παιδί σου θα ήθελες να πάει σχολείο;

K: Άμα έχει μια δουλειά ο άνδρας της γιατί όχι;

Αλ: Να ρωτήσω κάτι άλλο θα θελα να μου πείτε μέσα σ' ένα χρόνο σε πόσα μέρη έχετε πάει και πόσο έχετε πάει.

B: Σε όλη την Ελλάδα. Πήγα τώρα Σάμο, από κει Αγρίνιο, Γιάννενα , Κοζάνη, Αξιούπολη, Πολύκαστρο, Κιλκίς, Δράμα, Σέρρες, Αλεξανδρούπολη, Ορεστιάδα.

Αλ: Όλη αυτή την διαδρομή την κάνατε σ' ένα μήνα;

B: Σε 20 μέρες.

Αλ. Πέρα από την δουλειά, πως θα φανταζόσασταν το σχολείο για τα παιδιά γενικότερα; Δηλαδή θα θέλατε να είναι ένα σχολείο εντός συνοικισμού;

B: Όχι, δεν μας πειράζει αυτό.

Αλ: Θα θέλατε ο δάσκαλος να ξέρει και ρομανί;

K: Βεβαίως.

Ε: Το πολύ- πολύ να παίρνανε έναν ενδιάμεσο.

Αλ: Θα θέλατε να είναι ένα σχολείο με μπαλαμούς;

Κ: Ναι, γιατί όχι; Πρέπει να μαζευτούν όλοι. Να είναι αγαπημένοι όλοι.

Β: Η σταθερή δουλειά είναι το σταθερό σχολείο.

Βασίλης – Γιάννης(1)-Γιάννης(2)

Αλεξάνδρα: Λοιπόν, αρχίζουμε. Εσύ είσαι ο Γιάννης, ο Βασίλης και ο Γιάννης.

Γιάννης1: Συνονόματε, τι έγινε, ρε συνονόματε, καλά είσαι ?

Αλεξάνδρα: Λοιπόν, ποια είναι η δικιά σου ηλικία ?

Γιάννης1: Η δική μου ηλικία είναι 30 χρονών.

Βασίλης: Κλέφτη.

Αλεξάνδρα: Η δικιά σου?

Βασίλης: 19 κλέφτη, κλέφτη.

Γιάννης2: 16.

Αλεξάνδρα: Εσύ είσαι παντρεμένος?

Γιάννης2: Παντρεμένος με 2 παιδιά.

Αλεξάνδρα: Κι εσείς οι δύο ανύπαντροι?

Βασίλης: Ανύπαντρος

Αλεξάνδρα: Πώς και δε παντρευτήκατε μέχρι τώρα?

Βασίλης: εντάξει, το παιδί έχει μέλλον, ακόμα είναι μικρός. Εντάξει εγώ στη φυλή μου έχω γίνει παππούς πλέον.(γέλια). Τέλειωσα εντάξει. Στα 19 χρονών εγώ δεν ήθελα να αρραβωνιαστώ, κι όπως δεν αρραβωνιάστηκα, εντάξει δε λέω κιόλας γιατί δεν αρραβωνιάστηκα. Να πεθαίνω, να ψοφάω γι' αυτό. Χαλαρά.

Αλεξάνδρα: Οι άλλοι ας πούμε σου κάνουν παράπονα, σου λένε κάτι?

Βασίλης: Ναι, γιατί ξέρω εγώ, ακόμα ? Πότε θα παντρευτείς, πότε θα νοικοκυρευτείς? Ακόμα με τις ερωμένες είσαι κι έτσι?

Αλεξάνδρα: Ακόμα με τις...?

Βασίλης: Ακόμα με τις ερωμένες, με τις γκόμενες πώς το λένε!

Αλεξάνδρα: Η μητέρα σου, ο πατέρας σου?

Βασίλης: εντάξει, κι αυτοί δεν το θελαν τόσο πολύ να με παντρέψουν από μικρό κι έτσι στάθηκα τυχερός.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Και τώρα με τι ασχολείσθε, τι κάνετε?

Γιάννης1: Με το εμπόριο, με τις λαϊκές αγορές, τα παζάρια στα χωριά γύρα.

Βασίλης: Γύρα στα χωριά.

Γιάννης1: Που μας γράφουνε, που δεν μας γράφουνε.

Αλεξάνδρα: Ποίοι έχετε πάει σχολείο?

Γιάννης1: Εγώ πήγα έξι δημοτικού. Έβγαλα το δημοτικό.

Βασίλης: Κι εγώ έβγαλα το δημοτικό και ο Γιάννης έβγαλε το δημοτικό.

Αλεξάνδρα: Με τον Γιάννη μιλήσαμε και πριν.

Γιάννης2: Ναι, μιλήσαμε.

Βασίλης: Που πήγατε?

Αλεξάνδρα: Έτυχε και περνούσε που μιλούσα με κάποιες κοπέλες, τον φωνάξαμε και μιλήσαμε και μαζί.

Αλεξάνδρα: Κι εσύ το δημοτικό? Μου είχες πει κάποτε ότι ήθελες να συνεχίσεις, να πας γυμνάσιο στο...

Βασίλης: Είναι ήθελα, αλλά...δεν...Ηθελα να πάω βραδινό, αλλά δε πήγα πάλι.

Αλεξάνδρα: Για ποιο λόγο δε πήγες?

Βασίλης: Λόγω κι ότι εντάξει, είχα δουλείες. Δεν μπορούσα τώρα ν' αφήσω. Πήγαινα στη δουλειά...

Γιάννης1: Δεν σου είπα την ιστορία, ότι μόλις μετά, δηλαδή τα παιδιά γίνονται 18,19 χρονών, 17, αρχίζουν και μετά θέλουν δουλειά. Θέλουν να δουλέψουνε.

Αλεξάνδρα: Θέλουνε οι ίδιοι?

Γιάννης1: Και οι ίδιοι θέλουνε και οι γονείς τους να τους βάλουν στη δουλειά.

Αλεξάνδρα: Αν...εσύ, εάν συνέχιζες το σχολείο, δεν θα μπορούσες να πεις ότι εντάξει για άλλα τρία χρόνια δεν θα δουλέψω.

Γιάννης1: Εντάξει, άμα έχεις προοπτική, δηλαδή άμα έχεις λεφτά, δηλαδή πιο πολύ, δηλαδή, μπορεί να.

Βασίλης: Αν ήμασταν καλά στα οικονομικά, ναι, θα πήγαινε. Και η φάση που είναι, ότι δεν έχουμε δουλειά σταθερή εδώ στο Βόλο. Δεν θα ήταν άλλη περίπτωση, να έχεις δουλειά, να πηγαίνεις μέχρι τις 2,3,4 και το απογευματινό σου να αρχίζει στις 6 ώρα, πολύ ευχαρίστως. Μα δε δουλεύω τώρα. Εμείς πάμε Θεσσαλονίκη, Αθήνα.

Αλεξάνδρα: Αυτό μπορείτε να μου πείτε, εφόσον δουλεύετε μαζί, έχετε φορτηγό. Λοιπόν, μέσα σ' ένα χρόνο σε ποια μέρη πάτε, πόσο καιρό μένετε εδώ πέρα και σε ποια άλλα μέρη πάτε?

Γιάννης1: Να τώρα παράδειγμα, τώρα για μένα, έτσι? Εγώ τώρα δηλαδή από τον Απρίλιο ήρθε το Πάσχα, πουλούσα έπιπλα από Ορεστιάδα, Αλεξανδρόπολη, Κομοτηνή, Ξάνθη, Καβάλα, Δράμα, Σέρρες. Μετά θ' αλλάξω θα πάω Κοζάνη, Πτολεμαίδα, Καστοριά. Μετά θα πάω Έδεσσα, Σέρρια. Θα γυρίσω όλη την Ελλάδα. Δηλαδή μέχρι τον θα γυρίσω όλη την Ελλάδα.

Αλεξάνδρα: Όταν πηγαίνετε στην Αλεξανδρούπολη μένετε ένα μήνα στην Αλεξανδρούπολη?

Γιάννης1: Όχι ένα μήνα. Όσο, όσο πάει η δουλειά.

Βασίλης: Όσο πάει η δουλειά. Δηλαδή μένουμε μία εβδομάδα, μπορεί ένα μήνα.

Γιάννης1: Όχι μήνα αποκλείεται.

Βασίλης: Γιατί?

Γιάννης1: Βαριά 10 μέρες.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Κι είναι μόνο στην Αλεξανδρούπολη ή κάθε μέρα σε ένα διαφορετικό χωριό?

Γιάννης1: Κάθε μέρα και σε διαφορετικό χωριό. Δηλαδή γυρνάς μία μέρα στην πόλη, στην Αλεξανδρόπολη και μετά αρχίζεις στα χωριά. Πηγαίνεις σε όλα τα χωριά, μέχρι δηλαδή να τα βαριέσαι, δηλαδή.

Αλεξάνδρα: Εσύ τώρα που έχεις 2 παιδιά, πόσο χρονών είναι τα παιδιά σου?

Γιάννης1: Τώρα αυτή είναι 8 στα 9 η άλλη είναι 5 στα 6.

Αλεξάνδρα: Πηγαίνουν σχολείο? Τα έχεις γράψει?

Γιάννης1: Πηγαίνουνε, πηγαίνουνε.

Αλεξάνδρα: Και πόσο, πώς πηγαίνουνε?

Γιάννης1: Δηλαδή πηγαίνουν στο σχολείο, κανονικά πηγαίνουν, αλλά σ' ένα χρονικό διάστημα τα παίρνω μαζί μου, δηλαδή. Δεν έχω που να τα αφήσω.

Αλεξάνδρα: Δε θα μπορούσε να τα κρατήσει η μητέρα σου?

Γιάννης1: Η μητέρα μου πόσα παιδιά να κρατήσει? Έχω 2 εγώ, έχει 2 ο Κώστας, έχει η αδελφή μου 2, 6 παιδιά μπορεί να κρατήσει μία...? Θα την τρελάνουν. Θα τρελαθεί. Γι' αυτό σας λέμε, πρέπει να μας κάνετε σεμινάρια, ειδικά τις γυναίκες με καλό μισθό, όχι δηλαδή να παίρνουμε την μέρα 1 χιλιάτικο, 5 και 5 ευρώ. Δε λέει τίποτα.

Μεγάλα σεμινάρια με καλό μισθό. Για να μείνουν οι γυναίκες στα σπίτια τους.

Αλεξάνδρα: Θα άφηνες τη γυναίκα σου στο σπίτι?

Γιάννης1: Ναι, αν είχε καλό μισθό, γιατί όχι.

Αλεξάνδρα: το ρωτάω αυτό για την διαδρομή...α, πόσο χρονικό διάστημα τα παίρνεις μαζί σου? Από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Ιούνιο, μισό χρόνο τα παίρνεις μαζί σου?

Γιάννης1: Από τον σε...?

Αλεξάνδρα: Από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Ιούνιο είναι το σχολείο. Αρχίζει το Σεπτέμβριο και τελειώνει τον Ιούνιο

Γιάννης1: Κάνα 1,5 μήνα μαζί μου.

Βασίλης: Και 2.

Γιάννης1: Αφήνει δηλαδή ο Κώστας, ο άλλος αδελφός μου τα παιδιά, τα παίρνω εγώ.

Αφήνω εγώ, τα παίρνει αυτός. Κάνουμε εναλλάξ. Κάνουμε αλλαγές.

Αλεξάνδρα: Μένει ο αδελφός σου εδώ πέρα, όποτε κρατάει τα π...

Γιάννης1: Αφήνει ο αδερφός μου τώρα τα παιδιά στη μητέρα του.

Αλεξάνδρα: Α, τα' αφήνει στην μητέρα του. Έρχεται τα παίρνει...

Γιάννης1: Μετά αναγκάζεται να τα πάρει για να τα αφήσω εγώ.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα, μέχρι να κάνει και τα δικά του παιδιά ο Βασίλης και να... (γέλια). Προς το παρόν τα πράγματα βολεύονται.

Γιάννης1: Τώρα έχουμε τα δάνεια, τα δάνεια. Τώρα όλοι λένε θα κάνουν σπίτι. Καλό αυτό, καλό.

Αλεξάνδρα: Όταν θα κάνετε σπίτι με τα δάνεια αυτά, θα τα κατοικείτε όλο το χρονικό διάστημα? Γιατί...

Γιάννης1: Θα κατοικούμε, θα τα κατοικούμε, μόνο το Χειμώνα. Το καλοκαίρι θα φύγουμε.

Αλεξάνδρα: Μόνο το Χειμώνα.

Βασίλης: Υπάρχουν μερικοί που λένε και το Καλοκαίρι.

Γιάννης1: Ναι.

Αλεξάνδρα: Απλώς τώρα λες με τα δάνεια, θα κάνετε ένα σπίτι και θα μένει μία οικογένεια μαζί.

Γιάννης1: Ναι μία. Βλέπεις τώρα ζούμε όλοι μαζί

Αλεξάνδρα: Ναι. Τώρα εδώ πέρα μένετε, μένετε εσύ.

Γιάννης1: Εγώ με τα παιδιά μου, τη γυναίκα μου, ο Κώστας τώρα πήγε στο πεθερό του, πήγε, για να φύγει λίγο να μην είμαστε πολλοί, και ο Βασίλης.

Αλεξάνδρα: και οι γονείς σου.

Γιάννης1: Ακριβώς δηλαδή τρία, πέντε, επτά μέλη.

Βασίλης: Καλά είμαστε, εντάξει, υπάρχουν και χειρότερα όμως.

Γιάννης1: Υπάρχουν και καλύτερα.

Βασίλης: Και καλύτερα, εντάξει. Σίγουρο είναι. Αλλά για χειρότερα να δεις ακόμα.

Υπάρχουν τρεις οικογένειες, που είναι σε δωμάτια, που μένουνε.

Γιάννης1: Μαζί.

Βασίλης: άλλος έχει τρία παιδιά, άλλος δυο, άλλος..

Γιάννης1: Το ευχάρτιστο είναι τοι μπορούνε. Αν ήταν η δική σου η φυλή, θα 'χε πέσει με τα γόνατα στο ξύλο.

Αλεξάνδρα: (γέλια)

Γιάννης1: Οι δικοί μας έχουν το πλεονέκτημα, ότι μπορούν να ζούνε.

Αλεξάνδρα: ναι, εντάξει (γέλια). Μου είπατε ότι πήγατε σχολείο και θέλω να ρωτήσω, τι θυμάστε απ' το σχολείο;

Γιάννης1: Σαν τι να θυμηθώ;

Αλεξάνδρα: Τι σου 'χει μείνει έτσι σαν ανάμνηση. Δηλαδή τι;

Γ1:Οι παρέες, τα διαλείμματα. Αυτά.

A: Με ποιους έκανες παρέες;

Γ1: Με πολλά παιδιά.

A: Ήσουν εδώ πέρα σ' αυτό το σχολείο;

Γ1:Στο 11ο σχολείο. Λεγόταν 37ο, αλλά τώρα λέγεται 11ο.

A:Μάλιστα. Και με ποιους έκανες παρέα;

Γ1: Με πολλά παιδιά.

A:Έκανες και με τσιγγάνους και μπαλαμούς;

B: Υπήρχαν και τσιγγάνοι μέσα και..

Γ1:Ναι, ναι. Και μπαλαμό και μπαλαμό.

B: Αλλά εμείς τσιγγάνοι, εντάξει, δεν κάναμε με όλα τα απιδιά παρέα. Διάλεγαν τις παρέες τους από μας.

Γ1: Όχι, εντάξει, εγώ δεν είχα προβλήματα. Γιατί εγώ στην τάξη την δική μου ήμασταν μόνο δυο. Ήμασταν εγώ και ο Χρήστος.

A:Οπότε όλοι οι υπόλοιποι σας είχαν...;

Γ1: Ήταν μπαλαμοί.

A:Ο δάσκαλος... .

Γ1:Καλός, πολύ καλός.

B: Ποιόν είχες;

Γ1:Έναν, τον λέγανε Γιάννη, τον λέγανε.

A:Η μητέρα σου, ο πατέρας σου ξέρουν γράμματα;

Γ1:Ο πατέρας μου έμαθε γράμματα έτσι, στον αέρα.

B: Χωρίς σχολείο.

Γ1:Χωρίς σχολείο.

A:Έμαθε να γράφει;

Γ1:Γράφει και διαβάζει.

A:A, καλό.

Γ1: (γέλια)

A: Λοιπόν σε βοηθούσε;

Γ1:Όχι, τίποτα. Δηλαδή ξέρει γράμματα, να διαβάζει και να γράφει. Αλλά όχι για να με βοηθήσει.

A:Κι άμα είχες δυσκολία, ας πούμε, δεν καταλαβαίνεις κάτι;

Γ1:Το ρωτούσα στον κύριο.

A:Το ρωτούσες.

Γ1: Άμα, μου 'λέγε, Γιάννη, γιατί δεν έγραψες αυτό εδώ, του 'λεγα, κύριε, ρώτησα τον πατέρα μου και ο πατέρας μου δεν ήξερε να απαντήσει.

A:Τι θεωρείς ότι ήταν το πιο σημαντικό απ' αυτά που έμαθες στο σχολείο;

B: Οι γνώσεις φυσικά.

A:Οι γνώσεις. Στην δουλειά σας σας βοηθάνε;

Γ1:Η μόρφωση, κι η μόρφωση και οι γνώσεις. Η μόρφωση, εντάξει.

B:Εγώ, εντάξει, δεν έμαθα πολύ μόρφωση απ' το σχολείο, αλλά, εντάξει, άμα κάνεις με δικά σας παιδιά μαθημ, όποιος κάνει με δικά σας παιδιά τώρα παρέα, όσο να πεις, παίρνει, όσο να πεις, παίρνει με λίγο μόρφωση, με τ' άλλα παιδιά, νοοτροπίες κι έτσι και τα παίρνει λίγο. Αλλά τα περισσότερα παιδιά απ' τα δικά μας δεν κάνουν με δικά σας παιδιά παρέα. Γι' αυτό έχουν το χαβαλέ, όπως έχουμε εδώ μέσα. Μόνο στην γειτονιά μας.

A: Ναι. Εσύ μου πες ότι...

B: Υπάρχουν πολλά παιδιά φίλοι μου που δεν ξέρουν να μιλούν πολύ καλά τα ελληνικά.

Γ1:Ε, ναι. Αυτό δεν είναι.

B: Τι πολύ καλά; Καθόλου. Καθόλου!

A:Φίλοι σου αγόρια;

B: Αγόρια. Ντάξει με κορίτσια δεν κάναμε και παρέα.

A:Γιατί είχα, είχα καταλάβει...Με κορίτσια τσιγγάνες δεν κάνεις παρέα; Γιατί; Δεν επιτρέπεται;

Γ1:Όχι δεν επιτρέπεται. Επιτρέπεται.

B: Τι επιτρέπεται; Με τις ξαδέλφες σου; Κι αυτό με τις ξαδέλφες μου δεν μπορώ να πάω σε μαγαζί, ξέρω 'γω, και να την αισθανθώ σαν ξαδέλφη μου σαν εσάς. Είναι λίγο καθυστερημένο. Εσύ μου πες για τις παρέες ότι κάποιος από τους μπαλαμούς επιλέγανε; Ε, ναι, επιλέγανε. Ναι. Εντάξει, δεν υπάρχουν και παιδιά πολύ καλά μέσα στο...τσιγγάνοι. Γι' αυτό. Το σκέφτονταν. Οι δικοί σας όμως το σκέφτονταν λίγο. Ξέρω 'γω, τσιγγάνοι είναι; Κάποτε έπαιζε τουρνουά το σχολείο, ξέρω 'γω, με άλλα σχολεία και δεν μας παίρναν εμάς μέσα. Κι ας ήμασταν καλύτεροι στο ποδόσφαιρο.

Ξέρω 'γω, τσιγγάνους θα βάζουμε μέσα; Βάζανε έναν απ' αυτούς από την έκτη τάξη, κι αυτός έπαιρνε μόνο δικά τους παιδιά.

A:Εσύ, αυτό που σου έχει αφήσει, που σου έχει μάθει το σχολείο, που σου άρεσε, που δεν σου άρεσε, τι ήτανε;

B: Εντάξει, δεν έχω δει και τίποτα το ιδιαίτερο στο σχολείο. Απλώς εγώ πήγαινα για τις γνώσεις μου. Κι όπως τα κατάφερα, εντάξει. Δεν έχω πάει και πολύ μικρός, όπως εσείς, σχολείο. Όπως αρχίζουν από τα 7, 8 χρονών. Είχα πάει 10 χρόνων, 12, σχολείο. Εκεί που ήταν να βγάλω τέλη δημοτικού, είχα αρχίσει την πρώτη δημοτικού.

A:Αυτό έκανε τους άλλους να σε αντιμετωπίζουν κάπως; Εσύ, ας πούμε;

B:Ντάξει, ήταν οι περισσότεροι, όλοι μικρότεροι μου, ξέρω 'γω. Δεν είχα και άλλες παρέες. Μόνο 2, 3 παιδιά που ήταν στην ηλικία μου.

A:Οι οποίοι ήταν τσιγγάνοι κι αυτοί;

B: Ναι, τσιγγάνοι.

A:Άλλα προβλήματα που μπορεί να αντιμετώπισες; Κάτι άλλο που δεν σου άρεσε;

B: Ντάξει, το τι δεν μου άρεσε, που μας βλέπουν σαν τσιγγάνους. αυτό το πράγμα. Σαν τσιγγάνοι, ξέρω 'γω. Α, τσιγγάνος- συγγνώμη κιάλας- βρωμιάρηδες κι αυτά. Κι ας ήμασταν, εντάξει, εμείς κυριλέ.

A:Και τελείωσες το σχολείο, άμα πήγες 10 χρονών, το τελείωσες 16, ας πούμε;

B:Ναι.

Γ1: 10 χρονών πήγες;

B: Ε;

Γ1: 10 χρονών πήγες;

B: Δεν ξέρω. 9;

Γ: 8 πήγες.

B: Δεν πήγα 8 με τίποτα. 9 πήγα, 10.

A:Και γιατί πήγες τόσο αργά; Έπρεπε;

B: Ντάξει, δεν...Καταρχήν δεν είχα που να μ' αφήσει ο πατέρας μου. Όπως το ίδιο πρόβλημα. Η γιαγιά μου είχε πολλούς. Είχε αυτουνού τον αδελφό και δεν μ' άφηνε. Μ' έπαιρνε συνέχεια ταξίδια. Μετά όταν το αποφασίσαμε, έμενε η μάνα μου λίγο, έμενα στον αδελφό μου. Βολευόμουνα. Αλλά, ντάξει, δεν πήγα πάλι χρόνια σχολείο, για να βγάλω το δημοτικό. Δηλαδή πήγα 3 χρονιές. Εκεί που πηγαίνατε σχολείο 6 μήνες, πηγαίναμε 4 μήνες. Εγώ πήγαινα 3,5 μήνες, αλλά μου δίνανε πάλι την ευκαιρία. Πήγα μέχρι 4^η δημοτικού. Μετά έφυγα. Και μετά έδωσα εξετάσεις και πήρα το απολυτήριο κανονικά.

A: Ρώτησα προηγουμένως, αν αυτά που έχετε μάθει στο σχολείο, σας βοηθούν στην δουλειά που κάνετε;

Γ:1 Πολύ, πάρα πολύ.

B: Πάρα πολύ. Ο λογαριασμός κι έτσι.

A:Εσύ θα ήθελες...; Θα ήθελες εσύ, αλλά δεν μπορείς.

Γ1: Δεν μπορεί.

A:Τα δικά σου τα παιδιά θες να συνεχίσουν;

Γ1: Ναι. Θα κάνουμε το παν να συνεχίσουν. Το παν θα κάνουμε.

A:Δεν θα χεσ πρόβλημα...θα θελες να παν σε γυμνάσιο και λύκειο;

Γ1:Και λύκειο και πανεπιστήμιο. Θα κάνουμε το παν. Τώρα, άμα δεν μπορέσουμε, τι να πούμε;

A:Άμα δεν μπορέσετε, λόγω...;

Γ1:Οικονομικώς. Οικονομικά. Σου πα τι χρειάζεται. Να κάνουμε ένα, όχι μόνο σεμινάριο, να κάνουμε κάτι εδώ κοντά, μια επιχείρηση μεγάλη και να δουλεύουν οι γυναίκες μας.

A:Να ρωτήσω κάτι. Αν είχες μια κόρη...

Γ1:Ναι, έχω μια κόρη. 5 χρονών.

A:Και σου πει κάποια στιγμή, ότι εγώ θέλω να συνεχίσω το γυμνάσιο και λύκειο.

Γ1:Δεν θα έχω πρόβλημα.

A:Αν...δεν θα χεις, δεν θα σκεφτείς ότι πρέπει να την παντρέψεις;

Γ1:Πρέπει να πάμε δηλαδή, να πάμε προς το παρελθόν. Να κοιτάμε το μέλλον. Να μην κοιτάξουμε δηλαδή, μόλις γίνει η κόρη μας 12, 13 χρονών, να πούμε, α, ήρθε η κόρη μας για παντρεία. Αυτό πρέπει. Η νεολαία πρέπει να το σταματήσουνε. Δηλαδή ένα παιδί 12, 13 χρονών τι ξέρει για παντρεία; Να γίνει 18, 19, 20 χρονών να παντρεύεται.

A:Θα είχες πρόβλημα, επειδή μπορεί να έβγαινε εκτός συνοικισμού;

Γ1:Εγώ δεν θα είχα πρόβλημα.

A:Και να είναι, ας πούμε, μαζί με άλλα αγόρια.

Γ1:Δεν θα είχα πρόβλημα εγώ. Θα είχε πρόβλημα η δικιά μας εδώ φυλή. Θα είχε πρόβλημα η φυλή μας.

A:Θα σε επηρέαζε αυτό;

B: Δηλαδή να πάρει την άδεια απ' τον πατέρα της το κοριτσάκι και πάλι να βγαίνει κρυφά. Να μην την συναντάει ο φίλος της και να λέει κάτω στην γειτονιά, ξέρεις, είδα την τάδε κάτω, ήταν με τους μπαλαμούς για καφέ.

Γ1: Να σου πω κάτι. Κάποτε τα κορίτσια, τώρα μιλάμε πριν 20 χρόνια, δεν έβγαине από το σπίτι έξω. Δηλαδή μόλις πήγαιναν 11 χρονών, τα κλείνανε σπίτι, τα κλείνανε. Δηλαδή δεν είχε το δικαίωμα να βγαίνει έξω, τώρα όπως...

B: Ντάξει, ντάξει τώρα τα αφήνουνε, πάνε στο μαγαζί.

Γ: Τώρα βγαίνουν και ραντεβού. Βγαίνουν και ραντεβού.

Βγαίνουν και ραντεβού;

Γ2: Στα κρυφά. Το ραντεβού στα τυφλά, όπως λένε. (γέλια)

Γ1: Το μόνο πράγμα που δεν δικαιούνται είναι να κάνουν έρωτα. Αυτό μόνο δηλαδή της απαγορεύουν. Ενώ ο άνδρας δηλαδή έχει το δικαίωμα να κάνει έρωτα, η γυναίκα να μην έχει το δικαίωμα να κάνει έρωτα. Αυτό δεν είναι καλό. Τι να πούμε τώρα; Είπαμε.

Γ2: Ντάξει και ο άνδρας τι δικαίωμα έχει να πούμε; Με το κακό πάλι.

B: Τώρα ο Γιάννης έχει μια γκόμενα, δεν το λέει στον πατέρα του, ούτε καν σε έναν ηλικιωμένο, πως έχει γκόμενα. Ούτε πάω με τους φίλους μου με την γκόμενα μου βόλτα. Που πας; Μ' έναν. Με τον Βασίλη, ξέρω 'γω, στην γειτονιά είμαστε. Φεύγει από δω, παίρνει την γκόμενά του και πάει για καφέ ο άνθρωπος. (γέλια)

A: Όταν τελείωσες το σχολείο σου, ποια ήταν τα όνειρά σου; Ωραία, ναι. Έπρεπε ν πας στην γύρα. Τα όνειρά σου ποια ήταν;

B: Ντάξει, τα όνειρά μου. Τώρα εγώ θα ήτανε να βγω μουσικός, για παράδειγμα. Χωρίς καλά γράμματα όμως, αυτό δεν γίνεται. Κατάλαβες; Να πάω σ' ένα ωδείο θέλω, να μάθω μια κιθαρούλα, ένα πιάνω, να ξέρω να παίζω κάτι. Αυτό δεν πραγματοποιήθηκε. Ακόμα, ακόμα θέλω, το θέλω, αλλά δεν μπορώ! Να πάω στο ωδείο να μάθω, δεν μπορώ.

Γ1: Το δικό μου όνειρο ήταν να γίνω, να παίζω μπάλα σε μια μεγάλη ομάδα. Είτε στον ολυμπιακό, είτε στον παναθηναϊκό. Σου λέω. Αυτά είναι όνειρα, εντάξει. Ένα όνειρο είναι. Εσύ, Γιάννη, ποιο ήταν το δικό σου όνειρο;

Γ2: Το όνειρό μου ήταν να βγω

Γ1: Ήταν ή είναι;

Γ2: Ακόμα, μπορώ να το πω, αλλά εντάξει. Το όνειρο μου ήτανε από μικρό παιδί να βγω ποδοσφαιριστής, αλλά τώρα το άλλαξα.

B-Γ1: Τώρα τι θες; (γέλια)

B: Κλαρίνο θες;

Γ2: Όχι, όχι, να βγω οικοδόμος.

B-Γ1: (γέλια)

Γ2: Αλλά δεν μπορώ, δεν ξέρω τίποτα.

Β: Ακόμα και ο οικοδόμος όμως χρειάζεται τα γράμματα πολύ καλά. Θέλει μυαλό.

Α: Να σε ρωτήσω κάτι γιατί δεν θα μπορούσες να πας σ' ένα ωδείο; Λόγω οικονομικών; Επειδή ξέρουμε..

Β: Ντάξει, όχι τόσο πολύ τα οικονομικά. Αλλά η δουλειά μου. Δεν θα πηγαίνω συνέχεια. πρέπει να πάω να δουλεύω. Και η δουλειά μου δεν θα είναι εδώ πέρα στο Βόλο. Να πάω να δουλέψω και να σταματήσω την ώρα που πρέπει, να πάω στο ωδείο, για να αρχίσω τα μαθήματα.

Γ2: Δηλαδή δεν έχει σταθερή δουλειά.

Β: Εγώ θα φύγω Θεσσαλονίκη να δουλέψω για 2 μήνες. Θα 'ρχομαι ένα.

Γ2: Θα πάει να δουλέψει ένα μήνα Αλεξανδρούπολη, ένα μήνα Κοζάνη.

Τελικά, ναι, είναι περισσότερο αξία το να δουλεύεις παρά το να μαθαίνεις γράμματα για τους τσιγγάνους;

Γ1: Όχι, δεν είναι αξία αυτό. Η αξία. Το είπαμε. Λόγω οικονομικού προβλήματος.

Ναι, αλλά θέλω να πω ότι αν κάποιος, ας πούμε, ότι δεν αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα. Φαντάζομαι ότι υπάρχουν κάποιοι τσιγγάνοι εδώ πέρα, οι οποίοι δεν έχουν οικονομικά προβλήματα.

Γιάννης1: Ναι, οικονομικά είναι πολύ καλά.

Αλεξάνδρα : Οι ίδιοι προωθούν τα παιδιά τους να πάνε να μάθουνε γράμματα;

Γιάννης1: Εντάξει είναι μερικοί που τα προωθούνε. Τώρα θα βγουν...

Αλεξάνδρα : Ή τα προωθούν να ασχοληθούν με το εμπόριο;

Γιάννης1 : Θα βγουν, θα βγουν τώρα, εντάξει. Ήδη τώρα πάνε και αγγλικά.

Βασίλης : Ο Φραγκούλης. Πάντως τον ξέρεις τον Φραγκούλη εσύ;

Γιάννης1 : Έχει προχωρήσει.

Βασίλης : Ο Φραγκούλης μπορεί να έχει λεφτά, αλλά δεν έχει μυαλό. Έστειλε την κόρη του σχολείο. Ήταν η καλύτερη μαθήτριά και την πάντρεψε.

Γιάννης2: συμμαθήτριά μου ήταν. Συμμαθήτριά μου.

Βασίλης: και την πάντρεψε. Τώρα θα μεγαλώσει αλλά σε 4 χρόνια θα του έχει μία καλή κόρη, μία όμορφη, το τυχερό, που λέμε εμείς. Θα του την δώσουμε.

Γιάννης2 : Σε εμάς είναι και το άλλο που είπε προηγουμένως ο Βασίλης. Δηλαδή κοιτάνε όταν το παιδί γίνεται 15 χρονών, δηλαδή, άμα δουλεύει, αν δηλαδή είναι δουλευταράς και σπάνια πάλι να ασχολείται με ένα επάγγελμα, να είναι κάτι δηλαδή μουσικός, δηλαδή.

Βασίλης : Αν δεν ξέρει γράμματα, να είναι καθυστερημένος, μόνο να δουλεύει καλά και να βγάζει και να κονομάει.

Γιάννης1 : Να κονομάει.

Βασίλης : Είναι το καλύτερο σε εμάς...! Το αστέρι μας! Εντάξει ο Γιάννης.

Γιάννης1 : Να, τώρα ο Γιάννης, τώρα ο Γιάννης. Καλό ... Πολύ καλός είναι. Σ' αυτόν τον παρακαλάει όλος ο κόσμος τον παρακαλάει, για γυναίκα. Έρχεται ο άλλος, λέει τον πατέρα του, σου δίνω την κόρη μου. Έρχεται ο άλλος, σου δίνω την κόρη μου.

Αλεξάνδρα : Άρα, αυτό που κατάλαβα εγώ είναι ότι ακόμα και αν έχεις λεφτά το σημαντικό είναι να μπορείς να δουλεύεις.

Γιάννης1 : Ναι και επίσης πάρα πολύ μεγάλη σημασία τα συγκεκριμένα, πώς να τα πούμε, πιστεύω, της τσιγγάνικης φυλής, που είναι ας πούμε ο γάμος.

Βασίλης : Υπάρχει και άλλη περίπτωση όμως, ας μην δουλεύετε καλά, να μην ξέρεις, να μην είσαι καλός έμπορας, αλλά άμα έχει ο πατέρας σου πολλά λεφτά...

Γιάννης2: Αυτό είναι παντού γενικά.

Βασίλης: Θα παρακαλάνε για νύφη, ξέρω 'γω.

Γιάννης: Αυτό είναι παντού. Και στους μπαλαμούς είναι αυτό. Είναι που έχει πολλά λεφτά, γιατί δεν είναι μεγάλος στην ηλικία, και αν είναι καλός, καλή καρδιά...

Βασίλης: Τα λεφτά θα έβλεπες;

Γιάννης1: τα λεφτά θα δει.

Γιάννης2: Όπως ο Ντίνος, χοντρός, τον παρακαλούσαν όλοι. Τελικά πήρε μία, το τυχερό.

Βασίλης: Τυχερό αρκουδάκι...

Γιάννης1: σ' εμάς κοιτάν το παιδί να μην είναι αληταρία, να μην ξενυχτάει, να μην καπνίζει.

Βασίλης: να μην είναι μακρυμάλλης, να μην έχει σκουλαρίκια, να μην έχει γκόμενα. Και να μην ξέρει από νυχτερινή ζωή.

Αλεξάνδρα: (γέλια). Φωτογραφίζεις κάποιον ή μου φαίνεται;

Βασίλης: (γέλια). Έτσι κι εγώ κάνω ακριβώς το αντίθετο.

Αλεξάνδρα: Το 'χω καταλάβει, φαίνεται.

Βασίλης : Δεν πειράζει.

Αλεξάνδρα: Εσύ γιατί κάνεις ακριβώς το αντίθετο;

Βασίλης: Γιατί δεν θέλω να παντρευτώ τόσο μικρός. Εντάξει, έχω γίνει 19 χρονών.

Αλεξάνδρα: όλο αυτό, το ότι έχεις αφήσει μακρύ μαλλί, το ότι έχεις βάλει σκουλαρίκι, το ότι κάνεις νυχτερινή ζωή, έχεις γκόμενες, το κάνεις για να μην παντρευτείς;

Βασίλης: Όχι, μ' αρέσουνε κιάλας. Είναι το γούστο μου.

Αλεξάνδρα: Ναι, αλλά παρεμπιπτόντως τα κάνεις. Εντάξει, σίγουρα είναι το γούστο σου, ας πούμε, αλλά τα κάνεις και για να μην παντρευτείς;

Βασίλης: Και αυτό. Και από αυτό 'ντάξει, υπάρχουν παιδιά στην ηλικία μου 19 χρονών, που είναι ανύπαντρα. Ξέρεις ότι λένε, άντε ρε Βασίλη πότε θα παντρευτώ, ρε γαμώτο, πότε θα φτιάξω μία οικογένεια; Στην ηλικία μου αυτά περνιούνται για μεγάλοι.

Γιάννης2: Κι εγώ το σκέφτομαι αυτό.

Βασίλης: Αυτοί αυτό το σκέφτονται. Κι όχι ότι δεν τους αρέσει η νυχτερινή ζωή, και τα γούστα. Τους αρέσει, αλλά δεν μπορούν να την κάνουν, λόγω απ' αυτό το πράγμα. Ξέρω 'γώ θα πάρω το κακό το όνομα εδώ μέσα και δεν θα μπορέσω να παντρευτώ. Ενώ αν είσαι σπίτι – δουλειά, σπίτι – δουλειά, σπίτι – δουλειά, όπως είπα πριν, το αστέρι, τελείωσε. Πολύ καλό παιδί.

Αλεξάνδρα: θα ήθελες να κάνεις κάποιο άλλο επάγγελμα;

Βασίλης: Επάγγελμα, πως δε θα ήθελα.

Αλεξάνδρα: το έχεις επιδιώξει και ποιο θα ήταν αυτό;

Βασίλης: Όπως είπα ακόμα να είμαι μουσικός, να γίνω στιχουργός, να προφτάσω τον Φοίβο, θέλω.

Αλεξάνδρα : Γέλια.

Βασίλης : Όπως και κάνουμε μια αρχή.

Αλεξάνδρα : Ναι, θυμάμαι.

Βασίλης : Με το παιδί τον Μιχάλη, παίζω μπουζούκι, έχω γράψει πολλά τραγούδια, αλλά δεν ξέρω από πού να αρχίσω ακόμα, ρε.

Αλεξάνδρα : Από πού να αρχίσεις, τι εννοείς;

Βασίλης : Και πού να καταλήξουμε. Δεν ξέρουμε πως θα πάμε σε μια εταιρία, να δώσουμε κάποια τραγούδια δικά μας, στίχους, μουσική, να τραγουδήσει κάποιος, να γράψει το όνομά μου, το όνομά μου.

Αλεξάνδρα : Κάτι άλλο, εκτός από μουσικός, ας πούμε;

Βασίλης : Άλλο επάγγελμα;

Αλεξάνδρα : Άλλο επάγγελμα, που θα μπορούσες, θα ήθελες να κάνεις.

Βασίλης : Να σου πω κάτι.

Γιάννης2 : Σκουπιδιάρης.

Βασίλης : Με τίποτα. Λοιπόν, είναι κι αυτό εδώ πέρα σε μας που έχουμε. Δηλαδή όλα τα παιδιά πρέπει να βγουν στο εμπόριο υποχρεωτικά, ή σε λαϊκές ή μικροπωλητές ή σε αγορές. Γιατί άμα πάνε για οικοδόμος, έχουν πάρει το κακό όνομα. Α, σε οικοδόμο θα δώσω την κόρη μου.

Γιάννης1 : Και αυτό δεν είναι μόνο σε εμάς, είναι και σε αυτούς αυτό ισχύει. Όταν ένα παιδί έχει μια καλή δουλειά, όταν ένα παιδί είναι οικοδόμος, δεν είναι έτσι. Θα την δώσεις σε ένα οικοδόμο ή σε έναν δικηγόρο;

Αλεξάνδρα: Δεν θα κοιτάξω.

Βασίλης : Δεν θα κοιτάξει δουλειά, ούτε επάγγελμα, ούτε λεφτά. Θα κοιτάξει αγάπη, καρδιά και γνώση.

Γιάννης1 : Δεν θα ψάξεις;

Αλεξάνδρα : Δεν θα ψάξω να βρω ένα γιατρό για να της τον δώσω.

Γιάννης1 : Θα ψάξεις. Η κόρη σου θα βρει.

Αλεξάνδρα : Ας τον βρει η κόρη μου τότε.

Βασίλης : Γιατί να τον βρει; Και αν είναι σκουπιδιάρης που λες εσύ. Καρδιά να 'χει και γνώση καλή. Έτσι είναι. Εμείς, άμα είσαι ηλεκτρολόγος, είσαι ηλεκτρολόγος θα την δώσουμε; Ή μετατζής ή σκουπιδιάρης. Ούτε σε γραφείο δεν μπορούμε να δουλέψουμε. Και σε γραφείο που είναι, δε μπορούμε να δουλέψουμε.

Αλεξάνδρα: Γιατί σε γραφείο;

Βασίλης: γιατί, ε, αυτός που κάνει, ξέρω 'γώ την ζωή σαν μπαλαμός. Δουλεύει, ξέρω 'γώ σε γραφείο και παόρνει 200, 250 χιλιάρικα το μήνα. Σ' αυτόν θα την δώσω; Γιατί αυτά, οι τσιγγάνοι κάνουνε πολύ καλά, αλλά χαλάνε και πολλά λεφτά.

Αλεξάνδρα: αυτό πως γίνεται; Έχω καταλάβει πως υπάρχει μία άλλη αντίληψη για το χρήμα. Τα ξοδεύετε, ας πούμε;

Γιάννης1: Ναι τα ξοδεύουμε! Λόγω, σ' ένα γάμο, ένας που έχει μία κόρη αρραβωνιασμένη, μπορεί να πετάξει και ένα εκατομμύριο. Σ' ένα γάμο.

Βασίλης: να σου δώσω να καταλάβεις, Αλεξάνδρα εσάς ένα ζευγάρι για να παντρευτεί και έχει 20 εκατομμύρια, δεν θα είναι πολύ ευτυχημένοι; Με 20 εκατομμύρια.

Αλεξάνδρα: Ναι.

Βασίλης: Εγώ για να παντρευτώ και 50 εκατομμύρια να μου δώσουνε δε μπορεί να είμαι πανευτυχής, όπως εσείς. Γιατί εγώ χρειάζεται να πάρω αυτοκίνητο, να πάρω ένα

οικόπεδο, να χτίσω σπίτι καλό! Όπως αυτό, όχι όπως αυτό. Για να 'χει να λέει η γειτονιά για μένα, ξέρω 'γώ. Να το παιδί άξιος.(διακοπή)

Βασίλης: Και τα περισσότερα παιδιά από τα δικά μας, είναι καλλίφωνοι, έχουν καλή φωνή όλοι. Και θα μπορούσαν να κάνουν, να πούμε.

Γιάννης1: Εμένα θα με βοηθήσεις τώρα σε ένα πράγμα; Ένα όνειρο. Θα με βοηθήσεις; Μπορείς;

Αλεξάνδρα : Δεν ξέρω, αν μπορώ. Για πες.

Γιάννης1 : Αν μπορείς πήρα εκεί ένα οικόπεδο και θέλω να κάνω ένα σπίτι πάνω και κάτω να κάνω ένα μαγαζί, μια επιχείρηση, θα με βοηθήσεις;

Αλεξάνδρα : Πώς να σε βοηθήσω;

Βασίλης : Ρώτα αν έχει κάποιο μέσο να σε βοηθήσει.

Αλεξάνδρα : Να σου χτίσω

Γιάννης1 : Να μου βρεις χρήματα, να μου βρεις.

Αλεξάνδρα : (Γέλια). Χρήματα; Σε ευρώ ή σε δραχμές;

Βασίλης : Δεν χρειαζόμαστε πολλά 100.000 Ε. Να πάρει και από σένα 50.000Ε.

Αλεξάνδρα : Υπάρχουν κάποια μαθήματα τα οποία γίνονται από την ΝΕΛΕ εδώ στα λυόμενα. Εσύ θα αφήνες τη γυναίκα σου να πάει;

Γιάννης1 : Σήμερα;

Αλεξάνδρα : Η γυναίκα σου έχει πάει σχολείο;

Γιάννης1 : Έχει πάει 9^ο Δημοτικό.

Αλεξάνδρα : Ναι, αν εσύ ήθελές τώρα να προχωρήσει, γιατί γίνονται μαθήματα στο γυμνάσιο.

Γιάννης1 : Μπα, δεν γίνεται χωρίς την γυναίκα μου. Μόνο και μόνο για γράμματα.

Έχει και παιδιά. Όχι δεν θα την αφήνα εγώ, δεν θα πήγαινε αυτή, δεν θα πήγαινε.

Βασίλης : Απλά να γράφει καλύτερα. Τι να το κάνεις; Αφού δεν θα της χρειαστεί, να πάει σε ένα γραφείο να δουλέψει, να πάει σε μία ανοιχτή επιχείρηση.

Αλεξάνδρα : Απλώς είχα την εντύπωση...

Βασίλης : Εμείς τις γυναίκες τις έχουμε μόνο να μας φτιάχνουν φαγητό και να προστατεύουν τα παιδιά μας. Τίποτε άλλο. Γι' αυτό τις έχουμε. Τίποτα άλλο (Γέλια).

Αλεξάνδρα : Ε, ...

Βασίλης : Πες' το.

Αλεξάνδρα : Μου έκανε εντύπωση, γιατί οι περισσότεροι που παρακολουθούν εδώ πέρα τα μαθήματα είναι κορίτσια, δεν είναι αγόρια. Τα αγόρια

Γιάννης1: Δουλεύουνε τα αγόρια.

Αλεξάνδρα : Τα αγόρια δουλεύουνε. Μήπως δεν πηγαίνουνε επειδή, να μην είναι μικτά, ας πούμε, να μην είναι μαζί;

Γιάννης1 ; Όχι, δεν, δεν είναι αυτό. Δεν το σκέφτονται. Δεν είναι αυτό

Αλεξάνδρα : Όχι, εσείς πως φαντάζεστε αν σας έδινε τη δύναμη τέλος πάντων να φτιάξετε ένα σχολείο; Πως θα το φτιάχνατε; Πως θα ήταν οι ώρες, τι θα διδάσκατε, ποιόν δάσκαλο θα διαλέγατε, σε ποιο χώρο θα το χτίζατε; Αν θα είχε μπαλαμούς ή όχι. Όλα αυτά.

Γιάννης1: Ωραία, να σου πω. Θα διάλεγα ένα σχολείο εδώ μπροστά μας και θα έκανα μαθήματα πως θα βγάλουν λεφτά.

Αλεξάνδρα : (Γέλια)

Γιάννης1 ; (Γέλια)

Βασίλης : Όχι, εντάξει. Δικούς σας δεν θα είχε σίγουρα, η προτίμηση μας να ήταν στην περιοχή μας κι εντάξει τα μαθήματα να είναι όπως κανονικά όλα τα σχολεία.

Αλεξάνδρα : Δικούς μας, γιατί δεν θα θέλατε να έχετε;

Βασίλης : Εντάξει, τώρα να μην υπάρχουν ξέρω 'γω ... Καλύτερα για τους μεγάλους. Όχι από εμένα και την υπόλοιπη νεολαία. Δεν έχουμε κανένα πρόβλημα αλλά ξέρω 'γω, μπαμπάδες μας κι αυτό.

A: Οι γονείς σας δεν θα ήθελαν να υπάρχουν μπαλαμοί, ας πούμε;

B: Ε ναι, άμα ήταν...

Γ2: Τι μπαλαμοί; Δηλαδή...

A: Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν μπαλαμοί;

Γ1: Η κόρη μου που πάει τώρα σχολείο, δεν έχει μπαλαμούς; Τώρα τι λες; Βλακείες λες;

B: Άμα σου λέγε ένα σχολείο τσιγγάνων.

Γ1: Δεν θέλω, όχι.

A: Όχι σχολείο τσιγγάνων. Ένα σχολείο γενικά.

B: Α, ένα σχολείο. Κανονικά, όπως είναι αυτό.

Γ1: Δεν θα θελα εγώ η κόρη μου να μόνο με τσιγγάνους. Ανάμικτα καλύτερα.

A: Θα το θέλετε εδώ πέρα; Ο δάσκαλος θα θέλετε ίσως να ξέρει και την ρομανί, ώστε να βοηθάει περισσότερο;

Γ1: Αυτό θα ήταν καλύτερο. Θα 'ταν καλύτερο. Ο δάσκαλος να 'ρχοταν σπίτια κιάλας να βοηθούσε. Αυτό θα 'ταν πολύ καλό.

B-Γ2: (γέλια) Κάτσε, ρε!

Γ1: Έρχεται ο γιος μου και ρωτάει, πατέρα τι σημαίνει το ουσιαστικό; Τι να το πω εγώ; Πες μου εσύ.

B: Πες μου εσύ ένα ουσιαστικό.

Γ1: Εγώ δεν ξέρω να του πω.

B: Ε, πες μας ένα ρήμα.

Γ: Τι να σου πω τώρα εγώ; Ότι είναι το ρήμα αυτό; Πώς να στο πω; Αφού δεν ξέρω το ρήμα εγώ.

B: Θα τα μάθει ο δάσκαλος στο σχολείο.

Γ: Αυτό σου λέω. Να 'χουν καθημερινώς, όχι μόνο το παιδί το δικό μου, να 'χουν μια ενθαρρυντική.

A: Ναι. Δεν υπάρχει όμως και στο δημοτικό; Νομίζω ότι υπάρχει ενισχυτική διδασκαλία.

B: Υπάρχει κι ένα που λέγεται ολοήμερο, ξέρω 'γω.

Γ: Ολοήμερο.

A: Ναι, υπάρχουν κάποιες ώρες που παν και βοηθάνε τα παιδιά.

Γ: Ναι., αλλά όχι γι' αυτές τις περιπτώσεις που λέω. Βοηθάν αυτοί που δεν παίρνουν τα γράμματα, το άλφα, το βήτα.

Γ2: Βοηθάνε κι άλλους. Βοηθάνε.

B: Έτσι είναι όπως τα λέει ο Γιάννης.

Γ: βοηθάνε κι εκείνους που δεν μπορούν να ξέρουν τα γράμματα. Δηλαδή που είναι πολύ καθυστερημένοι, δεν παίρνουν.

B: εγώ όταν πήγαινα σχολείο, πήγαινα, ξέρω 'γω, μετά τις, σχόλναγα στην μια η ώρα, μια και, στις δωδεκάμισι, ξέρω 'γω, δεν θυμάμαι πότε είναι. Μετά πηγαίναμε από τις τρεις μέχρι τις πέντε. Ντάξει, δεν πήγαινα πιο πολύ για τα γράμματα, αλλά πήγαινα για αγγλικά. Αλλά δεν μου δίνανε να καταλάβω τίποτα. Δεν είχε ασχοληθεί με μένα. Με τα παιδάκια τα πιο άλλα που...Ντάξει, ρε, Βασίλη, μου λέει, εσύ ξέρεις να γράφεις καλά, να διαβάζεις καλά, θα σου μάθω κι αγγλικά; Έτσι μου το 'πε. Ξεκάθαρα. Κάτσε να μάθω στα παιδιά κανένα γραμματάκι. Άλφα, βήτα κι αυτά έβλεπαν.

A: εσάς τώρα όταν ήσασταν μικροί, μπορείτε να μου πείτε μερικά πράγματα για τα παιδικά σας χρόνια; Δηλαδή με τι παίζατε, ποιοι ήταν οι φίλοι σας; Όταν πηγαίνατε κι αλλάζατε μέρος, πως νιώθατε γι' αυτό; Αυτά.

Γ: εγώ όταν ήμουν μικρός, να, μόνο να δούλευα εδώ όλο το χρονικό διάστημα, αλλά ήμουν ευχαριστημένος. Δηλαδή είχα πέντε παρέες. Είχα τον Βαγγέλη, είχα τον

Χρυσοβαλάντη, είχα τον Μιχάλη, είχα τον Γιώργο. Είχα δέκα φίλους δηλαδή, παίζαμε μπάλα. Αυτό. Ήμουν πολύ ευχαριστημένος. Μετά αλλάζαμε τοποθεσία κι εμένα, έφευγαν κι οι φίλοι μου, πήγαιναν αλλού, ε, πώς να στο πω.

B: δεν είχε παιχνίδια.

Γ: δεν είχε παιχνίδια.

B: είχε δουλειές.

Γ: δηλαδή μόλις φεύγαμε από δω, είχε μόνο δουλειά. Δεν είχε παιχνίδια.

B: άντε, μετά σαν πιτσιρικάς ονειρεύεσαι πότε θα πας στο Βόλο να παίζεις με τους φίλους σου.

Γ: έτσι ακριβώς. Έτσι όπως στο λέει ο Βασίλης. Αυτό ακριβώς.

A: οι γονείς σας τι σας έμαθαν οι ίδιοι; Δηλαδή σας έμαθαν την δουλειά; Πώς να κάνετε παζάρια, πώς να κάνετε λογαριασμούς;

Γ: δεν μας έμαθαν οι γονείς μας. όταν πας πίσω απ' τον πατέρα σου και ο πατέρα σου δηλαδή, βλέπεις τον πατέρα σου να πουλάει, μια, δυο, τρεις το παίρνεις κι εσύ. Το αρπάζεις, πώς να στο πω.

B: κι ας έχεις καλή φωνή για τραγουδιστής.

Σας είχαν μάθει, σας έλεγαν τραγούδια, σας μάθαιναν ως να χορεύετε, ξέρω 'γω; Ιστορίες, παραμύθια;

B: Ντάξει, το τραγούδι κι ο χορός τα μαθαίνουμε κι αυτά πάλι χωρίς να θέλουμε.

Γ: επειδή πάμε σε γάμους.

B: συνέχεια γλέντια έχουμε, συνέχεια ακούμε τραγούδια και το αυτί μας γίνεται μουσικό. Καταλαβαίνουμε.

Γ: και είμαστε και άνθρωποι, είμαστε φυλή...Δηλαδή να σου πω κάτι. Το τραγούδι, το γλέντι και το χρυσό είναι η αρρώστια μας.

A: το τραγούδι, το γλέντι...

Γ: το τραγούδι, το γλέντι και το χρυσό. Αυτό να το ξέρεις πάντα. Η φυλή η δική μας έχει αρρώστια στο τραγούδι, το γλέντι και το χρυσό. Να βλέπεις τους άλλους να μπαίνουν μέσα, να είσαι σαν βασιλιάς. Αυτοί και κανείς άλλος.

Γ2: και δεν μπορούν να μείνουν ποτέ με μια γυναίκα.(γέλια)

B: με μια γυναίκα μαζί, αλλά την παρανομία θα την έχουμε με τις γυναίκες.

A: ααα! (γέλια)

B: οι άνδρες την έχουν όλοι.

Γ: παλιά δεν χώριζαν έτσι εύκολα οι τσιγγάνοι. Τώρα και οι τσιγγάνοι έχουν χαλάσει.

Τώρα βλέπεις πολύ χωρισμός.

A: τα παιδιά τα δικά σου είναι στο όνομά σου;

Γ: ναι.

A: έχεις παντρευτεί κι έχεις στεφανωθεί κιόλας;

Γ: ναι, στεφανωμένος είμαι.

A: είσαι στεφανωμένος. ...Εσείς πως παντρευτήκατε;

Γ: από αγάπη. Πήγα σ' ένα γάμο εγώ στην Θεσσαλονίκη, είχα πάει ταξίδι, είχα πρόβλημα με τα' αυτοκίνητο. Ήμουν 18 χρονών όμως. Ήμουν μεγάλος. Μ' άρεσε. Είπα στην μητέρα μου, πήγε η μητέρα μου και την ζήτησε. Αλλά εγώ είχα το όνομα, ότι ήμουν καλό παιδί και την πήρα.

A: και τι άλλο ήθελα να ρωτήσω. Α, τα παιδιά είναι δηλωμένα σε σένα.

Γ: παντρευτήκαμε, έγινε ο γάμος, αλλά το στεφάνι το βάλουμε μετά από πέντε χρόνια.

A: μετά από πέντε χρόνια.

Γ: έξι χρόνια.

A: οι περισσότεροι δεν είναι στεφανωμένοι κι όταν παίρνουν διαζύγιο...

Γ: όταν είσαι στεφανωμένος, παίρνεις διαζύγιο, όπως εσείς.

Ναι, όταν χωρίζουν, δεν παίρνουν διαζύγιο. Αυτό θέλω να πω. Όταν είναι απλώς στεφανωμένος το παιδί σ' αυτήν την περίπτωση είναι γραμμένα στην κοπέλα;

Γ: ναι. Δηλαδή τα παιδιά ήταν, πώς να στο πω...

A: τι άλλο; Παραμύθια, ιστορίες δεν σας έλεγαν;

Γ: μας έλεγαν, μας έλεγαν. Ειδικά οι γιαγιάδες μας έλεγαν το μυρμήγκι κι ο τζίτζιρας. Το μυρμήγκι μάζευε, μάζευε όλο το καλοκαίρι, για να φάει τον χειμώνα. Ο τζίτζιρας το καλοκαίρι έπαιζε βιολί και τραγούδαγε. (γέλια και μετά πάει ο τζίτζιρας τον χειμώνα να ζητήσει ψωμί απ' το μυρμήγκι. Δώσ' μου ψωμί να φάω, πεινάω. Τώρα, λέει, να φας άλλα πράγματα, να μην φας το ψωμί. Δεν κάνει το ψωμί.

A: εσύ που έχεις τελειώσει και ασχολείσαι με την γύρα, πως την ονειρεύεσαι την ζωή σου; Από δω και πέρα...Θες να πάρεις ένα δικό σου...;

B: να σου πω κάτι. Την ζωή μου την ονειρεύομαι κάπως αλλιώς. Δηλαδή, αν προσπαθήσω, που θέλω να προσπαθήσω, αν μπορέσω πολύ διαφορετικά/ αλλά ξέρω κι απ' το αποτέλεσμα, από χειρότερη δεν μπορώ να κάνω την προσπάθεια, ξέρω που θα βγει το όνειρό μου. Η ζωή μου θα παντρευτώ, θα κάνω παιδιά, θα συνεχίσω να δουλεύω.

A: Τα παιδιά σου θα θελες να...;

B: Σίγουρα. Στάνταρ. Γιατί έχω μείνει πολύ παραπονεμένος εγώ από τα όνειρα μου.

Να μην τα σκοτώσω κι αυτά.

Γ: εγώ είχα όνειρο, όταν ήμουν μικρός, να είχα ένα δωμάτιο παιδικό δικό μου. Κι έλεγα μέσα μου, αφού δεν μπόρεσα να το κάνω εγώ, θα το κάνω στα παιδιά μου. Αλλά και στα παιδιά μου δεν μπόρεσα να το κάνω.

A: Ναι, αλλά αν μπορέσεις και βγάλεις τα λεφτά.

Γ: ε, ναι. Τώρα πήραμε κάτι και θέλουμε να κάνουμε επένδυση. Να κάνουμε πάνω το σπίτι και κάτω το μαγαζί, για να μείνω εγώ μόνιμος κάτοικος και να πάνε τα παιδιά μου σχολείο. Και να βγάλουν όχι μόνο το λύκειο. Και το πανεπιστήμιο θα βγάλουνε!

A: ναι. Εσύ τώρα θα προσπαθήσεις, θα επιδιώξεις να βρεις άλλη δουλειά; Εκτός από μουσικός.

B: άλλη δουλειά, δεν έχω τίποτα άλλο στο μυαλό μου.

A: και σκέφτεσαι να παντρευτείς;

B: δεν το σκέφτομαι να παντρευτώ, αλλά εντάξει τώρα πλέον έχω φτάσει στην ηλικία.

Γ: Τώρα θα τον αρραβωνιάσουμε μετά το Πάσχα.

A: Αρραβωνιάζεις;

B: θα 'ρθω και θα μάθω ποια μέρα θα είναι, για να λείπω! (γέλια) πάω στην Μύκονο.

A: αλήθεια αρραβωνιάζεις;

B: όχι, έτσι λένε τώρα οι δικοί μου, ξέρω 'γω. Ψάχνουν για νύφη. Μέχρι τώρα δεν έχω αγαπήσει και παρακαλώ να μην αγαπήσω, γιατί, εντάξει, τώρα μπορεί να μην πραγματοποιηθεί η αγάπη μου και πληγωθώ. Οπότε καλύτερα να μην αγαπάω.

A: δεν θα θελες να βρεις εσύ την νύφη;

B: πως δεν θα θελα; Αλλά πως θα αγαπήσω, αφού δεν βγαίνουν τα κοριτσάκια; Να δω τι χαρακτήρας είναι και πως αγαπάει.

A: αν πάνε τα παιδιά σχολείο, υπάρχει ο «κίνδυνος» να...

B: να αγαπήσουν έναν μπαλαμό;

A: ναι.

Γ: έχει γίνει κι αυτό.

A: εσύ θα το επικροτούσες, θα το ήθελες αυτό; Θα το επέτρεπες;

Γ: εγώ δεν θα το επέτρεπα, γιατί φοβάμαι το άλλο, όχι φοβάμαι δηλαδή ότι...Φοβάμαι μην πάρει κάποιο παιδί δηλαδή, χαράξει άλλο δρόμο. Πάει η ζωή της χαμένη. Πώς να στο πω;

A: Άλλο δρόμο; Τι εννοείς;

Γ: μην πάρει κάνα παιδί που είναι ναρκομανής, να είναι, δηλαδή που να μην έχει δουλειά σταθερή.

A: Στους τσιγγάνους δεν υπάρχει αυτό το πρόβλημα;

Γ: πως δεν υπάρχει; Αλλά στους τσιγγάνους δηλαδή, ξέρω ποια παιδιά είναι δηλαδή. Τους ξέρω. Ενώ στους μπαλαμούς δεν ξέρω τι ρόλο παίζει ο καθένας. Γνωριζόμαστε. Οπότε θα μπει στην διαδικασία..

Γ: ενώ σε μας θα πει τώρα το κορίτσι μου παράδειγμα, θα πάρω τον Βασίλη. Εγώ ξέρω τι καπνό φουμάρει ο Βασίλης.

A: άρα εσύ δεν θα μπει στην διαδικασία να της βρεις γαμπρό;

Γ: οχ..

A: αν κάποια στιγμή θελήσει να πάρει τον Βασίλη, θα πεις..

Γ: αλλά άμα ο Βασίλης δεν είναι έτοιμο που δεν κάνει για μας, θα της έλεγα, κοριτσάκι μου δεν κάνει αυτός.

Κατάλαβα.

Γ: Εγώ με την Αντωνία κλεφτήκαμε.

B: Πως κλεφτήκατε;

Γ: θα σου πω την ιστορία. Αρραβωνιαστήκαμε, είπα την μητέρα μου, πήγε, αρραβωνιαστήκαμε. Μετά οι συμπθέροι, άλλος έλεγε το δεξί του, άλλος έλεγε το αριστερό του. Ο πατέρας της ήθελε άλλα, ο πατέρας μου ήθελε άλλα. Μετά πήρε τηλέφωνο η Αντωνία, ο πατέρα μου λέει θέλει να διαλύσει τον αρραβώνα. Πήγα εγώ και...Και την κάναμε για Αθήνα. Ήρθαμε τρεις μήνες. Παίρναμε τηλέφωνα. Εγώ στον πατέρα μου, αυτή στον πατέρα της.

Που διαφωνούσαν οι γονείς;

Γ1:Ο άλλος ήθελε...Ε, τα δικά τους, πώς να σου πω. Ο πατέρας της ήθελε σπίτι. Θα κάνεις σπίτι για τον γιο σου, για να πάρω την κόρη μου. Ο πατέρας μου έλεγε, εγώ δεν θα κάνω σπίτι. Την δίνει έτσι; Δεν την δίνεις, με γεια σου και χαρά σου, λέει .

Και την έκλεψες.

Γ1:Την έκλεψα. Τι να κάνω; Μείναμε τρεις μήνες εκεί, έλεγα στον πατέρα, εγώ γυρίζω, αλλά με την Αντωνία μαζί. Το ίδιο έλεγε στον πατέρα της κι αυτή. Κι έτσι...και γινήκαμε ζευγάρι.

A:Νομίζω ότι δεν θέλω κάτι άλλο να ρωτήσω.

Μαρία

Αλεξάνδρα: Λοιπόν, Μαρία, μου έλεγες ότι σου αρέσουν πάρα πολύ τα γράμματα.

Μαρία: Ναι!

Αλεξάνδρα: Και... Έχεις πάει σχολείο; Είχες πάει στο δημοτικό, όταν ήσουν μικρή;

Μαρία: Καθόλου δεν πήγα.

Αλεξάνδρα: Αλλά έχεις προσπαθήσει τώρα... Κάποια στιγμή σε είχα συναντήσει και μου 'χες πει ότι πήγαινες σε κάποια μαθήματα.

Μαρία: Ναι, δεν πήγα πολύ. 4, 5 μέρες. Αυτό ήταν το σχολείο μου.

Αλεξάνδρα :Γιατί δεν πήγες παραπάνω;

Μαρία: Γιατί ξεχνούσα τις μέρες. Δεν ερχόταν κάθε μέρα. Ερχόταν κάθε δυο-τρεις μέρες.

Ειρήνη: Τρεις φορές την εβδομάδα ερχόταν.

Μαρία: : εγώ ήθελα να 'ρθει πιο συχνά. Πώς να το κάνει. Κι εδώ ερχότανε στα λυόμενα. Όλοι μαζεύονταν. Εγώ πήγαινα, τα κορίτσια δεν ερχότανε. Άλλοι έπιαναν δουλειές. Αλλά 'γώ ήθελα εκεί να πάω. Εγώ πήγαινα, δεν ερχόταν η δασκάλα. Καμιά φορά ξεχνούσα κι εγώ. Δεν κάθε μέρα να ξέρω, κάθε μέρα πηγαίνω σχολείο.

Αλεξάνδρα :Σου άρεσε όμως που πήγαινες και μάθαινες κάποια πράγματα, μας πούμε;

Μαρία: Πολύ μου άρεσε.

Αλεξάνδρα :Πόσο χρονών...αυτό πότε έγινε περίπου; Αυτό έγινε πέρσι; Εγώ πέρσι θυμάμαι σε είχα δει.

Μαρία: Ναι.

Αλεξάνδρα :Πέρσι. Κι ο λόγος που δεν παρακολουθούσες ήταν γιατί ξεχνούσες να πηγαίνεις.

Μαρία: Ξεχνούσα. Καμιά φορά πήγαινα και δεν ερχόταν ο δάσκαλος, γιατί δεν ερχόταν τα κορίτσια.

Αλεξάνδρα :Δεν μαζευόσασταν πάρα πολλοί και δεν ερχόταν. Κατάλαβα. Ο λόγος για τον οποίον εσύ διάλεξες, θέλησες να πάς τώρα σχολείο;

Μαρία: Ναι, θέλω και ρωτάω. Λέω να πάω έτσι στα μαθηματικά (μαθήματα), που μαθαίνουν τα μικρά παιδιά. Στην πρώτη τάξη. Λέω, θα με ζητήσει η δασκάλα ή θα με διώξει. Λέω να καθίσω σε μια, στην άκρη...

Αλεξάνδρα :Για ποιο λόγο όμως θες τόσο πολύ να μάθεις γράμματα;

M: Για να διαβάσω, να ξέρω τι γίνεται, γιατί δεν γνωρίζω τίποτα. Δεν γνωρίζω. Πηγαίνω σε κάποια γραφεία που με στέλνουν και δίνω αλλού, για διάβασε με, ποια διεύθυνση είναι. Δεν ξέρω. Σαν τυφλή είμαι.

A: Πόσο χρονών είσαι τώρα;

M: Τώρα, 23 χρονών, 24.

A: 24 χρονών. Ο λόγος που δεν σε έστειλαν...Καταρχήν έχεις γεννηθεί εδώ πέρα, στο Αλιβέρι. Έτσι δεν είναι;

M: Όχι, δεν γεννήθηκα εδώ. Στην Έδεσσα.

A, στην Έδεσσα. Άλλα οι γονείς σου είναι από το Αλιβέρι.

M: Ναι.

Μέναν εδώ ή έμεναν στην Έδεσσα;

M: Ναι, ναι. Εδώ, εδώ.

A, απλώς έτυχε να γεννηθείς στην γύρα;

M: Ναι.

A: Έτυχε να 'ναι σε ταξίδι.

M: Σε ταξίδι ήμασταν.

A: Και γεννήθηκες γι' αυτόν τον λόγο στην Έδεσσα. Εσύ πόσα αδέρφια έχεις;

M: 4 κορίτσια και 2 αγόρια.

A: Εσύ είσαι η μεσαία, μας πούμε;

M: Πρώτη, τρίτη, τέταρτη, πέμπτη. Τρίτη είμαι εγώ.

A: Είσαι τρίτη μου είπες. Και οι γονείς σου ασχολούνται κι αυτοί με την γύρα; Πηγαίνουν ταξίδια; Έτσι δεν μου είπες;

M: Ναι.

A: Απ' ό,τι ξέρω έχεις παντρευτεί. Πόσο χρονών παντρεύτηκες;

M: Παντρεύτηκα καμιά δεκατέσσερα.

Ειρήνη: 13,14 εκεί.

A: 13,14 χρονών. Μπορείς να μου πεις, αφού γεννήθηκες, μεγάλωσες...μου είπες ότι δεν σε έστειλαν σχολείο οι γονείς σου. Για ποιο λόγο δεν σε στείλαν οι γονείς σου σχολείο;

M: Γιατί...δεν ήταν κάνεις να με δει. Γιατί έφευγαν όλοι. Η μητέρα μου, ο πατέρας μου, όλοι ταξίδευαν.

A: Η γιαγιά σου δεν μπορούσε να σε...

M: Κι αυτή ταξίδευε.

A: Και από τα παιδικά σου χρόνια τι θυμάσαι; Δηλαδή πως τα περνούσες όταν ήσουν παιδί; Δεν πήγες σχολείο, τι έκανες;

M: Δεν πήγα σχολείο. Παίζαμε με παιχνιδάκια, ετρέχαμε εδώ εκεί. Αυτό θυμάμαι. Με κατσαρόλες, φαγητά φτιάχναμε. Εφτιάχναμε γάμους. Ότι παντρεύεται αυτή, αυτή είναι η νύφη μου, αυτή η συμπεθέρα. Έτσι παίζαμε.

A: A, παίζατε και κάνατε σαν θέατρο ένα γάμο;

M: Ναι.

A: Ότι ήταν το αγόρι τέλος πάντων...

Ειρήνη: Ναι, μας πούμε, ότι είχα μια κόρη πιο μικρή αυτή ένα γιο, αϊ, συμπεθεριάζαμε, ας πούμε, και γινόταν ο γάμος. Μια φορά αυτό που λέει η Μαρία ήταν το παιχνίδι μας το... όλα τα κορίτσια έτσι κάνανε.

M: Αυτό ήταν.

Ειρήνη: Θυμάμαι που η μια...Εντάξει τα κορίτσια εμείς αρραβωνιάσαμε τις δυο κοπέλες. Δήθεν ο ένας ήταν ο άνδρας. Και κράτησαν οι αρραβώνες έναν χρόνο.

A:(γέλια)

Ειρήνη: Πράγματι! Ένα χρόνο. Δηλαδή σαν μικροί που ήμασταν παίρναμε ένα δώρο, ρολόι στον γαμπρό. Πότε βλεπόμασταν οι συμπεθέροι .- γυρνούσαν οι δικοί μας, έτσι; - πότε ανταμώναμε, «ε, τι κάνεις;» τα συμπεθέρια. Μαζεύομασταν, παίρναμε γαριδάκια, δήθεν κάναμε μια γιορτή.

A: Αυτά σε ποια ηλικία;

Ειρήνη: Σε ηλικία μικρή. 8 χρονών.

M: 8 χρονών, 10.

A: Κι αυτά τα ξέρατε, γιατί βλέπατε, γιατί πηγαίνατε σε γάμους σαν μικρά παιδιά και ξέρατε τι γίνεται;

M: Ναι.

Ειρήνη: Και δεν αφήναμε τους αρραβωνιασμένους να μιλάνε, δεν κάν' έτσ'. Γιατί ήταν πραγματικ, ήταν θέατρο πραγματικό.

A: Παίζανε στο παιχνίδι κι αγόρια ή μόνο κορίτσια;

M: όχι.

Ειρήνη: όχι. Ένα κορίτσι δήθεν το κάναμε αγόρι.

A: A, κατάλαβα, ναι.

Ειρήνη: και κάναμε και μικρές και βαφτίσια, μας πούμε. Βαφτίζαμε τις κούκλες.

M: παίρναμε τις κούκλες, παίρναμε λάδια, αυτά.

A: Και δεν θα μπορούσαν να παίζουν και τα αγόρια στο παιχνίδι αυτό;

M: όχι.

A: δεν θα θέλατε εσείς;

M: Ερχόταν τα αγόρια.

Ειρήνη: Ήταν τα αγόρια, αλλά καμιά φορά λέγαμε στα αγόρια, εντάξει, θα είσαι ο γιος μου και θα ταξιδεύεις συνέχεια. Δεν θα σ' αρραβωνιάσουμε με την κοπέλα.

Μ: Αυτός έπαιρνε το τιμόνι, ένα ξύλο τέτοιο και δούλευε. Πατάτες, χαλιά και... (γέλια)

Ειρήνη: Γιατί μπορούσε να το πιστέψει, μας πούμε, αν λέγαμε. Γιατί από μικροί κιάλας αρραβωνιάζονται. Το αγόρι το είχαμε για το εμπόριο.

Α: Κατάλαβα. Θυμάσαι... βοηθούσες καθόλου στις δουλειές του σπιτιού;

Μ: ναι.

Α: Από μικρή, ας πούμε;

Μ: Από μικρό παιδί.

Α: Από πόσο χρονών;

Ειρήνη: Αυτή η ηλικία. 7 χρονών, 10. ένα κορίτσι που καταλαβαίνει, δηλαδή...

Μ: 8, 9 χρονών έκανα καφέ, με έβαλαν να κάνω φαΐ, σκούπιζα, έπλενα ρούχα, μπουγάδα είχα, το σπίτι έπλενα, τα χαλιά τίναζα. Έκανα νοικοκυριό.

Α: Θυμάσαι η μαμά σου, αν σου έλεγε παραμύθια, αν σου έλεγε ιστορίες;

Μ: Παραμύθια πάρα πολύ.

Α: Α, ναι; Αχ, θα μου πεις ένα που σου λέγε.

Μ: Δεν μπορώ να τα πω. Μου έλεγε πάρα πολλά παραμύθια.

Α: Τα οποία μας πούμε είχαν σχέση με τους τσιγγάνους; ήταν...

Ειρήνη: Τσιγγάνικα; Ήταν παραμύθια έτσι;

Α: Είχαν σχέση με τους τσιγγάνους; ήταν; Μιλούσαν για ένα κορίτσι μικρό που ήταν σε κίνδυνο και τα σώζανε. Σε σχέση με τι; Ή ήταν ιστορίες της μαμάς σου;

Μ: Όχι, όχι. Έλεγε πάρα πολλά, αλλά δεν τα θυμάμαι τώρα αυτή τη στιγμή. Δεν τα θυμάμαι.

Ειρήνη: Είναι 7, 8 αδέρφια στην Μυτιλήνη και η γιαγιά μου ξέρει πάρα πολλά παραμύθια.

Α: Η δικιά σου η γιαγιά;

Ειρήνη: Ναι, εφόσον είναι αδελφές με την αυτή... Τα έλεγε τα παραμύθια αυτά στις κόρες τις δικές της, που από τα εγγόνια βάζαμε φωτιά και τα ακούγαμε όλοι. Κι οπότε οι γονείς μας, η μάνα μου έπαιρναν και τα λέγαν σε μας.

Α: Εσένα σου λέγε η μαμά σου παραμύθια;

Ειρήνη: Πάρα πολλά.

Α: Θυμάσαι τι παραμύθια ήτανε;

Ε: αρκετά παραμύθια. Ήταν ο βασιλιάς και οι τρεις φτωχές κοπέλες.

Μ: Η σταχτοπούτα.

E: Ήταν ένας διάβολος που είχε πάρει τις τρεις κόρες και τις είχε κλείσει σ' ένα μπαούλο και ήθελε να τις παντρευτεί και κάθε φορά που πήγαινε να ζητήσει μια, τις σκότωνε και την τρίτη, την μικρότερη που ήταν η πιο έξυπνη, όταν πήγε να την πάρει ο διάβολος, αντέδρασε διαφορετικά. Ναι, πάρα πολλά παραμύθια.

M: Το μήλο.

A: Τι έκανε με το μήλο;

E: Α, ναι. Έλεγε, ας πούμε, ο έξω από δω την γυναίκα του. Ήταν 3 αδελφές; Όταν πήγε και ζήτησε την πρώτη απ' τον φτωχό πατέρα, ενώ αυτός ήταν πλούσιος και ενθουσιάστηκε που την πάντρεψε με ένα πλούσιο, είχε, είπε στην γυναίκα του, δεν θα ανοίξεις, θα ανοίξεις όλα τα δωμάτια, το ένα δεν θα το ανοίξεις. Αυτή όμως το άνοιξε.

M: κι την έδωσε αυτό το μήλο, λέει αυτό να το πιάσεις. Αυτή το είχε πιάσει στο χέρι. Μια κάμαρα δεν είχε ανοίξει.

E: κι όταν ερχόταν αυτός καταλάβαινε ότι την είχε ανοίξει και την σκότωνε.

M: Όχι! Άνοιγε όλες τις κάμαρες, δεν άνοιγε, που λέγε μια κάμαρα δεν θα την ανοίξεις. Αυτή την άνοιγε. Αυτή η κάμαρα, που την άνοιγε, είχε πάρα πολλά κορίτσια σκοτωμένα. Το έβλεπε αυτό κι έπεσε το μήλο απ' τα χέρια της και λέρωσε. Έπιασε αίματα. Κι αυτή έκλαιγε. Γύρευε να το σκουπίσει, τα αίματα εκεί ήταν. Κι ήρθε αυτός απ' την δουλειά και λέει...

Ειρήνη: Το μήλο δώσ' μου.

M: Το μήλο δώσ' μου.

Ειρήνη: Κι όταν είδε το αίμα, κατάλαβε ότι είχε ανοίξει την πόρτα, την έκοψε κι εκείνη. Πήγε, ζήτησε την άλλη, η ίδια διαδικασία. Κι όταν πήγε στην δεύτερη.

A: Στην τρίτη.

E: Στην τελευταία δηλαδή της είχε πει πως δεν θα το κάνεις αυτό. Και νομίζω πως είχε αφήσει το μήλο κάπου...

M: Στην τρίτη; Το ίδιο κι αυτή. Το ίδιο.

E: Η μικρή κοπέλα τελικά, ενώ αυτός είχε πει δεν θα το αφήσεις απ' τα χέρια, αυτή το άφησε και γύρισε όλα τα δωμάτια. Κι όταν ήταν εκεί, δεν της έπεσε απ' τα χέρια. Απλώς είδε τις αδελφές της και κατάλαβε ότι πρέπει κάτι να γίνει. Εκεί που έκλαιγε και σκεφτόταν, είδε ένα φίδι και τι;

M: Ένα φίδι και αυτό (τσιγγάνικα)

E: Και μια σαρανταποδαρούσα.

M: Όχι, σαρανταποδαρούσα.

E: Σαύρα, που έπινε φάρμακο. Έπαιρνε ένα δηλητήριο και έδινε στο φίδι και ζωντάνευε το φίδι. Και βρήκε την λύση. Έκοψε απ' αυτό κι έδωσε στις αδελφές της, στις υπόλοιπες τις αδελφές κι έγιναν όλες καλά. Κι έλεγε, δεν θα πείτε τίποτα. Θα τα κανονίσουμε. Ήρθε ο άνδρας, βλέπει το αυτό, ήταν απείραχτο και λέει, μπράβο, εσύ είσαι η καλύτερη απ' όλες. Και λέει, αφού έκανα εγώ αυτό που ήθελες, θα κάνεις κι εσύ κάτι άλλο, να στείλω στον φτωχό μου πατέρα κάτι λεφτά εγώ που θέλω; Να στείλεις. Ενώ αυτή είχε στοιβάξει τα σεντούκια της, αυτές τις είχε βάλει μέσα. Και πάντα όταν της πήγαινε έλεγε πως είναι πολύ βαριά. Και στο μισό δρόμο πάντα κάτι έλεγε. Α, έλεγε, δεν θα τα πετάξεις, ούτε θα τα αφήσεις στο δρόμο, εγώ θα σε βλέπω. Κι όταν άφηγε το σεντούκι, έλεγε από μέσα η άλλη, σε βλέπω, γιατί δεν το κάνεις; Θα με πας εκεί, ας πούμε. Είχε ένα ωραίο τέλος. Πάρα πολύ ωραία παραμύθια.

M: Στο τέλος μπήκε κι αυτή.

E: Είχε πάει τις δυο αδελφές.

M: Έτσι μπήκε κι αυτή. Όταν θα 'ρθεις, εγώ θα πάω σε μια δουλειά. Αυτή ήταν μέσα. Κι εγώ, λέει, θα σου μιλήσω και θα μ' ακούς. Αυτή ήταν μες στο μπαούλο. Πάρε κι αυτό, το έβαλε απάνω στο άλογο κι αυτή έλεγε, τράβα, τράβα. Κι έλεγε η μάνα της. Τι μου τα 'φερεις αυτά; Δεν τα θέλω, δεν τα θέλω. Αυτή φώναζε. Μόλις έφυγε αυτός, πάει σπίτι, βλέπει τίποτα, έσκασε. Μετά βγήκαν τα κορίτσια.

A: Πολύ ωραίο παραμύθι αυτό. Υπήρχαν παραμύθια που είχαν σχέση με τους τσιγγάνους; οι ήρωες να είναι τσιγγάνοι;

M: Ναι. Η Άντα. Είχαν και τσιγγάνικα ονόματα, με τα σαράντα κουμπιά η ρόμπα. Κάθε φορά θα ανοίγω ένα κουμπί, αν έρθεις, θα παντρευτώ. Πολύ παλιό παραμύθι.

(Διακοπή)

A: Μου 'λεγες ότι σου έλεγε πάρα πολλά παραμύθια και θέλω να ρωτήσω το εξής. Εσένα σε όλα τα ταξίδια οι γονείς σου σε έπαιρναν μαζί τους; έτσι δεν είναι;

M: Ναι... Και γράφω ωραία και γράφω πεταχτά.

A: Ναι, κάνεις πολύ ωραία γράμματα. Σε παίρνανε μαζί τους, έτσι δεν είναι;

M: Εγώ μικρή έκλαιγα να πάω στο σχολείο. Από μικρή ήθελα να πάω. Τα βιβλία, που βλέπουμε, όλα τα θέλω. Είναι μερικοί που τα πετάνε. Εγώ όλα τα μαζεύω και τα θέλω. Κάνω πως διαβάζω. Και βλέπω τα γράμματα ένα, ένα. Θέλω να μάθω να διαβάσω κάνα βιβλίο.

A: Όταν το 'λεγες στους γονείς σου ότι θέλεις, τι σου έλεγαν; Τι σου απαντούσαν;

M: Μμμ. Λέει, παιδί μου, τι θα φάμε; Τι θα φάμε; Τον τοίχο θα φάμε.

A: Έπρεπε να μένουν εδώ πέρα;

M: μμμ.

A: Έπρεπε να μείνουν και οι δύο ή θα μπορούσε να μείνει η μητέρα σου μόνο και να σε προσέχει;

M: μμ.

A: Θα μπορούσε να μείνει.

M: Ναι, αλλά αυτός ήθελε να πλυθεί, δεν πήγαινε να... Γιατί είχε δουλειά ο πατέρας μου. Δηλαδή στην Αθήνα, πήγαινε στην Ξάνθη, στην Κομοτηνή, στο Διδυμότειχο. Πολύ μακριά ταξίδια. Δεν βόλευαν. 2, 3, 4, 10 μέρες. Ψώνιζε καλά, έπιανε ένα μήνα, δυο μήνες.

A: Αυτόν τον καιρό, τον ένα, δυο μήνες ήταν μόνο σε ένα μέρος; Ήταν μόνο στην Αθήνα;

M: Γυρνάμε όλα τα χωριά. Δηλαδή από την Ξάνθη, θα πάμε Ορεστιάδα. Από την Ορεστιάδα στο Διδυμότειχο.

A: Άρα δεν είστε σε ένα μέρος, ας πούμε, συνεχόμενα; Όχι. Να πεις ένα μήνα, ας πούμε;

M: Όχι, όχι.

A: Μπορεί να έχεις μια μέρα, μια εβδομάδα;

M: 3 μέρες εκεί, 5 μέρες εκεί, 6 μέρες εκεί.

A: Οπότε δεν μπορούσες να πηγαίνεις σ' ένα σχολείο σε κάθε μέρος που πηγαίνατε;

M: Όχι, όχι.

A: Οι γονείς σου, όταν τους έλεγες ότι ήθελες να πας σχολείο πέρα πα' το ότι σου λέγανε, δεν γίνεται, γιατί δεν μπορούμε, ας πούμε, ξέρω 'γω, λυπόντουσαν που δεν μπορούσαν να σε στείλουν; Ή έλεγαν ότι δεν είναι και απαραίτητα και τα γράμματα; Θεωρούσαν ότι είναι σημαντικά τα γράμματα οι γονείς σου;

M: Να σου πω την αλήθεια, ναι. Έτσι έλεγαν. Λέει, να μάθεις γράμματα, τι θα σε βγάλουμε; γιατρό; Δεν ήξεραν... Τώρα όσο πάνε, τώρα καταλαβαίνουνε την αξία. Λέει με τα γράμματα έχεις άλλα μάτια. Ξέρεις που πας! Έτσι ήμουν σαν τυφλή. Και τώρα τα δυο αδέρφια μου πάνε σχολείο.

A: Τα οποία είναι πόσο χρονών;

M: Η μια είναι 13 χρονών, ο άλλος είναι 8 στα 9 χρονών.

A: Τώρα που τα αδέρφια σου πηγαίνουν σχολείο οι γονείς σου μένουν εδώ πέρα μόνιμα;

M: Όχι, δεν είναι εδώ.

A: Και τα αδέρφια σου πηγαίνουν σχολείο; Είναι η γιαγιά σου; Τα κρατάει;

M: Όχι, το κόψανε. Είναι ταξίδι κι αυτά.

A: Α, όσο καιρό είναι στο Βόλο, πηγαίνουν σχολείο;

M: Ναι.

A: Πηγαίνουν στο δημοτικό ή στα λυόμενα;

M: Όχι, εδώ στο σχολείο.

A: Στο δημοτικό. Και μετά φεύγουν.

M: Ναι.

A: Και πόσο καιρό συνήθως τώρα, αυτόν τον καιρό, μένουν οι γονείς σου στο Αλιβέρι μόνιμα;

M: Όλον τον χειμώνα εδώ είναι.

A: Α, όλο τον χειμώνα, δηλαδή από Νοέμβριο μέχρι, ξέρω 'γω, τώρα το Πάσχα;

M: Όχι.

A: Μέχρις Φεβρουάριο, μας πούμε, μέχρι το νέο έτος. Έτσι;

M: Μμ.

A: Τι έχει συμβεί και έχουν καταλάβει οι γονείς σου ότι τα γράμματα είναι σημαντικά;

M: Έρχονται κάποια χαρτιά, είναι τα χαρτιά τα σοβαρά, και δεν ξέρουν γράμματα, γι' αυτό το χαρτί δεν ξέρει τι είναι, τι να το κάνω. Το κόβω και το πετάω. Κι αυτό το χαρτί πρέπει να το κρατήσουμε. Και τώρα παίρνουμε, διαβάζουμε τα χαρτιά, τι έχουμε και τι δεν έχουμε να κάνουμε. Κατάλαβες; Δεν πηγαίνουν κάποιοι, κάποιος που δεν ξέρουν γράμματα να διαβάσει εδώ.

A: Κατάλαβα, ναι.

M: Εγώ τώρα πήγα μέσα να ψάξω μια κάρτα, δεν ξέρω γράμματα και ψάχνω. Συγγνώμη λίγο, κανείς δεν μου δίνει σημασία. Νομίζουν ότι ζητάω λεφτά. Δείχνω το χαρτί, κανείς. Μπαίνω σ' ένα μαγαζί μέσα και λέω, αυτή η διεύθυνση που είναι. Βγαίνει η γυναίκα, λέει, απέναντι είναι. Κατάλαβες; Γι' αυτό. Τα γράμματα είναι πολύ ωραία. Δηλαδή έχεις δυο φορές μυαλό με τα γράμματα.

A: Πιστεύεις ότι μπορεί να βοηθήσει και στο εμπόριο εκτός από τα χαρτιά που...

M: Ναι, ναι. Και στο εμπόριο, βέβαια. Στο εμπόριο. Και στην τράπεζα αν θα πιάς, πόσα θα βάλεις. Δεν ξέρεις πόσα βάζεις. Γιατί θέλουν όλοι διακ..

A: 200.000, ας πούμε.

M: 200.000, ας πούμε και αυτός να τα βάλει 100 ευρώ μέσα.

A: Ναι, κατάλαβα.

M: Εγώ νομίζω πως τα βαλε κανονικά. Γιατί έγινε αυτό!

A: Α, έγινε;

M: Έγινε. Μια φίλη πάνω εκεί είχε βάλει 2 εκατομμύρια κι έγραψε 200.000. κατάλαβες; Και μόλις βγήκε έξω, δίνει το αυτό, ο άνδρας της το διαβάζει. Λέει

200.000. δεν μπορούσε να πάει στην αστυνομία, διότι θα τον τράβαγαν κι αυτόν μέσα. Λέει, γύφτος είναι, ό,τι θέλει, λέει. Έτσι γίναν αυτά.

A: Μάλιστα. Μου είπες ότι βοηθούσες στις δουλειές του σπιτιού απ' όταν ήσουν 8, 9 χρονών. Και παντρεύτηκες στα 14 σου χρόνια. Πως παντρεύτηκες;

M: Πίναμε καφέ. Αυτό ήταν.

A: Παντρεύτηκες με προξενιό δηλαδή ή τον γνώρισες;

M: Με προξενιο.

A: Η μητέρα σου δηλαδή το κανόνισε;

M: Ναι.

A: Η μητέρα σου ή ο πατέρας σου;

M: Η μητέρα μου και ο πατέρας μου.

A: Εσύ ήθελες να παντρευτείς τόσο χρονών; Ήθελες να;

M: Εγώ έκλαιγα, δεν ήθελα. Έκλαιγα.

A: Το γεγονός ότι παντρεύτηκες 14 χρονών και ότι από 8 χρονών άρχισες να κάνεις δουλειά, η μαμά σου, ας πούμε, θεωρούσε ότι είσαι μεγάλη ή ότι είσαι παιδί;

M: Μεγάλη.

A: Μου είπαν μια φορά. Μιλούσα με κάποιες άλλες κοπέλες και μου 'λεγαν ότι όταν πηγαίνουν 10 χρονών τα κορίτσια, τους τραβάνε τις κούκλες, για να μην παίζουν με τις κούκλες, γιατί θεωρούν οι πλέον είναι μεγάλες και ότι πρέπει να ασχολούνται με το νοικοκυριό, για να παντρευτούν. Αυτό ισχύει; Δηλαδή στο κάνε και σένα η μαμά σου ή το 'χεις ακούσει εσύ από άλλους;

M: Όχι εγώ.

A: Το 'χεις ακούσει όμως να συμβαίνει;

M: Ναι.

A: Αλλά σε σένα δεν έχει τύχει.

M: Ακούω την αδελφή μου, η ανιψιά μου πόσο χρονών είναι τώρα; 9 χρονών; 10; Και θέλει να παίζει με τις κούκλες και φωνάζει η μάνα της. Έχει (...), τις κούκλες θα παίζει; Πάρε τα ρούχα, πάρε τη σκάφο, τη σκάφο!

A: Τη σκάφη για να πλύνει.

M: Πάρε να πλύνεις τις κουβέρτες, τα χαλιά. Αυτές τις δουλειές να κάνει.

A: Κι όχι, ας πούμε να παίζει με κούκλες.

M: Όχι, όχι!

A: Άμα πήγαινες σχολείο οι γονείς σου θα σε σταματούσανε, γιατί θα έπρεπε να παντρευτείς ή θα σε άφηναν;

M: Μμμ.

A: Θα σε σταματούσανε. Εσύ σήμερα έχεις ένα παιδί. Ή παραπάνω;
M: Μμ.
A: Το κοριτσάκι.
M: Ναι.
A: Τώρα πόσο χρονών είναι;
M: 5 χρονών.
A: Αυτή την στιγμή είναι μαζί με σένα ή με την μητέρα σου;
M: Ναι, με την μητέρα μου.
A: Και η μητέρα σου μου είπες ότι έμεινε όλο τον χρόνο εδώ πέρα στο Αλιβέρι. Και τώρα έχει πάει, έχει φύγει για ταξίδι;
M: Ναι.
A: Έχει φύγει για ταξίδι. Το δικό σου το παιδί, εσύ έχεις μια πολύ μεγάλη θέληση να μάθεις γράμματα. Θα θελες το δικό σου το παιδί να το στείλεις στο σχολείο;
M: Ναι, θα το στείλω! Του χρόνου να την στείλω στο..., να την στείλω στα νήπια. Τι να κάνει και στα νήπια; Εγώ λέω ότι θα την στείλω στην πρώτη τάξη.
A: Δεν θέλεις να πάει στα νήπια, γιατί δεν θεωρείς ότι είναι ανάγκη να την στείλεις στα νήπια;
M: Ναι. Στα νήπια θα πάει, θα ζωγραφίσει...Θα την δείρουνε, θα την ρίξουν στο χώμα.
A: Φοβάσαι ότι θα την δείρουνε. Γιατί θα την δείρουνε;
M: Είναι κι άλλα μικρά παιδιά. Γιατί μαλώνουν, ακούω εσάς, μαλώνουν εκεί μέσα.
A: Γιατί θα μαλώσουν με τους υπόλοιπους, με τα υπόλοιπα παιδάκια. Αλλά θέλεις να την στείλεις;
M: Θέλω να την στείλω, θα την στείλω.
A: Εσύ, ας πούμε, αν συνεχίσει, κάποια στιγμή θα την σταματήσεις, επειδή θα πρέπει να την παντρέψεις;
M: Ναι.
A: Για ποιο λόγο θα την σταματήσεις;
M: Μα για να την παντρέψω!
A: Ναι, αλλά εσύ πόσο χρονών θα θελες να την παντρέψεις;
M: Η κόρη μου; Τώρα μικρά παντρεύονται. Δεν ξέρω εκείνα τα χρόνια. Τώρα είναι 5 χρονών. Ξέω 'γω τι τύχη θα 'χει; 13 χρονών. 13,14.
A: Όπως παντρεύτηκες κι εσύ.
M: Ναι.
A: Αν η ίδια σου πει ότι δεν θέλει, γιατί θέλει να συνεχίσει το σχολείο;

M: Ε, δεν θα το πει!(γέλια) Δεν θα το πει αυτό!

A: Γιατί δεν θα το πει αυτό;

M: Γιατί κι αυτή θα ζητήσει, αν της το πω εγώ. Αν έρθει ένα καλό τυχερό, όχι σαν το δικό μου βέβαια, ένας πλούσιος, που θα 'χει τα αυτοκίνητα, τα σπίτια τα ωραία, κι αυτή που θα τα δει, θα ζητήσει να είναι μαζί. Κατάλαβες; Όχι, γιατί είναι δικιά μου. Τώρα της Ειρήνης η ανιψιά, τώρα πηγαίνει σχολείο, είναι τσαπατσούλιστα. Δεν ξέρει καλά- καλά να κρατήσει την σκούπα. Πώς να σκουπίσει δεν ξέρει. Δεν ξέρει καλά – καλά να ντυθεί. Δεν καταλαβαίνει τίποτα το κορίτσι. Είναι μεγάλο κορίτσι και δεν καταλαβαίνει τίποτα.

A: Δεν καταλαβαίνει να ντυθεί; Δηλαδή;

M: Δεν καταλαβαίνει να ντυθεί καλά.

A: Να έχει γούστο, ας πούμε;

M: Ναι.

A: Τα ρούχα που φοράει; Να ντυθεί όμορφα;

M: Ναι, ναι. Όμορφα να ντυθεί. Να κάνει δουελιά του σπιτιού. Δηλαδή αυτήν την ηλικία που έχει αυτή...

A: Πόσο χρονών είναι;

M: Πόσο χρονών είναι; 13 χρονών είναι; 12;

(Διακοπή)

A: Λοιπόν, και μου 'λεγες ότι είναι τώρα 12 χρονών.

M: Ναι, είναι 12 χρονών.

A: Και μου 'λεγες πως δεν ξέρει να ντύνεται. Δεν ξέρει.

M: Της πήρε η μάνα της κάτι ωραία ρούχα...Ρούχα για το χορό, για γάμο.

A: Για γάμο.

M: Ναι, ωραία ρούχα. Κι αυτή δεν καταλαβαίνει να τα φορέσει. Και τα φόρεσε συνέχεια. κι όλα τα χάλασε. Κι όποια κορίτσια τα είδαν, λέει, Μαρία, αυτά τα ρούχα δεν είναι καθημερινά. Αυτό είναι για κάνα γάμο, κάνα αρραβώνα. Κι αυτή όλα τα χάλασε. Με τα ρούχα τα χέρια αυτή σκουπίζει. Κατάλαβες; Δεν είναι, πώς να σε πω. Δεν ξέρει ακόμα το κορίτσι. Τίποτα. Ήθελε να την κόψει το σχολείο, αλλά περιμένει να πάρει ένα χαρτί.

A: Ποιος; Η Μαρία; Ήθελε να πάρει ένα χαρτί η Μαρία απ' το σχολείο.

M: Ναι. Μετά θα το κόψει και αυτή.

A: Μετά θα το κόψει και αυτή. Εσύ στην δικιά σου την κόρη...τι συμβουλευες σου έδωσε η δικιά σου η μητέρα, όταν ήσουν παιδί, όταν ήσουν σ' αυτήν την ηλικία, και

τι συμβουλές θα δώσεις εσύ στην δικιά σου την κόρη; Δηλαδή τι θα της πεις; Τι να προσέχει, τι να μην κάνει, τι να κάνει;

M: Μμμ. Τι να προσέχει. Εγώ...

A: Εσένα η μητέρα σου τι σου έλεγε; Να γίνεις καλή νοικοκυρά π.χ.;

M: Η μητέρα μου δεν μ' έβαζε έτσι σε δουλειές. Εγώ μόνη μου έφτιαχνα. Δεν ήταν τόσο η μητέρα μου, πώς να σε πω, να κάνει δουλειά κι έτσι. Μόνη μου, μόνη μου! Εγώ ήξερα. Μακάρι να μοιάσει εμένα η κόρη μου, να ξέρει να είναι καλή νοικοκυρά.

A: Οι δυο μεγαλύτεροι είναι αδελφές ή αδέρφια; Είναι αγόρια ή κορίτσια;

M: Δυο αγόρια είναι και η αδελφή μου, ναι.

A: Την είχες, ας πούμε την έβλεπες πως κινούταν, πως έκανε τις δουλειές, την παρακολουθούσες ή την μητέρα σου, ας πούμε;

M: Την αδελφή μου.

A: Αυτή, ας πούμε, σε πρόσεχε εσένα;

M: Αυτή μεγάλωσε στην γιαγιά μου.

A: Α, μεγάλωσε στην γιαγιά σου.

M: Είμαστε έτσι τα σπίτια, όπως είναι αυτά.

A: Μεγάλωσε στην γιαγιά σου για ποιο λόγο; Δηλαδή;

M: Ήθελε να την μεγαλώσει η γιαγιά μου.

A: Κι εσύ μεγάλωσες στην μαμά σου. Εσύ έχεις παντρευτεί, έχεις στεφανωθεί κιόλας ή έχεις παντρευτεί μόνο με τσιγγάνικο γάμο;

M: Με τσιγγάνικο γάμο.

A: Ε, και το παιδί, η μικρή είναι στο όνομα του πατέρα ή στο όνομα το δικό σου;

M: Στο όνομα το δικό μου.

A: Στον πατέρα δεν είναι, γιατί δεν έχετε στεφανωθεί ακόμα.

M: Έκανα τα χαρτιά εγώ μόνη μου. Τα έκανα.

A: Όταν γέννησες, έβαλες στο δικό σου το όνομα, το επίθετο ην κόρη σου;

M: Ναι.

A: Κι ο άνδρας σου δεν μπορούσε να το κάνει αυτό, γιατί δεν είχατε παντρευτεί, δεν είχατε στεφανωθεί;

M: Ναι.

A: Αν... Αυτή την στιγμή δουλεύεις;

M: Δεν δουλεύω.

A: Δούλευες παλιότερα, μας πούμε, όταν... Έχεις δουλέψει μαζί με τους γονείς σου σε γύρα;

M: Ναι.

A: Όταν ήσουν μικρή και πήγαινες μαζί με τους γονείς σου ταξίδια, πριν παντρευτείς, τους βοηθούσες;

M: Ναι. Δηλαδή πουλούσε χαλιά ο πατέρας μου. Εγώ ήμουν πίσω στο αυτοκίνητο, έβλεπα. Τις γυναίκες, ποια θα φωνάζει, να τον σταματήσω. Μ' έλεγε, φέρε αυτήν την κουβέρτα, την έδινα. Το πατάκι, το χαλί, την μοκέτα. Εγώ κατέβαζα. Δηλαδή τα καρπούζια έζιαζα, πατάτες μες στη σακούλα έβαζα. Αυτό.

A: Στην δικιά σας οικογένεια τον πιο σημαντικό ρόλο και λόγο τον έχει η μητέρα σου ή ο πατέρας σου; Δηλαδή η μητέρα σου λέει συνήθως τι θα κάνετε ή ο πατέρας σου αποφασίζει για μερικά πράγματα; Η και οι δυο μαζί;

M: Και οι δυο μαζί.

A: Τώρα που θα μεγαλώσει η κόρη σου θα θελες να την στείλεις στο σχολείο αυτό εδώ πέρα; Θα θελες να...θα την στείλεις σ' αυτό εδώ το σχολείο, που είναι κοντά στον συνοικισμό;

M: Ε, ναι. Που να την στείλω;

A: Θα είσαι όλον τον καιρό εδώ πέρα εσύ ή θα...;

M: Ε, εδώ θα είμαι, αφού είμαι χωρισμένη.

A: Α, έχεις χωρίσει;

M: Άμα είμαι μαζί με τον άνδρα μου, δεν θα την στείλω. Δεν έχω που να μείνω. Γιτί είμαι τόσα χρόνια που είμαι μαζί με την μητέρα μου, κι όλο χωρίζω, όλο καβγαδίζω. Σ' ένα σπίτι, σ' ένα σπίτι δεν ταιριάζουμε. Κατάλαβες;

A: Ναι.

M: Σ' ένα σπίτι τώρα από κει η κόρη, από δω...δεν...

A: Δεν μπορείτε να ταιριάξετε. Αλλά υπάρχει περίπτωση να ξαναβρεθείς μαζί με τον άνδρα σου;

M: Δεν ξέρω τι θα γίνει. Δεν το ξέρω. Έχει χαλάσει πάρα πολύ ο άνδρας μου.

A: Θέλω να πω, άμα είσαι μαζί με τον άνδρα σου, θα την στείλεις σχολείο.

M: Όχι, άμα είμαι μαζί με τον άνδρα μου, δεν έχω που να μείνω εδώ.

A: Αααα!

M: Θα έχω ένα αυτοκίνητο και θα είμαστε στα ταξίδια. Κατάλαβες; Δεν έχω μια χώρα, ένα οικόπεδο να κάνω παράγκα. Δεν είναι κι ένα ξένο οικόπεδο, να 'ναι ξένο, να κάνω μια παράγκα, να 'ναι του κράτους. Δεν αφήνουν να κάνω....

A: Θα ήθελες να είναι κάπως το σχολείο, όταν θα πάει η κόρη σου ή και για σένα; Θα θελες το σχολείο να...Πως θα θελες να 'ναι το σχολείο; Θα ήθελες να είναι, ξέρω 'γω, μέσα εδώ πέρα στο συνοικισμό, να είναι με μπαλαμούς; Θα θελες οι δάσκαλοι

να είναι πιο προσεκτικοί; Αν μπορούσες να φτιάξεις εσύ ένα σχολείο για τους τσιγγάνους, πως θα το έφτιαχνες;

M: Όπως είναι όλα τα σχολεία. Πως φτιάχνονται. Ξέρω 'γω; Δεν ξέρω τίποτα.

A: Όπως είναι όλα τα σχολεία.

M: Ναι, όπως είναι όλα τα σχολεία.

A: Έχεις ακούσει προβλήματα που υπάρχουν, δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, τα τσιγγανάκια που πηγαίνουν σχολείο;

M: Όχι, όχι, δεν άκουσα τίποτε να μαλώσουν, να κάνουν, οι δάσκαλοι να φωνάζουν. Δεν ξέρω.

A: Αν...εσύ τώρα μου λες ότι θες να πας στο σχολείο και θες να μάθεις γράμματα, για να μπορέσεις να βοηθήσεις τον εαυτό σου, να διαβάζεις. Ακόμα και να βλέπεις και τηλεόραση;

M: Ναι, γιατί όταν βλέπω τηλεόραση, πηγαίνω στην Ειρήνη, για να την ρωτήσω και η Ειρήνη νευριάζει. Λέει, σταμάτα, Μαρία, δεν βλέπω τα γράμματα κι εγώ βλέπω το έργο. Δεν θέλει να μου διαβάζει τίποτα. Ακόμα τα περιοδικά, ό,τι κι αυτά είναι.

A: Αν είχες πάρει ένα απολυτήριο δημοτικού, θα ήθελες, θα άλλαζες, τι θα έκανες μετά; Θα θελες να ασχοληθείς με την γύρα, θα θελες να βρεις κάποια άλλη δουλειά ή δεν θα σ' ένοιαζε καθόλου αυτό; Θα χαιρόσουν και μόνο που θα είχες ένα απολυτήριο, οπότε...

M: Όχι, θα έβρισκα μια δουλειά να κάνω.

A: Μια δουλειά όπως η δουλειά που κάνει η Ειρήνη;

M: Ναι. Δεν ξέρω, θα άνοιγα ένα μαγαζί δικό μου. Δεν ξέρω.

A: Τώρα πως περνάς τον ελεύθερο χρόνο σου, πως διασκεδάζεις;

M: Δεν πηγαίνω πουθενά. Έρχομαι, κάθομαι εδώ, κάνω δουλειές. Πάντα δουλειές έχουμε. Χωρίς δουλειά δεν σταματάμε.

A: Ναι, αλλά πως διασκεδάζεις, ας πούμε; Ξέρω 'γω, πηγαίνεις, βλέπεις τηλεόραση, έρχεσαι εδώ πέρα, συναντιέσαι με τις υπόλοιπες κοπέλες; Ξέρω 'γω, χορεύετε;

M: Ναι, ναι, ναι. Αυτό είναι. Καθόμαστε, βλέπουμε τηλεόραση, βάζουμε τραγούδια, χορεύουμε. Μετά κάνουμε τις δουλειές. Τις κουβέρτες πλένουμε κάθε 10 μέρες, 15 μέρες. Τα πιάτα πλένουμε. Το σπίτι. Κάθε πέντε μέρες. Αυτή η δουλειά είναι.

A: Κι εσύ ξέρεις και να ράβεις.

M: Ναι.

A: Έχεις πάει σε σεμινάρια; Ποιος σε έμαθε να ράβεις;

M: Μόνη μου.

A: Μόνη σου έμαθες να ράβεις;

M: Ναι.

A: Η μητέρα σου ήξερε, σε βοήθησε;

M: Η μητέρα μου δεν ήξερε να κόψει, τι να σε πω, να κόψει τίποτε. Δεν ήξερε να ράψει. Αυτή δεν ήξερε να πιάσει την βελόνα. Η μητέρα μου είναι, άσ' την. Εγώ μόνη μου.

A: Ε, κάποιος μου χαν πει ότι αν οι μητέρες έμεναν στα σπίτια και δεν πήγαιναν γύρες, τότε τα παιδιά των τσιγγάνων θα μπορούσαν να πηγαίνουν σχολείο και να παρακολουθούν κανονικά.

M: Ε, βέβαια. Αυτό σου λέω κι εγώ. Αν ήταν τώρα ακόμα εδώ η μητέρα μου, ο πατέρας μου, τα δυο μου αδέρφια θα πήγαιναν σχολείο. Δεν έχουν λεφτά. Τι θα φαν; Τον τοίχο; Θα πάει όλη μέρα ο πατέρας μου στο καφενείο. Η μάνα μου όλη μέρα θα κάθεται έτσι. Δουλειές δεν τελειώνει, να κάθεται σπίτι. Και να φαν τα έτοιμα, θα τελειώσουν τα λεφτά. Ο πατέρας δεν πηγαίνει πουθενά. Εδώ γύρω- γύρω στην περιοχή, δεν κάνει τίποτα. Είναι πολλά άτομα. Είναι και μικρή αυτή η περιοχή μας. Είναι κοντά, κοντά τα χωριά.

A: Οπότε αν έβρισκαν μια δουλειά κι έμεναν εδώ πέρα, θα μπορούσαν τα παιδιά να πάνε σχολείο. Εσύ θεωρείς ότι τα γράμματα είναι σημαντικά;

Ναι, πολύ σημαντικά, αλλά δεν τα ξέρω, τι να σου πω, δεν τα ξέρω.

A: Έχω ακούσει όμως κι άλλους που λένε, δεν θεωρούν ότι είναι τόσο σημαντικά τα γράμματα.

M: Τώρα το λένε έτσι, αλλά όταν έχουν την ανάγκη, ξέρεις πως τρέχουν; Τρέχουν και δεν ξέρουν που πηγαίνουν! Αχ, τα γράμματα τι αξίζουνε! Ζητάνε ένα χαρτί, την οικογενειακή, κι αυτοί δίνουνε το γυναικείο. Και κάνουν λάθος και λένε, κοίτα τα γράμματα τι αξίζουν. Τότες το λένε. Τώρα...

A: Αλλά απ' ό,τι κατάλαβα αυτό που εσύ θα ήθελες δεν είναι, ας πούμε, να... είναι να μάθεις τα βασικά πράγματα, τα βασικά γράμματα, ώστε να μπορέσεις να εξυπηρετείς τον εαυτό σου. Όχι να συνεχίσεις να γίνεις, ξέρω 'γω, δασκάλα ή για να γίνεις γιατρός ή δεν ξέρω 'γω τι άλλο.

M: Έτσι είναι.

A: Θεε να μάθεις τα βασικά, να μάθεις να διαβάζεις, να μάθεις να γράφεις. Δεν θα έστελνες το παιδί σου να πάει να βγάλει και γυμνάσιο και λύκειο και πανεπιστήμιο;

M: Όχι, γιατί θέλει ένα σωρό λεφτά. Θέλεις να 'χεις τον πατέρα σου να είσαι, να τα 'χει τα λεφτά. Εγώ τώρα χωρισμένη είμαι, παίρνω ένα επίδομα. Τι θα μένανε για την κόρη μου; Να ήξερα εγώ γράμματα, να ήμουν σε μια δουλειά και από δω να πήγαινε η κόρη μου σχολείο κι εγώ να είχα καρέκλα. Να την έστελνα συνέχεια, να μάθει, να

βγει ό,τι θέλει. Θέλεις ένα σωρό λεφτά...Κι από σας που ακούω, εκεί που μιλάνε, σου λένε, έδωσα ένα σωρό λεφτά στην κόρη μου, βγήκε, έκανε όλα τα αυτά της στο σχολείο και τι βγήκε; Φούρναρης. Και την έλεγα, λέει, γιατί δεν μου το 'λεγες, αυτά τα λεφτά να τα δώσω προίκα εσένα; Πολλά παιδιά σπουδάζουνε και δεν θέλουν να βγουν ούτε γιατροί, ούτε δάσκαλοι. Ανοίγουν ένα μαγαζί δικό τους. και θέλω να μάθω καλά γράμματα φυσικά, να έχω ένα χαρτί.

Κατάλαβα, ναι. Τώρα αυτήν την στιγμή μένεις μαζί με την μητέρα σου και πόσα από τα υπόλοιπα αδέρφια μένουν μαζί σας; Δηλαδή στο σπίτι αυτό είναι οι γονείς σου, είσαι εσύ, η κόρη σου...

Μ: 2, 4, 6 άτομα είμαστε. 6 άτομα, από 1 άτομο...

Α: Λοιπόν, νομίζω ότι εντάξει είμαστε. Σε ευχαριστώ πάρα πολύ. Να 'σαι καλά.

Συνέντευξη του Πασχάλη στην Σιώτου Αλεξάνδρα

Αλεξάνδρα: Σε λένε Πασχάλη. Το επίθετό σου;

Πασχάλης: Καρακώστας.

Αλεξάνδρα: Και πόσο χρονών είσαι;

Πασχάλης: 19 στα 20.

Αλεξάνδρα: Κι απ' ό,τι κατάλαβα είσαι παντρεμένος.

Πασχάλης: Παντρεμένος σε μας, αρραβωνιασμένος σε σας.

Αλεξάνδρα: Δεν έχεις στεφανωθεί με λίγα λόγια.

Πασχάλης: Μπράβο, ναι.

Αλεξάνδρα: Ωραία. Κι αυτή τη στιγμή δουλεύεις, ασχολείσαι με κάτι;

Πασχάλης: Τώρα είμαι πρώτη ΤΕΕ. Πάω σχολείο, αλλά προσπαθώ να βρω μια κάποια δουλειά, η οποία να με ικανοποιεί, γιατί ως παντρεμένος έχω και κάποιες ευθύνες τώρα.

Αλεξάνδρα: Γεννήθηκες εδώ πέρα, στο Αλιβέρι;

Πασχάλης: Είμαι από δω, γεννήθηκα εδώ και παραμένω εδώ.

Αλεξάνδρα: Μάλιστα. Η οικογένεια σου από πόσα άτομα αποτελείται;

Πασχάλης: Είναι... 6 άτομα είμαστε.

Αλεξάνδρα: 6 άτομα. Η μητέρα σου, ο πατέρας σου κι έχεις και άλλα τρία αδέρφια;

Πασχάλης: Ναι.

Αλεξάνδρα: Είναι μικρότερα, είναι μεγαλύτερα;

Πασχάλης: Μια αδελφή μεγαλύτερη, έναν αδελφό πολύ πιο μικρό από μένα και μια άλλη αδελφή πιο μεγάλη, ε, πιο μεγάλος, πιο μικρή από μένα.

Αλεξάνδρα: Έχεις ζήσει όλα σου τα χρόνια εδώ πέρα στο Αλιβέρι. Αυτό είναι το πατρικό σου, ας πούμε, το σπίτι των γονιών σου;

Πασχάλης: Αυτό είναι το σπίτι.

Αλεξάνδρα: Δεν έχετε αλλάξει, ας πούμε, να έχετε πάει κάπου άλλο, να έχετε είναι για ένα χρονικό διάστημα; Έχετε αλλάξει ποτέ τόπο;

Πασχάλης: Πήγαμε, πως! Στην Κρήτη.

Αλεξάνδρα: Κι έχετε μείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα;

Πασχάλης: Πήγαμε για 6 μήνες, 8 μήνες περίπου εκεί πέρα. Αλλά, εντάξει, πήγαμε για δουλειές, τελείωσαν οι δουλειές και ήρθαμε πάλι.

Αλεξάνδρα: Είχατε συγγενείς στην Κρήτη;

Π: Δεν είχαμε. Πήγαμε εκεί πέρα. Ήρθαν μετά δικοί μας συγγενείς. Μείναν κι αυτοί εκεί πέρα. Πήγαν ακόμα εκεί πέρα κάποιοι συγγενείς μου, αλλά θα γυρίσουν. Κι αυτοί το Πάσχα μπορεί να είναι εδώ.

Α: Αυτό έγινε τώρα, ας πούμε; Πριν...;

Π: Ναι, είναι πριν... Πριν 3, 4 μήνες.

Παλιότερα έχετε ξανά αλλάξει χώρο που να μείνετε;

Π: Εγώ προσωπικά όχι. Αλλά απ' ό,τι γνωρίζω ο πατέρας μας είναι απ' την, γεννήθηκε στην Λάρισα κι ήταν απ' την Λάρισα, αλλά ήταν εδώ. Σιγά-σιγά άρχισαν να έρχονται κι άλλοι, γιατί δεν τους άρεσε εκεί πέρα το μέρος και ξέρω 'γω τι, για διάφορους λόγους, και 'τόρα είναι εδώ. Ήρθαν εδώ και λένε πως θέλουν μερικοί να φύγουν, να πάνε Θεσσαλονίκη, αλλά δεν νομίζω να πάνε.

Οι γονείς σου ασχολούνται με την γύρα, με το γυρολογικό εμπόριο.

Π: Μόνο αυτό ξέρουν, μόνο αυτό κάνουν κι αυτό κάνουν.

Και δουλεύει και η μητέρα σου ή βοηθάει;

Π: Αναλόγως. Υπάρχουν φορές που δουλεύει, τις περισσότερες φορές δουλεύει κι αυτή, αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις που πάει μόνος του ο πατέρας μου.

Τον καιρό που οι γονείς σου δούλευαν... Να σε ρωτήσω κάτι, όταν λέμε γυρολογικό εμπόριο, όταν λέμε γύρα, τι εννοούμε; Λέμε ότι παίρνουμε το αυτοκίνητο, το φορτηγό και φεύγουμε από το Αλιβέρι και πάμε που και γι πόσο καιρό;

Π: Ε, πάμε σε διάφορες περιοχές. Παίρνουμε το αυτοκίνητο με το εμπόρευμα, αναλόγως τώρα που υπάρχει ζήτηση, και πάμε σε περιοχές μακρινές και βλέπουμε, αν υπάρχει δουλειά και ικανοποίηση, μένουμε για ένα μήνα, δυο, το πολύ τρεις μήνες. Ξαναγυρίζουμε. Καθόμαστε δέκα, δεκαπέντε μέρες, ξαναφεύγουμε. Γνωρίζουμε όλη την Ελλάδα. Έχουμε πάει σε όλη την Ελλάδα. Δεν υπάρχει πόλη που να μην έχουμε πάει.

Και πηγαίνετε... Ένα μήνα που μου είπες, θα μείνετε στην ίδια περιοχή; Δηλαδή θα πάτε Αλεξανδρούπολη και θα μείνετε στην Αλεξανδρούπολη μέσα ή θα πείτε στην Αλεξανδρούπολη και θα γυρίσετε κάθε μέρα σ' ένα διαφορετικό χωριό, μας πούμε;

Π: Ακριβώς, θα πάμε στην Αλεξανδρούπολη, θα γυρίσουμε τα γύρω χωριά και τις γύρω πόλεις, τις κοντινότερες και υπάρχει περίπτωση να γυρίσουμε μέσα και στην Αλεξανδρούπολη, υπάρχει περίπτωση να φύγουμε, να μην κάτσουμε πολύ, να κάτσουμε δυο μέρες, τρεις, τέσσερις. Ανάλογα την δουλειά. Μπορεί να πάμε μετά Ορεστιάδα, να κάτσουμε μια μέρα, δυο, τρεις, μια εβδομάδα, να φύγουμε, να πάμε

Θεσσαλονίκη. Ανάλογα τις δουλειές και τα άτομα που...Από Αλεξανδρούπολη υπάρχει περίπτωση να πάμε και Κρήτη. Ή σε κάποια νησιά που υπάρχουν εκεί κοντά. Όταν οι γονείς σου ασχολούνται με το γυρολογικό εμπόριο, όταν ήσουν μικρός, πήγαινες κι εσύ μαζί τους; ή σε κρατούσαν εδώ πέρα σπίτι; Ή έμενε η μητέρα σου σπίτι και δεν πηγαίνατε, πήγαινε μόνος του ο πατέρας σου;

Π: Όχι μόνο εγώ, όλοι οι τσιγγάνοι, μόλις γεννηθούν τα μικρά, δηλαδή πολύ μικρή ηλικία, δηλαδή μόλις γεννηθεί, μετά δυο μήνες, τα παίρνουν και πάνε ταξίδια. Μεσ το αυτοκίνητο ζούνε. Έχουν διαμορφώσει κάποιο μέρος του αυτοκινήτου, έτσι ώστε να μπορούν να ζουν εκεί πέρα, και ζουν εκεί πέρα και πάνε ταξίδια.

Το φορτηγό είναι διαμορφωμένο έτσι, ώστε να είναι ένας χώρος για να κοιμάστε. Κάπως έτσι;

Π: Κοιμόμαστε, περνάμε την ώρα μας, μαγειρεύουμε, μπάνιο κάνουμε μέσα στο αυτοκίνητο. Ένα κινούμενο σπίτι με λίγα λόγια...Και τώρα πρόσφατα έχουν εξελιχθεί οι τσιγγάνοι. Κι αν μπεις σ' ένα τέτοιο αυτοκίνητο θα νομίζεις ότι είσαι σε σπίτι. Άμα φύγεις, πήγαινε λίγο στο δωμάτιο εκεί να δεις τι έχει κάνει. Κουζίνα, όπως αυτή που έχουμε στο σπίτι, έχει βάλει μέσα.

Μάλιστα. Τα λεφτά που παίρνετε από το γυρολογικό εμπόριο, καλύπτουν τις βασικές ανάγκες και ποιες είναι οι βασικές ανάγκες για σας, για τους τσιγγάνους;

Π: Βασικές ανάγκες ποιες να είναι; Για κάθε άνθρωπο είναι τροφή, ενδυμασία, αυτά τα δυο κυρίως, και ψυχαγωγία. Τι άλλο; Τώρα...

Τα λεφτά που παίρνετε, καλύπτουν αυτές τις ανάγκες;

Π: Υπάρχουν άτομα που καλύπτουνε, όχι και πολύ όμως, γιατί τα χρόνια που είχαμε τώρα, όχι μόνο εμείς, γενικά το εμπόριο σε όλους τους κλάδους δεν έχει πολλά κέρδη. Αλλά υπάρχουν ορισμένες φορές που βγάζουνε, αλλά, δεν ξέρω, ίσως είναι επειδή ζούμε, ο τρόπος ζωής μας και τα ξοδεύουμε γρήγορα. Είναι κι άλλοι που δεν βγάζουν καθόλου, αλλά εντάξει ζούνε δύσκολα, σε γραμμάτια, με το ζόρι ζούνε.

Είπες ότι ξοδεύουμε εύκολα. Αυτό τι σημαίνει; Δηλαδή πως τα ξοδεύετε εύκολα;

Π: Αυτό σημαίνει ότι επειδή τα δικά μας ήθη και έθιμα είναι κάπως διαφορετικά από τα δικά σας και πρέπει να τηρούνε και για να τηρήσουνε τα ήθη και τα έθιμα, πρέπει να έχουνε...Πώς να το πω τώρα; Κεφάλαιο; Αυξημένο κεφάλαιο. Δεν ξέρουμε να βάζουμε τα λεφτά εκεί που πρέπει, τα σκορπάμε... Όχι ότι τα σκορπάμε απερίσκεπτα, αλλά τα σκορπάμε εκεί που πρέπει, για να τηρήσουμε τα ήθη και τα έθιμα.

Τα ήθη και τα έθιμα που πρέπει να έχεις ένα κεφάλαιο να τα τηρήσεις; Ποια είναι;

Π: Όχι, ένα κεφάλαιο. Απλά τώρα υπάρχουνε, όπως υπάρχει και σε κάθε κοινωνία. Οι άνθρωποι είναι έτσι κοινωνικοί, θα σας το πω. Δηλαδή υπάρχει πρώτη τάξη, δεύτερη τάξη. Υπάρχουν οι πολλοί πλούσιοι, υπάρχουνε οι μέτριοι, υπάρχουν οι πολλοί φτωχοί. Λογικό είναι αυτό. Υπάρχουν και σε άλλες φυλές, όχι μόνο εμείς. Και αυτοί έτσι που κρατούν τα ήθη και τα έθιμα είναι αυτοί που μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά. Βέβαια κι αυτοί που δεν μπορούν οι φτωχοί κάπως τηρούν, αλλά εντάξει λίγο με μέτρο.

Εγώ δεν το κατάλαβα αυτό. Δηλαδή ποια είναι αυτά τα ήθη και τα έθιμα, που οι μεν μπορούν να αντεπεξέλθουν και οι δε όχι; Δηλαδή είναι ο γάμος π.χ.;

Π: Μπράβο.

Τα λεφτά που πρέπει να ξοδέψεις και να έχεις για τον γάμο.

Π: Ένα καλό παράδειγμα είναι ο γάμος που είπες. Για να γίνει ένας γάμος, υπάρχουν πολλές προϋποθέσεις. Πρώτον γίνεται ο αρραβώνας. Λίγες μέρες μετά τον αρραβώνα υπάρχουν διάφορα ψώνια για την νύφη και τον γαμπρό. Είναι στην ενδυμασία και χρυσαφικά. Το πιο πολύ χρήμα πέφτει στο χρυσαφικό. Αρχίζουμε από 500 χιλιάδικα, καταλήγουν ενάμιση, δυο εκατομμύρια. Ε, αυτό είναι κάπως. Δεν μου στέκει λογικό. Δηλαδή να χαλάνε τόσα λεφτά σε χρυσαφικά. Είναι ένα έθιμο, που το κάνουν έτσι για λόγους αξίας και υπερηφάνειας. Οι πιο πολλοί. Γι' αυτό και είπα προηγουμένως ότι αυτοί που μπορούν να αντεπεξέλθουν είναι οι πλούσιοι.

Επειδή ανέφερες κάποιες τάξεις, εσύ τον εαυτό σου και την οικογένεια σου που θα την κατέτασες; Που ανήκεις, ας πούμε; Σε ποια τάξη ανήκεις; Έτσι όπως τις ορίζεις εσύ, δηλαδή έτσι όπως τα βλέπεις εσύ τα πράγματα.

Π: Εγώ, εγώ αν δεν πήγαινα σχολείο και με την θέση που είμαι, θα 'λεγα πως είμαι κάπως στην μεσαία τάξη. Επειδή πάω σχολείο, και είμαι εγώ κι ένα ξάδελφος μου που έχουμε φτάσει σε τέτοιο επίπεδο, μορφωτικό εννοώ, και πάμε σχολείο, είμαστε, δεν ξέρω τώρα, εδώ πρέπει να είναι κάπου 2000 άτομα, πρέπει να είναι τόσο, από τα 2000 άτομα είμαστε εμείς οι δυο που πάμε σχολείο. Παίρνοντας πρότυπο αυτό το γεγονός εγώ λέω πως είμαστε πρώτη τάξη και επειδή η οικογένεια μου είναι μια οικογένεια που στέκει καλά κιόλας, λέω πως είμαι στην πρώτη.

Αν σου έλεγα να μιλήσουμε για τα παιδικά σου χρόνια και να μου πεις μια εικόνα που σου 'ρχεται από τα παιδικά σου χρόνια, δηλαδή, τι σου 'χει μείνει έτσι πιο έντονα; Τι ήταν αυτό; Πως τα περνούσες τα παιδικά σου χρόνια; Τι θυμάσαι; Όταν θυμάσαι την εποχή που ήσουν παιδί, τι σκέφτεσαι; Σκέφτεσαι, ας πούμε, τα παιχνίδια; Τι σκέφτεσαι; Τι εικόνα σου 'ρχεται;

Π: Τι να σκέφτομαι; Κάθε παιδί αν τον ρωτήσετε τέτοια ερώτηση, θα 'λέγε κάποια εικόνα που ήταν μικρός. Τώρα...

Εσένα ποια εικόνα σου έρχεται; Σε ρωτάω αυτό, γιατί θέλω να μου μιλήσεις για τα παιδικά σου χρόνια. Πως τα πέρασες; Πως έπαιζες; Με ποιους έκανες παρέα; Γι' αυτό σε ρωτάω.

Π: Τα παιδικά μου χρόνια. Τα παιχνίδια μου ήταν κυρίως ομαδικά, κι όπως βλέπεις όλα τα παιχνίδια που παίζουν τα μικρά τσιγγανόπουλα είναι ομαδικά. Θυμάμαι ήμασταν στις γειτονιές, τρέχαμε με τα παιδιά, παίζαμε διάφορα παιχνίδια, μαλώναμε, όπως, ό,τι κάνει κάθε παιδί.

Οι φίλοι σου ήταν Ρομά, ήταν τσιγγάνοι ή είχες και μπαλαμούς;

Π: Οι φίλοι είναι τσιγγάνοι. Ήταν και είναι τσιγγάνοι. Αλλά έχω κι άλλους φίλους, αλλά δεν είναι τόσο πολλοί.

Από την στιγμή που πας ΤΕΕ, σημαίνει ότι έχεις πάει σχολείο. Έχεις παρακολουθήσει κανονικά από την 1^η δημοτικού.

Π: Ε, ξεκίνησα κανονικά από την πρώτη τάξη. Έκανα 1^η τάξη, 2^η τάξη, 3^η τάξη, μετά τα είχα σταματήσει για ένα διάστημα, επειδή οι γονείς μου δεν ξέρω τι, για διάφορους λόγους δεν μπορούσαν να μ' αφήσουν σπίτι. Με πήρανε. Μετά από ένα χρόνο το ξανασυνέχισα, πήγα μέχρι την 5^η τάξη, την 4^η, έβγαλα την 4^η. Ξανασταμάτησα. Μετά κάπου στα 15, 14,15 χρονών ήμουν, αποφάσισα εγώ, παρότρυνα τους γονείς μου να πάω σχολείο, γιατί μου άρεσε κι ήθελα να συνεχίσω, να γίνω κάτι, γιατί αυτή η δουλειά που έχουμε δεν είναι το κάτι καλύτερο. Αυτοί βλέπαν ότι ήμουν καλός, δηλαδή στο σχολείο, δηλαδή ήμουν πολύ καλός μαθητής στο σχολείο, σε όλα είχα άριστα, με άφησαν να συνεχίσω. Μετά πήγα 4^η τάξη 3 μήνες, την 5^η τάξη την έκανα άλλους τρεις μήνες, την 6^η άλλες τρεις μήνες, μετά πήρα το απολυτήριο και πήγα στο Γυμνάσιο. Στο γυμνάσιο κανονικά. Οι πιο απουσίες μου ήταν πολύ ελάχιστες από τα παιδιά της τάξης μου. Υπήρχαν παιδιά στην τάξη μου που είχαν περισσότερες απουσίες από μένα. Δηλαδή εγώ μες το χρόνο θα είχα κάνα 20 το πολύ. Δηλαδή φοίτησα κανονικά στο Γυμνάσιο. Και στο λύκειο τώρα συνεχίζω κανονικά, δεν έχω πρόβλημα. Εκτός απ' ότι πέρσι... Έχω χάσει μια χρονιά. Τώρα λογικά έπρεπε να είμαι δευτέρα και έπρεπε, όχι έπρεπε, ήταν να συνεχίσω σε ΤΕΕ, αλλά για κάποιους λόγους σταμάτησα πέρσι, δεν ήθελα να πάω εγώ ο ίδιος. Και τώρα πάω, πήγα ξανά ΤΕΕ, ε, ενιαίο λύκειο, αλλά επειδή δεν μου διναν αναβολή, έχω ξεπεράσει το όριο ηλικίας που δικαιούται να πάρει, το όριο ηλικίας...

Στρατιωτική, δηλαδή.

Π: Δεν μου δίνουν αναβολή στο ενιαίο, πήγα, άλλαξα και πήγα ΤΕΕ. Και μου δώσαν αναβολή και συνεχίζω τώρα στα ΤΕΕ.

Όταν διέκοψες το σχολείο, όταν ήσουν μικρός, μου είπες ότι πήγες 1^η, 2^α, 3^η και μετά οι γονείς σου, δεν ξέρω για ποιο λόγο, σε κόψανε. Τι σου εξήγησαν, τι σου είπαν; Ότι ποιοι ήταν...;

Π: Το πρώτο που μου είπανε ήταν ότι δεν είχα κάπου να μείνω. Ήταν το πρώτο αυτό. Έφευγαν απ' το σπίτι, που να έμενα εγώ; Μικρός τότε! Το δεύτερο ήταν ότι έβλεπαν στην φυλή, ότι ο άλλος έστελνε το παιδί του λίγο σχολείο, τον έβγαζε. Ήταν η συνήθεια των τσιγγάνων αυτό.

Εσένα σου κακοφάνηκε αυτό το πράγμα; Σου άρεσε;

Π: Δεν το πολυσκέφτηκα. Ήμουν και μικρός. Αλλά είπα, γιατί να με βγάλουνε, εφόσον μου αρέσουν τα γράμματα και μπορούσα να συνεχίσω. Αλλά τους δικαιολόγησα ότι πάνε ταξίδια και που να μείνω.

Δεν υπήρχε η γιαγιά σου που θα μπορούσε ενδεχομένως να σε βοηθήσει; Να σε κρατήσει μάλλον;

Π: Με βοήθησε πάρα πολύ κι ο παππούς μου και η γιαγιά μου. Γι' αυτό συνέχισα και το σχολείο. 4^η δημοτικού έμενα σ' αυτούς. Μέχρι που έβγαλα το γυμνάσιο έμενα σ' αυτούς. Αν δεν υπήρχαν αυτοί, μπορεί και να μην συνέχιζα. Αυτοί ήταν που έμενα. Επειδή ο παππούς μου δεν πήγαινε ταξίδια και η γιαγιά μου, έμενα στο σπίτι. Έφευγε ο πατέρας, η μάνα μου, έμενα σ' αυτούς. Έκαναν 3, 4 μήνες οι γονείς μου, πήγαιναν ταξίδια, έπαιρναν τηλέφωνο, εντάξει. Έμενα στην γιαγιά μου. Είχα συνηθίσει κι εγώ. Όταν ερχόταν ο πατέρας και η μάνα μου, το ίδιο ήταν για μένα. Είχα συνηθίσει στην γιαγιά μου και συνέχισα.

Η γιαγιά σου και ο παππούς σου δεν πήγαιναν ταξίδια για ποιο λόγο;

Π: Λόγω ηλικίας και ότι το επάγγελμά τους πριν ήταν, ήταν κάτι άλλο. Ήταν μες το εμπόριο κι αυτοί, αλλά ήταν κάπως πιο καλύτερα από όλους τους τσιγγάνους.

Οπότε σε κάποιο διάστημα έφυγες, μετά σε κράτησαν ο παππούς και η γιαγιά, οπότε κατάφερες και συνέχισες. Αυτούς τους 3 μήνες που μου είπες, 4^η, 5^η και 6^η πήγα 3 μήνες και πήρα το απολυτήριο. Γιατί πήγες τρεις μήνες; Τότε μόνο μπορούσαν να σε κρατήσουν;

Π: Ήταν το όριο ηλικίας. Ήμουν 15 χρονών και ήμουν πλέον μεγάλος για δημοτικό. Γιατί ήταν και το ότι ήμουν καλός μαθητής. Τα έπαιρνα κι εύκολα. Με έβλεπαν στο μάθημα ότι πήγαινα καλά κι έπρεπε να με στείλουν στο γυμνάσιο.

Δηλαδή σου είπαν οι δάσκαλοι, ας πούμε, έλα τόσο λίγο; Ή το επέλεξες εσύ;

Π: Όχι. Μου είπαν οι δάσκαλοι. Εγώ ήθελα να συνεχίσω κανονικά. Πόσο ήτανε; Άλλα τρία χρόνια, πόσο είναι; Αλλά επειδή ήταν το όριο ηλικίας μεγάλο, με πήγαν έτσι, για να πάω γρήγορα. Επειδή ήξεραν αυτοί, δεν νόμιζαν ότι εγώ θα συνεχίσω στο γυμνάσιο. Ήθελα να μου δώσουν το απολυτήριο, να υπάρχει κάποιος με απολυτήριο. Και δηλαδή μέσα σε ένα χρόνο πήγες τρίτη τάξη, από Σεπτέμβριο μέχρι Ιανουάριο, 4^η μέχρι...

Π: Μάλιστα. Για το όριο ηλικίας.

Α, για το όριο ηλικίας. Εσένα που ήσουν 15 χρονών και πήγαινες δημοτικό, αυτό σε πείραζε; Σε ενοχλούσε, δεν σε έκανε να νιώθεις άνετα;

Π: Στην αρχή δεν ένιωθα άνετα. Έβλεπα πιο μικρά παιδιά από μένα, αλλά ήξερα και κάποια από πριν που πήγαινα στο δημοτικό, αυτά βέβαια ήταν σε μεγαλύτερη τάξη. Αλλά σε κάποια φάση τα έφτασα κι εγώ. Ένιωθα κάπως άβολα στην αρχή, αλλά μετά το ξεπέρασα. Συνήθισα. Δεν ήταν και μεγάλο χρονικό διάστημα.

Κι όταν έγινε η συζήτηση για το γυμνάσιο, ότι ήθελες να συνεχίσεις, εκεί είπες ότι τους παρότρυνες εσύ τους γονείς σου;

Όχι, από την στιγμή που ήμουν 15 χρονών και με έστειλαν δημοτικό. Γιατί το όριο ηλικίας το δικό μας είναι το 15 και πιο λίγο δηλαδή, τα παντρεύουνε. Εμένα με έστειλαν στο δημοτικό, είχαν πάρει εγώ και οι γονείς μου πλέον την απόφαση για να συνεχίσω, όχι μόνο στο γυμνάσιο.

Οι γονείς σου είχαν κάποιους ενδοιασμούς. Δηλαδή είχαν κάποιους φόβους, δεν θελαν να σε στείλουνε; Απ' ό,τι κατάλαβα τους έπεισες εσύ;

Τους έπεισα με την πρόοδο μου. Δηλαδή εάν έβλεπαν κάποιο παιδί να το αφήνουν στην γιαγιά κι αυτό αρχίζει να πάει σε διάφορα μέρη και να μην βλέπει το σχολείο του, λογικό θα ήταν να τον βγάλουν. Αλλά επειδή εγώ ενδιαφερόμουν πολύ για το σχολείο, έβλεπα μόνο το σχολείο και με τα παιδιά τα δικά μας δεν πήγαινα πολλές βόλτες. Έβγαινα έτσι για λίγο, διάβαζα σπίτι, βοηθούσα την γιαγιά σε δουλειές. Αυτοί τηλεφωνούσαν, ρωτούσαν πως τα πάει. Μια χαρά το παιδί. Κι έτσι είδαν από την πλευρά μου πολύ ενδιαφέρον κι είπαν μας το αφήσουμε το παιδί να γίνει κάτι.

Όταν έμενες στην γιαγιά σου ερχόταν η γιαγιά σου και ρωτούσε πως τα πας στα μαθήματα; Ενημερωνόταν;

Ε, ναι. Ήταν η γιαγιά μου. Αυτοί ο δάσκαλοι για να μου δώσουν βαθμούς, ήθελαν κάποιον κηδεμόνα. Εγώ έλεγα την γιαγιά μου ή αυτή σε διάφορα χρονικά διαστήματα ερχόταν, ρωτούσε πως τα πάει και της έλεγαν. Ή ο παππούς μου πήγαινε.

Δηλαδή αγωνιούσαν για πως τα πας;

Ε, ναι.

Όταν πήγες σχολείο, αντιμετώπισες κάποια προβλήματα; Όσον αφορά αυτά που μάθαινες, είχες κάποιες δυσκολίες;

Στην αρχή φυσικό, γιατί... κάπως πολύ γρήγορα έβγαλα το δημοτικό. Ε, αλλά μετά διάβαζα, με βοηθούσαν κι οι δάσκαλοι, μου έλεγαν και τι πρέπει να διαβάσω, μου έδιναν και διάφορες σημειώσεις, διάβασε στο σπίτι. Εντάξει, δεν δυσκολεύτηκα πολύ στο δημοτικό.

Υπάρχει κάποιο άτομο που μπορούσες να συμβουλευτείς;

Δάσκαλοι;

Εδώ μέσα . δηλαδή ρωτούσες την μητέρα σου, τον πατέρα σου;

Όχι, όλα μόνος μου τα έκανα. Δεν υπήρχε κάποιο άτομο. Και να ήθελα να ρωτήσω δεν υπήρχε αυτό το άτομο.

Δεν υπήρχε, γιατί δεν είχαν...;

Δεν είχαν τις απαραίτητες γνώσεις.

Τι θυμάσαι από το σχολείο; Για περίγραψε την μου αυτήν την φάση. Με ποιους έκανες παρέα, πως φερόντουσαν οι δάσκαλοι; Ένιωθες ότι άλλαζε το πρόγραμμά σου, άλλαζε η ζωή σου; Το τι έκανες και τι θα έκανες στο μέλλον;

Φυσικό ήταν να αλλάξει, γιατί εγώ πήγαινα ταξίδια με τους γονείς μου, έκανα κι εγώ την δουλειά αυτή, κι όταν ξαφνικά στα 15 μου χρόνια πήγα σχολείο με μικρότερα παιδιά μες την τάξη να κάνω μάθημα, να διαβάζω, κάπως παραξενεύτηκα και λέω τώρα εδώ πρέπει να βάλω στόχους. Για να φτάσω κάποιους στόχους, γιατί μου δίνεται η ευκαιρία, γιατί να μην την εκμεταλλευτώ. Έβαλα τους στόχους, γι' αυτό είμαι ως εδώ. Αλλά άλλοι ήταν οι στόχοι μου, αλλού πήγα τώρα. Δεν πειράζει όμως, καλό είναι κι αυτό που κάνω.

Ποιοι ήταν οι στόχοι σου;

Οι στόχοι μου ήταν να πάω ενιαία, να μπω σε στρατιωτική σχολή, σχολή Ικάρων ήθελα να μπω, αλλά επειδή έμεινα πέρσι λόγω απουσιών στην 1^η λυκείου, τώρα δεν μου δίνουν αναβολή και πήγα στο ΤΕΕ κι άλλαξα. Τώρα πάω «Διοίκηση Οικονομίας», για λογιστής. Ε, το όνειρο μου, από μικρός ήθελα να γίνω αεροπόρος. Αλλά δεν έγινε. Δεν πειράζει.

Το γεγονός ότι έπρεπε να μπει σε μια άλλη διαδικασία, ξέρω 'γω, να πας σχολείο συγκεκριμένες ώρες, να 'ρθεις πίσω, να διαβάσεις, αυτό σου άρεσε, το ήθελες; Έχει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Αυτό ήταν κάτι που σου άρεσε;

Γενικά το σχολείο, όχι μόνο το Δημοτικό, και στο πιο πάνω επίπεδο, υπάρχει κάποιον πρόγραμμα, που ο κάθε μαθητής πρέπει να προγραμματίζεται και να μην κάνει ατασθαλίες, να το πω. Εγώ, μ' άρεσε αυτό το πρόγραμμα, επειδή μπήκα σε μια τάξη κι έπρεπε να συνεχίσω, να πάω σύμφωνα με το πρόγραμμα, γιατί αυτός ήταν ο τρόπος να συνεχίσω και να γίνω κάτι. Αλλιώς δεν υπήρχε η ευκαιρία.

Γενικότερα τι σου άρεσε και δεν σου άρεσε στο σχολείο; Στο σχολείο μου αρέσει, γιατί μας προωθεί να αλλάξουμε το επάγγελμα. Οι γονείς μου ζουν πουλώντας διάφορα πράγματα. Εμένα δεν μου αρέσει αυτό. Να πουλάω, από κει που μένω, δηλαδή το σπίτι μου να φύγω και να κάνω μέρες, μήνες. Θέλω να αλλάξω το επάγγελμα. Η πρώτη ήταν που δεν , ' άρεσε το εμπόριο και η ζωή που κάναμε, όχι η ζωή. Τα ήθη κι έθιμα μ' αρέζουν. Αλλά η ζωή. Εννοώ ο τρόπος δουλειάς τους δεν μ' αρέσει. Και το σχολείο είναι ένα μέσο, που μπορώ να αλλάξω. Να μάθω κάποια άλλη, γιατί δεν μ' αρέσει αυτή η δουλειά που κάνουν.

Γιατί δεν σου αρέσει το σχολείο; Υπάρχει κάτι που δεν σου αρέσει;

Όχι, μου αρέσει το σχολείο. Δεν μ' αρέσει, όταν γράφουμε πολλά διαγωνίσματα κι υπάρχει πολύ διάβασμα, αλλά, εντάξει, δεν τα θέλουμε όλα δικά μας. Πρέπει να ζοριστούμε, για να γίνουμε.

Ε, οι παρέες σου στο σχολείο σου; Με ποιους κάνεις παρέα στο δημοτικό, στο γυμνάσιο;

Στο δημοτικό έκανα παρέα με τα παιδιά της τάξης μου.

Στο δημοτικό είχε κι άλλα παιδιά που ήταν τσιγγάνοι;

Υπήρχαν παιδιά, αλλά έκαναν πολύ λίγο. Δηλαδή ο άλλος πήγε 2 μήνες, ο άλλος 3, ο άλλος 15 μέρες. Ήταν και φίλοι μου που πηγαίνανε μαζί μου στην αρχή, αλλά διέκοψαν. Εγώ συνέχισα.

Και στο γυμνάσιο με ποιους έκανες παρέα;

Στο γυμνάσιο στην αρχή ήμουν ο μόνος. Δεν ήξερα κανέναν. Βέβαια από το δημοτικό ήξερα κάποια παιδιά, αλλά στο γυμνάσιο μοιράζονται τα παιδιά σε διάφορα τμήματα και χαθήκαμε μετά. Είχα κάπου μόνο 3 παιδιά γνωστά από το δημοτικό. Σιγά –σιγά όμως μέσα στο χρόνο έκανα κι άλλες φιλίες, στο τέλος κατέληξα να ξέρω όλο το γυμνάσιο. Δεν ήξερα ποιον να χαιρετήσω.

Και τώρα στο ενιαίο και στο ΤΕΕ;

Ήμουν κι εδώ και στην Κρήτη. Στην Κρήτη έκανα το πρώτο τετράμηνο εκεί πέρα, μετά σταμάτησα. Κι εκεί που πήγα ήταν πολύ δύσκολα. Δεν ήθελα να το ξαναπεράσω αυτό ποτέ. Γιατί είχα αλλάξει περιβάλλον ζωής. Και στο ότι έμενα αλλού και στο ότι

από Γυμνάσιο σε Λύκειο, και στο ότι δεν γνώριζα κανέναν. Δεν είχα δηλαδή και...ούτε στο λύκειο, ούτε στην τάξη. Ήμουν πολύ μόνος. Για ένα χρονικό διάστημα. Αλλά σε ένα μήνα έκανα φιλίες, τα παιδιά ήταν καλά, εγώ ήμουν καλός μαζί τους κι έκανα καλές φιλίες. Έφυγα μετά από κει, ήρθα εδώ. Την 2^η χρονιά. Την ίδια χρονιά ήρθα εδώ στο ενιαίο. Έκανα ενάμιση μήνα. Κι εδώ δεν ήξερα κανέναν. Υπήρχαν βέβαια παιδιά από το γυμνάσιο, που είχαν πάει Λύκειο, αλλά αυτοί είχαν προχωρήσει, λογικά είχαν πάει δευτέρα. Βλέποντας με νόμιζαν ότι θα πάω κι εγώ δευτέρα, αλλά τους εξήγησα και μου είπαν, κρίμα, γιατί να χάσεις την χρονιά σου. Στα διαλείμματα έκανα παρέα μ' αυτούς, σιγά- σιγά γνώρισα κι άλλα παιδιά της τάξης μου. Γενικώς οι παρέες μου ήταν εντάξει.

Ήταν μπαλαμοί;

Ναι, μπαλαμοί. Δεν υπάρχουν τσιγγάνοι. Και στο γυμνάσιο και στο λύκειο. Τώρα στο γυμνάσιο υπάρχει ένας ξάδελφός, που έκανα παρέα μ' αυτόν, έτσι από τσιγγάνους, και στο λύκειο, στα ΤΕΕ που είμαι. Άλλα αυτός πάει πληροφορική, εγώ είμαι διοίκηση. Αλλά εντάξει πάλι στα διαλείμματα μαζί είμαστε και στις εκδρομές που πάμε.

Πέρσι που πήγες στην Κρήτη, για ποιο λόγο πήγατε όλοι μαζί στην Κρήτη;

Έφυγα, γιατί δεν είχα που να μείνω. Ήταν και το ότι οι γονείς μου θα έκαναν πολύ καιρό να έρθουν. Θα πήγαιναν δηλαδή όλη την χρονιά. Και στον παππού μου που έμενα είχε κι αυτός αρχίσει να πάει ταξίδια και να μην τον κρατήσω άλλο, λέω.

Δεν θα μπορούσες να μείνεις μόνος σου;

Εγώ προσωπικά μπορώ να μείνω μόνος μου, αλλά δεν θα με εμπιστευόντουσαν οι γονείς μου, γι' αυτό ήταν ο λόγος.

Μ' αυτά τα παιδιά που μου λες ότι έχετε γνωριστεί, τα 'χεις μάθει τέλος πάντων, βγαίνετε έξω, πηγαίνετε έξω, πηγαίνετε κάπου μαζί εκτός από το σχολείο; Δηλαδή υπάρχει μια φιλία πέρα από το σχολείο;

Είναι πολύ λίγο το χρονικό διάστημα που είμαι εδώ στα ΤΕΕ. Δεν υπάρχει κάτι. Στην Κρήτη ήμουν 4 μήνες, υπήρχε κάτι, αλλά όχι πολύ έντονα. Αλλά...

Από τους προηγούμενους φίλους σου, από το γυμνάσιο, ας πούμε;

Κι απ' το γυμνάσιο υπήρχαν τα παιδιά.

Πηγαίνετε κάπου, βγαίνετε έξω;

Δεν υπάρχει κάτι τέτοιο. Όχι, επειδή δεν ήθελαν τα παιδιά, αλλά ως χαρακτήρας εγώ, δεν πολυβγαίνω με διάφορα άτομα. Είναι κι επειδή δεν θέλω να δώσω δικαιώματα στους τσιγγάνους γενικά. Να λένε, να, πάει, τον είδαμε με τον ένα, με τον άλλο, δεν

ξέρω ποιος είναι. Δεν θέλω να μου λένε λόγια διάφορα, όπου εγώ να μην τα κάνω, αυτοί τα βάζουν στον νου τους και να με εκθέτουν. Δηλαδή δεν θέλω να εκθέτω τον εαυτό μου.

Γενικότερα, εφόσον μίλησες για τους τσιγγάνους, οι υπόλοιποι τσιγγάνοι πως αντιμετώπισαν το γεγονός ότι πηγαίνεις σχολείο και συνεχίζεις αυτήν την στιγμή και πας και ΤΕΕ;

Στην αρχή με κοροΐδευαν, έλεγαν μεγάλο παιδί πάει σχολείο κι έτσι. Και δεν τον στέλνει γύρα να φέρει λεφτά, να τον παντρέψει, να τον κάνει. Μετά με έβλεπαν ότι συνεχίζω να πάω, μου 'λεγαν και οι φίλοι μου, ακόμα σχολείο θα πας. Γελούσαν μαζί μου. Τι θα βγεις, γιατρός θα βγεις; Άμα βγεις γιατρός, έλα να κοιτάξεις την μάνα μου, την θεία μου, την γυναίκα μου. Εγώ γελούσα μαζί τους κι έλεγα, γελάστε, γελάστε, αλλά θα 'ρθει κάποια στιγμή που θα γελάω κι εγώ με σας. Κι αυτό υπάρχουν άτομα, είμαι και κάπως παντρεμένος, που το λένε. Αλλά οι περισσότεροι έχουν καταλάβει τώρα, ότι το κάνω, γιατί μου αρέσει και θέλω να γίνω κάτι και θα γίνω κάτι. Το χουν πάρει πως μπορώ να γίνω κάτι. Γιατί παντρεύτηκα κι εξακολουθώ να πάω. Αν το διέκοπτα, τότε θα ήταν η μεγάλη ξεφτίλα. Θα το πω κι έτσι. Συνεχίζω να πάω, γιατί θέλω κάτι να γίνω. Έχω χάσει πολλά χρόνια, ντάξει πολλά; Για μένα είναι πολλά και για την φυλή μου αυτά τα χρόνια που πάω σχολείο και πρέπει να γίνω κάτι. Αν είναι για τον εαυτό μου, που πρώτα απ' όλα το κάνω για τον εαυτό μου, θα το κάνω και για τους άλλους. Για να μη λένε ότι πήγε τόσα χρόνια και δεν έκανε τίποτα και, και, και...

Γιατί οι άλλοι όμως σε κοροΐδεύουν και λένε, α, τι θα γίνεις, θα γίνεις γιατρός. Δηλαδή για τους τσιγγάνους δεν είναι σημαντικό, δεν έχει αξία, δεν αξίζει η εκπαίδευση, η μόρφωση; Δεν είναι κάτι που αξίζει; Στους μπαλαμούς αν είσαι γιατρός, είσαι γιατρός, είναι κάτι σημαντικό. Δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο εδώ;

Υπάρχει κάτι αντίστοιχο και πολύ έντονα. Δηλαδή αν γίνεις γιατρός, θα πει, πω, πω! Όχι πως καλύτερο απ' αυτό. Είναι γιατρός. Έχει την καλύτερη θέση. Είναι ο πιο μορφωμένος. Είναι ο καλύτερος μες τους τσιγγάνους. αλλά δεν έχουν την ιδέα ότι θα ασχοληθείς και θα συνεχίσεις το σχολείο. Νομίζουν ότι είναι ένα καπρίτσιο και το κάνουν, έτσι, για να τους γελάσεις. Δεν πιστεύουν ότι συνέχισες.

Πιστεύουν ότι είναι ένας τρόπος να...

Να διαφεύγεις να πας γύρα και να παίρνεις λεφτά κι έτσι. Ναι, αυτό πιστεύουν. Ότι είσαι τεμπέλης κι έτσι.

Άρα το σημαντικό για τους τσιγγάνους είναι να δουλεύεις.

Είναι το να δουλεύεις. Ή να 'χεις κάποια θέση, αλλά στην αρχή δεν είναι σημαντικό. Αν πετύχεις και πιάσει την θέση, θα είναι σημαντικό.

Για ένα αγόρι πόσο χρονών για τους τσιγγάνους πρέπει να αρχίσει να δουλεύει; Πότε είναι έτοιμο να βγει για γύρα, , είτε μόνος του είτε μαζί με τους γονείς του;

Οι τσιγγάνοι γενικά δεν υπάρχει όριο πότε τα στέλνουν και πότε δεν τα στέλνουν. Υπάρχουν γονείς που τα στέλνουν 8, 9 χρονών. Δηλαδή τους δίνουνε διάφορα πράγματα να πουλάνε, ώστε να μάθουν την δουλειά, ή τα στέλνουνε για δουλειά, για να λένε, κοίτα το παιδί, είναι άξιο. Σιγά – σιγά θα μάθει την δουλειά, θα γίνει καλός. Υπάρχουν κι άλλοι γονείς που στέλνουν σε μεγάλη ηλικία, από 12, 13, 14, 15 χρονών. Αλλά υπάρχουν και γονείς που τα στέλνουν από μικρά. Όχι ότι τα στείλουν, για να φέρουν λεφτά, αλλά για να μάθουν την δουλειά.

Και πως μαθαίνεται η δουλειά; Δηλαδή ένας γονιός πως θα μάθει στο παιδί του την δουλειά; Ε' ένα κοριτσάκι ή σ' ένα αγοράκι ένας γονιός τι του μαθαίνει; Του λέει παραμύθια; Τον παίρνει μαζί του, ώστε να μάθει την δουλειά;

Όλοι οι τσιγγάνοι όχι τα παίρνουν μαζί τους εξεπίτηδες. Αλλά είναι η δουλειά. Στο αυτοκίνητο κοιμούνται, με το αυτοκίνητο πάνε γύρα. Τα παιδιά δεν έχουν ιδιαίτερους χώρους να, πως αφήνουν να παίζουν. Παίζοντας, πάνω στην δουλειά ο γονιός έχει το παιδί του. Το παιδί παίζει, βλέπει, μαθαίνει, ακούει τις διάφορες συνδιαλλαγές που κάνει πάω στη δουλειά του ο γονιός, μαθαίνει από κει. Ή μερικές φορές στέλνει το παιδί του στην δουλειά. Το παιδί τώρα πάει στην δουλειά, τίποτα, μικρό παιδί. Τι να καταφέρει ένα παιδί 10 χρονών; Τώρα ο γονιός βλέποντας το παιδί δεν κάνει τίποτα, αρχίζει και τον κάνει... πως να το πω; Ιδιαίτερα μαθήματα; Του λέει, θα παίρνεις το αντικείμενο, το χαλί, το εμπόρευμα, θα βλέπεις τον πελάτη, αναλόγως και τι πουλάς, θα τον πλησιάζεις, με ωραίο τρόπο θα του μιλάς, πειστικά, θα του λες μια τιμή που σε συμφέρει. Σιγά –σιγά θα κατεβαίνεις. Εκεί θα πεις μια τιμή εντυπωσιακή για τον πελάτη, να πει, α, τι ακριβό. Ε, σιγά- σιγά θα κατεβαίνεις, να κινεί το ενδιαφέρον του πελάτη και ο πελάτης να...μιλάει μαζί σου. Ε, υπάρχουν περιπτώσεις που κι ο πελάτης θα ενδιαφερθεί για το ποίον και θα γίνει συνδιαλλαγή. Κάπως σαν ιδιαίτερα τους κάνουνε και μαθαίνουν τα παιδιά,

Και συνήθως ο πατέρας ή η μητέρα στο αγόρι τι συμβουλές του δίνει; Τι μαθαίνουν στο αγόρι και...; Ας πούμε, στο αγόρι μαθαίνουν αυτά, στο κορίτσι μαθαίνουν τα ίδια ή άλλα πράγματα. Και τι συμβουλές δίνουνε;

Στα αγόρια συμβουλές που δίνουν είναι να πάνε γύρα, να μαθαίνουν την δουλειά, να μην κάνουν κακές παρέες, ε, να μην δίνουν δικαιώματα στους άλλους τσιγγάνους.

γενικά καλά παιδιά. Τώρα στις κοπέλες, στις γυναίκες δίνουν συμβουλές να μην βγαίνουν απ' το σπίτι ή κάνουν διάφορες χειρονομίες με άλλα αγόρια, να πλένονται, να είναι καθαρές, να φαίνονται όμορφες, να χτενίζονται.

Νοικοκυριό, ας πούμε;

Ναι, το ξέχασα. Νοικοκυριό. Αυτό είναι το κυρίως.

Και πόσο χρονών θεωρείται πως μια κοπέλα δεν είναι παιδί, αλλά μπορεί να δημιουργήσει και το δικό της νοικοκυριό;

Δηλαδή μέχρι να παντρευτεί κι έτσι; Αρχίζει να κάνει παιδιά και σπίτι μόνη της;

Ναι, ναι.

Αναλόγως το κορίτσι. Υπάρχουν κορίτσια που είναι 10 χρονών, 12, αλλά που το μυαλό τους είναι στις κούκλες. Υπάρχουν και τα άλλα κορίτσια, που από 8 και 10 χρονών αρχίζουν και ενδιαφέρονται για το νοικοκυριό, για την σωματική περιποίηση. Αν ο γονιός την βλέπει, κυρίως οι μητέρες ασχολούνται με τις κοπέλες, την βλέπει έτσι να ασχολείται με τον εαυτό της, με το νοικοκυριό, της λέει διάφορα μαθήματα, όπως κάθε μητέρα. Να πλένει, να περιποιείται τον εαυτό της, διάφορες δουλειές του σπιτιού.

Ήθελα να σε ρωτήσω κάτι για το σχολείο, για την Κρήτη. Όταν έφυγες στην Κρήτη για ένα τετράμηνο, είχες πάρει την κάρτα μετακινούμενου μαθητή;

Όχι, δεν υπήρχε. Δεν υπήρχε τέτοια κάρτα. Πήρα το απολυτήριο γυμνασίου, έστειλαν τα χαρτιά μου οι καθηγητές, ο διευθυντής του γυμνασίου στο ενιαίο εδώ στο Βόλο. Επειδή ήθελα να αλλάξω, πήγα στο λύκειο στην Κρήτη. Από κει συνεννοηθήκανε με το λύκειο στο Βόλο, το στείλανε στην Κρήτη κι έγινε η μεταγραφή.

Στην Κρήτη έμεινες 4 μήνες και μετά ήρθες εδώ και μετά πήγες ξανά στο λύκειο; Έτσι δεν είναι;

Όταν ήρθα εδώ, είχαν τελειώσει τα σχολεία. Και με την καινούρια σχολική χρονιά είπα να εγγραφώ.

Κατάλαβα. Είπες όμως ότι έμεινες από απουσίες, στην Κρήτη όταν ήσουν. Γιατί έμεινες από απουσίες;

Πήγαινα κανονικά σχολείο, δεν υπήρχε πρόβλημα, αλλά διάφοροι οικογενειακοί λόγοι. Δεν ήθελα να πάω μετά εγώ ο ίδιος από το 3^ο στο 2^ο, και δεν ήθελα να συνεχίσω πάλι από οικογενειακούς λόγους. Με παρότρυναν ο πατέρας μου, η μητέρα μου, έβαλαν τις φωνές, είπαν, τόσα χρόνια पास σχολείο, τώρα να το διακόψεις. Γιατί; Αλλά όχι, είπα, δεν θα πάω.

Δεν θέλω να σε φέρω σε δύσκολη θέση. Φαντάζομαι μπορεί να μην θες να μου πεις, αλλά αυτοί οι οικογενειακοί λόγοι είχαν σχέση με σένα;

Είχαν σχέση με μένα προσωπικά. Και τους γονείς μου.

Με τους γονείς σου. Είχαν αντίρρηση ως προς το να πας στην Κρήτη;

Όχι, όχι. Το πρόβλημα ήταν άλλο. Πριν με είχαν αρραβωνιάσει. Όταν με αρραβώνιασαν, δεν με ρώτησαν καν. Έδινα εξετάσεις εγώ, ήταν τελευταίο μάθημα, θυμάμαι ήταν πολιτική αγωγή, κι ενώ εγώ διάβαζα μες το δωμάτιο, ούτε μου είπαν τίποτα, πήγανε, δώσανε λόγο και χόρευαν μαζί της. εγώ σπίτι, δεν ήξερα τίποτε. Έρχεται η γιαγιά μου και μου λέει, να ζήσεις. Τι, λέω εγώ, να ζήσω; Τι να ζήσω; Αρραβωνιάστηκες, λέει. Εγώ αρραβωνιάστηκα; Έμεινα εγώ κάγκελο. Εγώ αρραβωνιάστηκα; Πότε; Που; Πήρες, λέει, καλή κοπέλα, πολύ ωραία, πολύ αυτό. Ήρθε η μάνα μου. Δεν είπε τίποτα. Βλέπω μετά 2 ώρες την μάνα μου και τον πατέρα μου να έρχονται με την νύφη. Αμάν, λέω, αλήθεια λέει. Η γιαγιά μου. Έρχεται η μάνα μου. Της λέω, τι κάνατε. Λέει, σε αρραβωνιάσαμε. Και μένα, λέω, με ρωτήσατε. Και λέει η μάνα μου, είναι πολύ καλή κοπέλα, ο πατέρας σου την θέλει, είναι πολύ καλή. Και της λέω εγώ μια, να την πάρει ο πατέρας μου. Εμένα δεν με ρωτήσατε. Εγώ δεν θέλω να παντρευτώ. Θέλω το σχολείο μου να συνεχίσω. Τους φώναξα, τους έβρισα, τους είπα χίλια δυο. Αυτοί εκεί. Αφού την θέλει ο πατέρας σου, θα την πάρεις. Ε, εγώ δεν ήθελα, έφερα, ε, έφερα αντίρρηση, δεν μ' ακούσανε. Λέει, μου λέει η μάνα μου, θα συνεχίσεις και το σχολείο σου. Θα αρραβωνιαστείς, αλλά θα συνεχίσεις το σχολείο σου, δεν πειράζει. Εγώ νόμιζα ότι θα διακόψω το σχολείο μου, εφόσον μου είπε η μάνα μου ότι θα συνεχίσω, εγώ δεν έχω πρόβλημα. Αρραβωνιασμένος; Αρραβωνιασμένος. Πέρασα και το μάθημα, έκλεισαν τα σχολεία. Πήγαμε μετά ταξίδι, ήταν και οι διακοπές του σχολείου, την πήραμε μαζί μας. στους δυο μήνες εγώ την αγάπησα. Την αγάπησα., μετά ήρθαμε Βόλο, 2, 3 μήνες πέρασαν, ήρθαμε στο Βόλο. Αυτή ήταν από Βόλο. Μου λέει η μάνα μου, θα πάμε Κρήτη, θα πας σχολείο εκεί. Της έφερα μια αντίρρηση, γιατί να πάω τώρα. Τόσο καιρό δεν ήμουν αρραβωνιασμένος και τώρα που μ' αρραβώνιασες, με πιάς στην Κρήτη κι έτσι. Τελικά πήγα στην Κρήτη. Πήγα στην Κρήτη, πήγαινα κανονικά σχολείο, δεν υπήρχε πρόβλημα! Σε μια φάση υπήρχε κάποιο πρόβλημα, τώρα ούτε κι εγώ το κατάλαβα το πρόβλημα, δεν ήθελαν οι γονείς μου, δεν ήθελε η μητέρα της κοπέλας ή κάτι τέτοιο. Έφυγε η κοπέλα. Ήταν δηλαδή, να μην πω λόγια άσχημα, δεν ήταν καλή κοπέλα. Ενώ εγώ την αγαπούσα, έβαλα το φταίξιμο στην μητέρα μου. Λέω, γιατί να μ' αρραβωνιάσεις. Τώρα, να, το χάλασες εσύ. Τα πήρα αλλιώς εγώ. Και λέω δεν πάω

σχολείο τώρα εγώ, έτσι για να σας πιάσω τα νεύρα. Η μάνα μου έλεγε θα πας, εγώ έλεγα δεν πάω. Ο πατέρας μου έλεγε θα πας, εγώ δεν θα πάω. Τελικά έμεινα από απουσίες. Πέρασε το καλοκαίρι κι έλεγα, δεν θα πάω, δεν θα πάω. Κι όταν ήταν καμιά δεκαπενταριά μέρες πριν λήξουν τα σχολεία, λέω, μητέρα να ετοιμαστείς να πάμε στο Βόλο να εγγραφώ στο Λύκειο. Άρχισαν το σχολείο, έγινε η μεταγραφή, έκανα 1, 2 μήνες, πήγα στα ΤΕΕ, πλησίασαν τα Χριστούγεννα, ήρθανε, με ρωτάν, θα σε αρραβωνιάσουμε πάλι. Και τους λέω, τι μου λέτε, ρε. Εγώ δεν θέλω να αρραβωνιαστώ. Να ξαναρχίσουμε πάλι τα παλιά. Όχι, αυτή είναι καλή κοπέλα, το 'να, το άλλο. Ω. πάλι τα ίδια αρχινάνε! Είναι καλή κοπέλα, πάει κι αυτή σχολείο, ξέρει γράμματα. Εγώ με το που άκουσα, πάει σχολείο κι έτσι, λέω αφού πάει σχολείο, είναι καλή κοπέλα, θα μου ταιριάζει κιόλας, λέω. Μπορεί να την βάλω να φοιτήσει, να πάει κι αυτή σχολείο. Εάν το θέλει δεν με πειράζει εμένα. Την πήρα, την έκλεψα, κι έγινε γυναίκα μου τώρα.

Πως την λένε την γυναίκα σου;

Γιούλτα.

Τώρα το κόψε για ποιο λόγο;

Το ότι παντρεύτηκα, το ότι αρραβωνιάστηκα, λέει.

Όμως κι εσύ πηγαίνεις σχολείο, δεν έχεις τελειώσει.

Ε, τώρα. Εγώ δεν έχω τελειώσει. Αυτή πήγαινε δημοτικό, πήγαινε 3^η δημοτικού, αλλά είναι ότι θα κακοφανεί στους άλλους. Ότι παντρεμένη γυναίκα θα πάει σχολείο. Γυναίκα κιόλας! Μπορεί τώρα που πλησιάζουν οι εξετάσεις να την στείλω το απολυτήριο δημοτικού, αλλά δεν ξέρω, αν θα συνεχίσει για το γυμνάσιο, δεν ξέρω.

Εσύ θα το θελες ή...

Όχι, εγώ θα το ήθελα, πιστεύω θα το ήθελε κι αυτή, αλλά είναι οι λόγοι από τους άλλους, τι θα λένε οι άλλοι.

Πόσο χρονών είναι τώρα η Γιούλτα;

13 στα 14.

Και πήγε μέχρι 3^η δημοτικού.

Ναι.

Οι γονείς σου γιατί επέμεναν τόσο πολύ και πήγαν και σε αρραβώνιασαν; Δηλαδή για ποιο λόγο πήραν αυτήν την πρωτοβουλία;

Τους άρεσε η νύφη. Είναι η συνήθεια που παντρευόμαστε μικροί. Είναι που έχουν μάθει να παντρεύουν τα παιδιά τους μικρά και να παίρνουν αυτοί την πρωτοβουλία.

Οι περισσότεροι, όχι οι περισσότεροι, όλοι γίνονται με το συνοικέσιο.

Εσύ θα ήθελες να το αλλάξεις αυτό; Ο δικός σου γάμος να μην γίνει με συνοικέσιο;
Θα το θελα, εντάξει, αλλά αφού έγινε και τα βρήκα εγώ με την κοπέλα, δεν υπάρχει.
Μου είπες ποιο ήταν το όνειρο σου, όταν ήσουν μικρός, ήθελες να γίνεις αεροπόρος.
Τώρα έχεις βάλει έναν άλλο στόχο. Θέλεις να βγάλεις την λογιστική, οικονομία, κάτι τέτοιο. Ποιο επάγγελμα θα ήθελες να ακολουθήσεις εσύ, εφόσον τελειώσεις; Δηλαδή θα χρειαστείς άλλα δυο χρόνια. Θα ήθελες να συνεχίσεις μετά;
Θα ήθελα να συνεχίσω και τώρα θέλω να συνεχίσω το επάγγελμα της λογιστικής, να γίνω λογιστής. Αν δεν συνεχίσω, δεν γίνομαι λογιστής. Δηλαδή θα τελειώσω το ΤΕΕ, πρέπει να πάω στα ΤΕΙ. Θα πρέπει να συνεχίσω.
Θες να πας ΤΕΙ;
Ναι, θέλω, γιατί τόσα χρόνια το παλεύω.
Τώρα δεν μπορείς να γίνεις λογιστής;
Όχι, γίνεσαι βοηθός λογιστή.
Οπότε πρέπει να πας και στα ΤΕΙ. Έχεις την όρεξη;
Έχω την όρεξη, πως! Επειδή θέλω να γίνω κάτι! Τόσο χρόνια να πηγαίνω σχολείο και να γίνω βοηθός ή να έχω ένα επάγγελμα που να μην είναι τόσο κερδοφόρο, να το πω;
Κάπως έτσι!
Τώρα πως διασκεδάζεις, πως περνάς τον ελεύθερο σου χρόνο;
Ελεύθερο χρόνο; Με την γυναίκα μου, βγαίνουμε βόλτες, πάμε σε συγγενείς, σε επισκέψεις, πάμε σε διάφορες εκδηλώσεις, σε γάμους, σε αρραβώνες, σε γιορτές.
Κατεβαίνεις κάτω...;
Κατεβαίνουμε κάτω για καφέ στην παραλία.
Και τώρα πηγαίνεις σχολείο. Τα μαθήματα τι ώρες γίνονται στα ΤΕΕ;
Εσπερινό είναι. Ξεκινάνε 2:10 και τελειώνουν 7:20.
Κατεβαίνεις όλη την εβδομάδα;
Εκτός Σαββατοκύριακου.
Και το Σάββατο δουλεύεις; Γιατί μου είπες στην αρχή ότι προσπαθείς να βρεις μια δουλειά.
Προσπαθώ να βρω μια δουλειά, γιατί έχουμε έξοδα. Κι οι γονείς μου φε'ύγουν ταξίδια, πρέπει να συντηρούμε εμείς το σπίτι. Αλλά δεν βρήκα κάτι. Βρήκα κάτι για δυο μέρες. Τώρα στο γραφείο κάτι μου είπαν για μια μόνιμη δουλειά, αν την βρω, καλώς.
Το καλοκαίρι που έχετε διακοπές απ' το σχολείο, πηγαίνεις γύρα; Κάθε καλοκαίρι;
Πήγαινα γύρα πίσω από τους γονείς μου.

Έχω μιλήσει με άλλα παιδιά, που είναι από την Νέα Ιωνία, και ο λόγος που πηγαίνουν σχολείο, είναι για να μπορέσουν με όλα αυτά που μαθαίνουν να βελτιώσουν την δουλειά τους, που είναι η δουλειά στις λαϊκές; Εσύ δεν το χεις σκεφτεί μ' αυτόν τον τρόπο; Δεν θες να ασχοληθείς με το εμπόριο; Δεν σκέφτεσαι ότι θα ασχοληθείς με την γύρα και ότι μάθεις από λογιστική και γενικότερα, θα το αξιοποιήσεις μ' αυτόν τον τρόπο;

Δεν το 'χω σκεφτεί. Αλλά τώρα που είμαι στα ΤΕΕ κι έχω πάρει τον κλάδο οικονομίας- διοίκησης, άμα βγάλω το ΤΕΕ και δεν πάω στα ΤΕΙ, για να γίνω λογιστής, αυτό που έμαθα μπορώ να γίνω έμπορας, δηλαδή εισαγωγέας- εξαγωγέας και πάνω στην δουλειά μου να τα χρησιμοποιήσω. Το 'χω σκεφτεί κι αυτό, αλλά δεν θέλω να γίνει έτσι. Γι' αυτό θέλω να συνεχίσω. Θα γίνω λογιστής κι όχι να γίνω έμπορος.

Κάτι γενικό. Σ' αυτό το σπίτι μένουν οι γονείς σου, εσύ και οι αδελφές σου;

Ναι, μένουμε όλοι μαζί, αλλά εγώ έχω το δωμάτιο μου.

Τώρα οι αδελφές σου οι μικρότερες έχουν πάει σχολείο;

Η πιο μικρή από μένα έχει πάρει το απολυτήριο του δημοτικού, η μεγάλη δεν έχει πάει καθόλου, έχει πάει σεμινάρια. Αλλά δεν της άρεσαν τα γράμματα, δεν συνέχισε, δεν έμαθε τίποτα, δεν ξέρει να διαβάζει.

Σου είχε πει, αν έχει αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες πρακτικά, ας πούμε;

Ναι, υπάρχουνε. Είναι ο γαμπρός μου ο μεγάλος, έχει αυτοκίνητο, είναι παντρεμένος...

Έβ πλευρά

Μου 'λεγες για τον γαμπρό σου τον μεγάλο ότι δεν ξέρει γράμματα...

Δεν ξέρει γράμματα, ενώ 'χει αυτοκίνητο και πάει ταξίδια σε διάφορες πόλεις κι ενώ λένε κάποιο χωριό ονομαστικά, για να πάει στο χωριό, πρέπει να ξέρει γράμματα.

Στον δρόμο υπάρχουν ταμπέλες...Αυτός αν δεν ρωτήσει κάποιον, δεν μπορεί να πάει.

Ενώ αν ήξερε γράμματα, θα μπορούσε να διαβάσει την πινακίδα, να πήγαινε μόνος του. Ε, υπάρχουν λίγες δυσκολίες χωρίς να ξέρεις γράμματα. Όχι μόνο για να πας στα χωριά και γενικά σε άλλες εβδομάδες.

Η μικρή σου αδελφή τώρα, γιατί για την μεγαλύτερη μου είπες. Δεν πήγε για ποιο λόγο; Δεν ήθελε η ίδια;

Η ίδια ήθελε. Το ήθελε και πολύ μάλιστα. Αλλά δεν είχε που να μείνει. Επειδή έμεινα εγώ στους παππούδες μου, να μην έμενε κι αυτή. Θα ήταν διπλό το βάρος. Ίσα- ίσα που έμεινα κι εγώ. Κι εγώ έμεινα έτσι με τα δόντια, που λένε. Ε, δεν είχε χώρο...ε, να μείνει κάπου. Αλλά είναι και το άλλο, ότι είναι κορίτσι και να μην λένε διάφορα οι δικοί μας κι έτσι. Την αρραβωνιάσαμε κιόλας και δεν πάει καθόλου.

Η κοπέλα που είδα είναι αρραβωνιασμένη;

Ναι.

Αρραβωνιασμένη ή παντρεμένη;

Αρραβωνιασμένη. Ο γάμος το Πάσχα θα γίνει.

Ο γάμος το Πάσχα. Και πόσο χρονών είναι η μικρή σου αδελφή;

13.

13.

Όχι, είναι 15, 16.

Μου είπες ότι η κοπέλα που αρραβωνιάστηκες ξέρει γράμματα, κι άρα ίσως να ταιριάζουμε καλύτερα, ας πούμε. Αλλά μόλις παντρευτήκατε, το σταμάτησε. Η ίδια σου λέει ότι θα θελε να πάει;

Το 'χουμε συζητήσει αυτό. Εγώ της είπα να συνεχίσει, αν θέλει, αλλά μου λέει ότι τώρα παντρεμένη θα συνεχίσω και τι θα λέει ο κόσμος κι έτσι. Εγώ της είπα βέβαια να μην ακούσει τον κόσμο, γιατί κι εγώ στην αρχή αυτό έκανα. Έλεγε ο κόσμος διάφορα κι εγώ τον έγραφα τον κόσμο. Αυτό λέω να κάνει κι αυτή, αλλά δεν ξέρει. Τώρα θα δείξει, αν θα πάει ή δεν θα πάει.

Και κάτι ακόμα. Εσύ εφόσον έχεις παντρευτεί αυτή τη στιγμή, ένα παιδί...

Θα με έφερνε σε πολύ δύσκολη θέση. Δεν ξέρω πως θα συνέχιζα. Έπρεπε να βρω μια δουλειά ή να σταματήσω το σχολείο.

Εσύ τώρα που έχεις πάει σχολείο, έχεις συνεχίσει και προσπαθείς κατά κάποιο τρόπο να αλλάξεις την ζωή σου και την δουλειά σου. Μπορείς να μου πεις καταρχήν, εάν σου έδιναν την δυνατότητα να φτιάξεις ένα σχολείο για τους τσιγγάνους, πως θα το έφτιαχνες; Δηλαδή τι θα έκανες, που θα το τοποθετούσες, σε ποια περιοχή; Για ένα σχολικό σύστημα, το οποίο να βοηθάει τους ίδιους τους τσιγγάνους, να τους παροτρύνει να παρακολουθήσουν. Το ένα είναι αυτό. Και το δεύτερο. Εφόσον εσύ ζεις και συναναστρέφεται μαζί με τους τσιγγάνους εν πάση περιπτώσει, κι έχεις ακούσει και πολλά σχόλια, γιατί έχεις πάει εσύ ο ίδιος σχολείο, γιατί πιστεύεις ότι οι τσιγγάνοι δεν πηγαίνουν, αποφεύγουν να πάνε σχολείο ή έχουν αυτήν την αρνητική εντύπωση για το σχολείο, ώστε να σε κοροϊδεύουν. Αυτά τα δυο.

Είναι λόγω δουλειάς. Από μικροί αρχινάνε να βοηθάνε τους γονείς τους ή παντρεύονται και ανοίγουν οικογένεια. Και δεν πάνε σχολείο. Τώρα για το σχολείο, που είπες, που θα το τοποθετούσα και πως θα το διαμόρφωνα εγώ. Εγώ πιστεύω πως η τοποθέτηση, εντάξει, δεν είναι τόσο σημαντική. Όπου κι αν ήταν, ντάξει, αλλά για καλύτερα θα 'ταν κάπου εδώ κοντά στους τσιγγάνους. αλλά για να συνεχίσουν οι τσιγγάνοι, θα διαμόρφωνα το σχολείο έτσι, ώστε να τους εξασφαλίζει κάποιο μέρος δουλειάς. Να μην είναι μόνο σχολείο. Δηλαδή θα έφτιαχνα κάποιο εργοστάσιο ή θα τους έστελνα σε κάποιους χώρους να δουλεύουν, να βγάλουν κάποια λεφτά, αλλά με την προϋπόθεση ότι θα ήταν υποχρεωμένοι να πηγαίνουν τα βράδια ή τα απογεύματα σχολείο. Με λίγα λόγια θα άνοιγα ένα εργοστάσιο, θα τους έβαζα μες την δουλειά, να δουλεύουν από τις 8 κανονικά, όπως είναι το ωράριο, και το απόγευμα σχολείο κανονικά. Με την προϋπόθεση ότι για να μπει στην δουλειά, θα έχει κάποιο καλό μισθό, που θα σου εξασφαλίζει την θέση, να μένεις στο σπίτι σου, να μην έχεις την ανάγκη να πας ταξίδια. Γιατί και στα ταξίδια που πάνε, δεν βγάζουν πολλά λεφτά. Αν εξασφαλίσεις τώρα το ποσό που βγάζουν, ένα ποσό που να τους ικανοποιεί περισσότερο απ' την δουλειά που κάνουν, και να τους υποχρεώνει να πάνε σχολείο, θα το έκαναν σίγουρα. Και να πήγαιναν και οικογενειακώς κιάλας. Κάπως έτσι εγώ θα το έκανα.

Αυτό όμως περισσότερο μιλάς για τα παιδιά της ηλικίας σου;

Δεν λέω μόνο για την ηλικία μου. Και τους γονείς μου και τις μητέρες, γι' αυτό λέω διάφορες ηλικίες. Και τα παιδιά.

Πιστεύεις ότι... Επειδή η δικιά σου ιστορία έχει πάρα πολύ σχέση με το ότι υπήρχε η γιαγιά η οποία σε κρατούσε. Πιστεύεις ότι είναι σημαντικό να υπάρχει ένας γονιός πίσω; Δηλαδή ένας να φεύγει, να πηγαίνει γύρα και ο άλλος να μένει. Δηλαδή μια μητέρα, μια γιαγιά να κρατάει τα απιδιά, να μένει στο σπίτι και να κρατάει τα παιδιά και να τα στέλνει σχολείο; Θεωρείς ότι παίζει σημαντικό ρόλο η μητέρα η ίδια;

Παίζει η μητέρα η ίδια και ο γονής. Σε κάθε κοινωνία παίζει ρόλο η μητέρα και ο γονιός. Αν δεν παίζει η μητέρα και ο γονιός, δεν θα έχει, το παιδί δεν θα έχει...

Δεν θα μπορεί να μεγαλώσει.

Ναι, θα χρειάζεται έναν πατέρα και μια μητέρα. Φυσικό δεν είναι; Τώρα που λες, για να μένει η μητέρα και να φεύγει ο πατέρας. Αυτό το κάνουν ορισμένοι, αλλά δεν διαρκεί πολύ. Διαρκεί, το πολύ να διαρκέσει πέντε μήνες. Κάποιους μήνες θα διαρκέσει. Θα τα σταματήσουν τα παιδιά, γιατί έχουν συνηθίσει με την οικογένεια. Και είναι και η άλλη περίπτωση, αν μείνει η μητέρα στο σπίτι, είναι κάποια έξοδα. Ο πατέρας κάνει άλλα τόσα έξοδα στο ταξίδι, δεν βγάζουν και πολλά από την δουλειά τους. λεφτά δεν βγαίνουν, γι' αυτό δεν. Έχουν συνηθίσει κιόλας να 'ναι μαζί η οικογένεια. Είναι κι αυτό. Έτσι όπως είπα εγώ όμως, αν διαμορφώναμε το σχολείο, μια δουλειά που να μην απαιτεί πολλές γνώσεις, να είναι κάποιο εργοστάσιο, να είναι μαζί ο πατέρας, η μητέρα, τα παιδιά, να τους εξασφαλίζει ένα καλό μισθό και να τους υποχρεώνει και τα απογεύματα να πάνε σχολείο, τότε θα ήταν το καλύτερο. Πιστεύω πως δεν θα πήγαιναν ταξίδια. Λογικό δεν είναι; Επειδή έχουν συνηθίσει να τα κάνουν όλα μαζί. Να δουλεύουν μαζί, να είναι μαζί. Κι όταν παντρεύονται τα παιδιά, δεν παν και πολύ μακριά. Ε, παν κάνα ταξιδάκι μόνοι τους. μετά συνεχίζουν πάλι με τους γονείς, ταξίδια πάλι μαζί. Βέβαια με τα δικά τους αυτοκίνητα, με δικιά τους επιχείρηση.

Θα ήταν καλό να είναι μαζί με μπαλαμούς τα παιδιά στο σχολείο;

Καλό θα ήταν, αλλά δεν πιστεύω ότι οι μπαλαμοί θα ερχόντουσαν.

Έχεις αντιμετωπίσει μέχρι στιγμής κάποια συμπεριφορά ρατσιστική από μέρους των...;

Υπάρχει αυτή η συμπεριφορά, εντάξει, αλλά δεν είναι σε αυξημένο επίπεδο.

Την έχεις αντιμετωπίσει δηλαδή εσύ;

Κατά κάποιο τρόπο ναι, αλλά την αποφεύγω ή επειδή δεν συμπεριφέρομαι πολύ, θα το πω, συμπεριφέρομαι όπως όλα τα άλλα παιδιά. Συμμετέχω σε όλες τις εκδηλώσεις, σε όλα που γίνονται στο σχολείο. Δεν έχω αντίθεση σε κάτι το ιδιαίτερο. Δηλαδή, που να μας πει, γιατί, ρε γαμώτο, να μου πει έτσι ή να μαλώσω με κάποιον, να φτάσω

δηλαδή στα όρια. Έχω αντιμετωπίσει κάποια έτσι, αλλά εντάξει μόνο με το στόμα.
Ξέρω 'γω, άντε, ρε γαμώτο ή άντε από δω. Δεν το 'χω κάνει εγώ ο ίδιος όμως.
Νομίζω ότι δεν έχω κάτι άλλο να σε ρωτήσω. Σε ευχαριστώ πάρα πολύ.

Κατερίνα-Σταυρούλα-Βαγγελιώ-Μαίρη-Γιάννης

Αλεξάνδρα: Θα ήθελα να μου πει καθεμία από σας στην αρχή πόσο χρονών είναι κι αν είναι παντρεμένη ή ελεύθερη;

Κατερίνα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Εσύ ας πούμε, Κατερίνα, είσαι παντρεμένη;

Κατερίνα: Είμαι παντρεμένη, αλλά είμαι χωρισμένη κιόλας.

Αλεξάνδρα: είσαι παντρεμένη, αλλά χωρισμένη κιόλας. Πόσο χρονών είσαι;

Κατερίνα: 19.

Αλεξάνδρα: Εσύ;

Κατερίνα: Την ηλικία.

Μαίρη: 15.

Αλεξάνδρα: έχεις παντρευτεί;

Μαίρη: Όχι.

Αλεξάνδρα: Κι εσύ Σταυρούλα;

Σταυρούλα: 17. Ελεύθερη.

Αλεξάνδρα: και η Βαγγελιώ;

Βαγγελιώ: 11.

Αλεξάνδρα: 11;! Η τελευταία.

Κατερίνα: Είναι μικρή αυτή.

Αλεξάνδρα: Ναι, είναι μικρή. Εσείς αυτή τη στιγμή, οι μεγαλύτερες, ασχολείστε, κάνετε κάτι, δουλεύετε;

Κατερίνα: Όχι μόνο στις δικές μας τις δουλειές. Πουλάμε στις λαϊκές, γύρα πάμε.

Αλεξάνδρα: Μαζί με τους γονείς σας;

Κατερίνα: Ναι, ναι!

Αλεξάνδρα: Και πηγαίνετε γύρα μαζί με τους γονείς σας. Και μένετε στο Αλιβέρι. Πόσο καιρό μένετε στο Αλιβέρι, πόσο καιρό δεν μένετε και είστε στην γύρα, ας πούμε;

Κατερίνα: Στο Αλιβέρι είμαστε εμείς πολλά χρόνια. Εδώ γεννηθήκαμε.

Αλεξάνδρα: Εδώ γεννηθήκατε. Στο Αλιβέρι γεννηθήκατε.

Κατερίνα: Ναι, και πάμε Θεσσαλονίκη για ένα μήνα, δυο μήνες, ξαναρχόμαστε. Όταν είναι Χριστούγεννα, αυτές οι μεγάλες γιορτές, ξαναρχόμαστε.

Αλεξάνδρα: Και το καλοκαίρι τον δεκαπενταύγουστο.

Κατερίνα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Τον υπόλοιπο καιρό δηλαδή ή είστε Θεσσαλονίκη ή σε διάφορα μέρη της Ελλάδας;

Κατερίνα: Γυρνάμε.

Αλεξάνδρα: Γυρνάτε. Τώρα πως και σας πέτυχα εδώ πέρα; Πως είστε εδώ;

Κατερίνα: Τώρα; Τώρα είναι χειμώνας και δεν μπορούμε εμείς να γυρίσουμε, είμαστε πολλά παιδιά, δεν μπορεί να μας πάρει το φορτηγό και είναι μικρό. Αυτά.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα.

Κατερίνα: Και δυσκολευόμαστε να πάμε λίγο. Το καλοκαίρι είμαστε άνετα, γιατί όπου και να 'σαι, είναι καλοκαίρι.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Ενώ τώρα είναι πιο δύσκολο.

Κατερίνα: Δύσκολα είναι τώρα.

Αλεξάνδρα: Εσύ πόσα αδέρφια έχεις;

Σταυρούλα: Μαζί αδέρφια είμαστε.

Αλεξάνδρα: Α, όλες είστε αδελφές;

Κατερίνα: Οικογένεια είναι τώρα αυτή.

Αλεξάνδρα: Α, ναι. Νόμιζα ότι είστε φίλες.

Κατερίνα: Όχι, αδελφές. Αλλά είμαστε πέντε. Τέσσερα κορίτσια κι ένα αγόρι.

Αλεξάνδρα: Το αγόρι που βρίσκεται;

Κατερίνα: Πάει με τα παιδιά παίζει.

Αλεξάνδρα: Είναι μικρότερος;

Κατερίνα: Ναι, μικρότερος.

Σταυρούλα: Εφτά χρονών είναι αυτός.

Αλεξάνδρα: Α, εφτά χρονών. Οι γονείς σας;

Κατερίνα: Είναι Θεσσαλονίκη. Πήγαν Θεσσαλονίκη, για να γυρίσουν.

Αλεξάνδρα: Κι εσείς τώρα είστε μόνες σας;

Κατερίνα: Τώρα στην ψήφο θα 'ρθούν κι αυτοί τώρα.

Αλεξάνδρα: Α, τώρα που θα ψηφίσουνε, θα ρθουν κι αυτοί. Και πόσο καιρό λείπουν οι γονείς σας;

Κατερίνα: Τώρα είναι δέκα μέρες, δεκαπέντε. Έφυγαν, θα γυρίσουν τώρα, το Σάββατο θα ρθούνε.

Αλεξάνδρα: Έχετε μεγαλώσει στο Αλιβέρι, μου είπατε. Αυτό είναι το σπίτι σας; Έχετε αλλάξει σπίτι;

Κατερίνα: Όχι, αυτό είναι, η παράγκα είναι δικιά μας.

Αλεξάνδρα: Κι όταν πηγαίνετε Θεσσαλονίκη, μένετε... Έχετε συγγενείς εκεί και μένετε;

Κατερίνα: Υπάρχουν μερικοί. Στα λυόμενα που έχουν εκεί. Η θεία μου. Πάμε μια φορά, πλενόμαστε, κάνουμε και μετά πάμε αλλού. Αλλά όχι σε παράγκα και λυόμενο. Είναι έτσι. Όπου να 'ναι, κοιμόμαστε εμείς. Στα αυτοκίνητα μέσα, όχι...

Αλεξάνδρα: Έχετε φορητό ή έχετε...;

Κατερίνα – Σταυρούλα: Φορητό.

Αλεξάνδρα: Και το 'χετε διαμορφώσει κάτω...

Κατερίνα: Σε δωμάτια, κρεβάτια.

Αλεξάνδρα: Α, έχει και δωμάτιο μέσα;

Κατερίνα: Δωμάτια. Από κάτω είναι δωμάτιο. Βάζουνε τηλεόραση μέσα, αυτά. Κι έχει από πάνω, φτιάχνουμε εμείς ένα δωμάτιο και κοιμόμαστε από πάνω. Το καλοκαίρι πάλι, αν είναι καλοκαίρι, έχουμε ταράτσα εμείς απάνω, ανεβαίνουμε και κοιμόμαστε. Αυτά (γέλια).

Αλεξάνδρα: Μαζί σας... Η γιαγιά σας που μένει;

Σταυρούλα: Εδώ μένει.

Κατερίνα: Εκεί που πήγες την άλλη φορά, εκεί μένει. Η γιαγιά μένει στο δικό της το σπίτι. Αυτή έχει σπίτι, εμείς δεν έχουμε σπίτι.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Όταν οι γονείς σας δουλεύανε κι όταν ήσασταν πιο μικρές, ποιος σας κρατούσε, ποιος σας φρόντιζε;

Κατερίνα: Στην γιαγιά ήμασταν. Πηγαίναμε και σχολείο. Εκεί μας άφηνε η μάνα μας. Αλλά τώρα που μεγαλώσαμε, τώρα είμαι εγώ. Η αδελφή μου τώρα πάνε σχολείο. Αυτή, η άλλη πηγαίνουν σχολείο και τους βλέπω εγώ τώρα. Ο μικρός μου αδελφός.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Τους προσέχεις εσύ τώρα.

Κατερίνα: Τώρα είμαι εγώ. Αντί για την γιαγιά μου είμαι εγώ τώρα. (γέλια)

Αλεξάνδρα: Εσύ έχεις πάει σχολείο;

Κατερίνα: Εγώ έχω πάει, ναι.

Αλεξάνδρα: Έχεις βγάλει το δημοτικό; Έχεις...;

Κατερίνα: Μόνο τρίτη πήγα.

Αλεξάνδρα: Μόνο μέχρι τρίτη Δημοτικού. Ύστερα γιατί σταμάτησες;

Κατερίνα: Γιατί είναι αυτή η δουλειά. Που φεύγουμε εμείς. Ήθελα να κάτσω στην γιαγιά, η γιαγιά πήγε για Θεσσαλονίκη κι αυτή. Είχε κάτι δουλειές. Και που θα μείνω εγώ; Με πήρε πίσω η μαμά μου. Και το σχολείο μετά το κόψα. Αν έμενε η γιαγιά, θα έμενα κι εγώ τότε.

Αλεξάνδρα: Καταλαβαίνω.

Κατερίνα: Κι από τότε και μετά το κόψα.

Αλεξάνδρα: Εσένα σου άρεσε αυτό; Στεναχωρήθηκες; Πως το πήρες;

Κατερίνα: Στεναχωρήθηκα που με πήρε και η μάνα μου, και η γιαγιά στεναχωρήθηκε. Λέει, θα πήγαινε στο σχολείο της, θα τελειώνει το σχολείο της. Αλλά τώρα που δεν είναι, πως θα πάω τώρα;

Αλεξάνδρα: Ναι.

Κατερίνα: Αυτά.

Αλεξάνδρα: Τώρα εσείς πηγαίνετε σχολείο;

Σταυρούλα: πηγαίναμε στα λυόμενα.

Αλεξάνδρα: Στο σχολείο στο κανονικό, στο Δημοτικό;

Κατερίνα: Όχι. Τώρα μόνο αυτή πάει. Αλλά αυτή θα το συνεχίσει τώρα.

Αλεξάνδρα: Τι τάξη πας εσύ;

Βαγγελιώ: Τρίτη.

Κατερίνα: Όπως πήγα εγώ, πήγε κι αυτή τώρα. Αλλά τώρα που θα γίνει το Πάσχα, εμείς φεύγουμε μετά, δεν θυμάσαι, που τριγυρνάμε. Θα έρθει η μάνα μας το Πάσχα, την παίρνει και φεύγουμε μετά.

Αλεξάνδρα: Και θα χάσει τα μαθήματα.

Κατερίνα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Αλλά του χρόνου θέλεις να ξαναπάς, να συνεχίσεις;

Βαγγελιώ: Ναι.

Κατερίνα: τον χειμώνα θα ξαναρθούμε. Δεν πάμε τον χειμώνα ταξίδι, είμαστε εδώ. Εμείς έτσι μεγαλώσαμε. Στα δωμάτια, η γύρα, με το καροτσάκι, τριγυρνάμε παντού.

Αλεξάνδρα: Τα λεφτά που βγάζουν οι γονείς σας, που βγάζετε εσείς...εσείς όταν πηγαίνετε γύρα, βοηθάτε; Και πιο μικρές; Εδώ έχουμε όλες τις ηλικίες. Η Βαγγελιώ βοηθάει, ξέρω γω, κι αυτή;

Κατερίνα: Αυτή βοηθάει. Άμα πηγαίνω εγώ γύρα με το καροτσάκι, αυτή μένει στο αυτοκίνητο. Την παίρνω μαζί μου, μένει στο αυτοκίνητο, βλέπει πίσω για κόσμο, μαζί με τον πατέρα μου, με βοηθάει που πάμε στο καρότσι. Αυτά. Τυλίγουμε χαλιά. Με βοηθάει πάντως. Και τα χρήματα δεν τα παίρνω εγώ. Δουλεύω για τον πατέρα μου. Δεν μπορώ να κάνω εγώ ξεχωριστά, γιατί είμαστε μια, μαζί μ' αυτά.

Αλεξάνδρα: Και τα λεφτά αυτά, που βγάζετε όλοι μαζί εν πάση περιπτώσει και τα παίρνει ο πατέρας σου, καλύπτουν τις βασικές ανάγκες και ποιές είναι αυτές; Για να μεγαλώσετε, τα ρούχα σας... Φτάνουν; Αυτό θέλω να πω.

Κατερίνα – Βαγγελιώ: ναι.

Αλεξάνδρα: Όταν πηγαίνατε τώρα στο σχολείο, μπορεί να χρειαζόσασταν περισσότερα λεφτά. Θα έφταναν;

Κατερίνα: Θα έφταναν. Ναι. Μπορούμε, δηλαδή. Τώρα έχω μια δουλειά εγώ να κάνω, να πάω κάπου. Πατέρα, έχω, θέλω, ας πούμε, 300 ευρώ. Μου δίνει ο πατέρας. Γιατί μαζί είμαστε, δεν είμαστε ξεχωριστά. Δουλεύω κι εγώ, δουλεύει κι αυτή, ό,τι βγάζουμε, μαζί τα μοιράζουμε. Αυτά.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Θυμάστε να μου πείτε έτσι από την παιδική σας ηλικία κάποιες εικόνες που έχετε έτσι έντονα; Περιγράψτε μου, με τι παιχνίδια, με τι παίζατε, τα παιχνίδια, τους φίλους σας.

Κατερίνα: Με τι παίζαμε εμείς. Εμείς δεν παίζουμε έτσι όπως παίζουν οι δικοί σας, να μαζέψουν παιδιά, να πάρουν τις κούκλες να παίζουν, να πάνε εκεί στο σπίτι τους. Δεν είμαστε εμείς. Εμείς είμαστε έτσι, να στο δρόμο, όποιον βλέπουν, να μαλώνουν κιόλας, που τους βλέπουνε. Δεν είμαστε έτσι, τυχαία που βλέπουμε τους φίλους μας. Δηλαδή όπως τώρα με την Ειρήνη εχθές ήμαστε εδώ, μιλήσαμε, φτιάξαμε φραπέ, αυτά. Εμείς δεν παίζουμε έτσι. Γιατί παντρευόμαστε και πολύ μικρές εμείς. Δεν είμαστε, όπως είναι τώρα η Βαγγελιώ να πάρει...αυτή τώρα που θα γίνει δώδεκα χρονών θα την παντρέψουμε εμείς.

Αλεξάνδρα: Όμως οι υπόλοιπες αδελφές σου δεν έχουν παντρευτεί ακόμα;

Κατερίνα: Έτυχε τώρα αυτοί που δεν έχουν...

Σταυρούλα: εμείς είχαμε το...

Κατερίνα: δεν ήρθαν να τις ζητήσουνε να παντρευτούνε. Εγώ τώρα παντρεύτηκα δεκατριών χρονών . στα 15 γέννησα. Και τώρα είμαι χωρισμένη κιόλας. Έχω και μωρό. Αυτά. Έτσι έτυχε. Και δεν έτυχε να παίζουμε εμείς με κούκλες και μ' αυτά. Δεν παίζουμε. Μόνο στο σχολείο που παίζουν, έχουν φίλους. Παίζουν.

Αλεξάνδρα: Κι όταν είστε μικρές, πως περνάτε; Τι κάνεις, τι μαθαίνεις;

Κατερίνα: Τι κάνουμε. (κάποια λόγια στα ρομανί) Δεν θυμάμαι κιόλας. Μαζί με την μαμά καθόμαστε. Όταν πλένει, πλένουμε κι εμείς. Τώρα με το φαγητό πλένουμε κι εμείς. Όπως τώρα η Βαγγελιώ. Τώρα θα φάμε εμείς, θα πλύνει τα πιάτα τώρα αυτή. Έτσι παίζουμε. Περνάει η ώρα δηλαδή. Όχι να παίζουμε κιόλας έτσι που παίζουν τα δικά σας. Εμείς έτσι είμαστε.

Αλεξάνδρα: Δηλαδή 12 χρονών, ας πούμε, που μπορεί να παντρευτεί η Βαγγελιώ θεωρείται ότι δεν είναι μικρή.

Κατερίνα: Είναι μεγάλη. Τώρα θέλει άνδρα. Γι' αυτό σου λέω δεν παίζουμε εμείς με κούκλες και μ' αυτά. Γιατί μόλις γίνεται 10, 11 χρονών, έτσι ξεκινάν και τις αρραβωνιάζουνε, τις κάνουνε.

Αλεξάνδρα: Μου είχε πει μια κοπέλα που μιλούσα πριν μερικές μέρες, ότι άμα πάει 11 χρονών..

Κατερίνα: Θα πει ότι μεγάλωσε.

Αλεξάνδρα: Της παίρνει την κούκλα. Δηλαδή άμα παίζει ακόμα με μια κούκλα ή μαζί μ' άλλα παιδιά, της παίρνει την κούκλα, γιατί θεωρεί ότι μεγάλωσε.

Κατερίνα: Ναι, έτσι είναι, όπως τα λες. Όπως η Βαγγελιώ, πάει σχολείο κανονικά και μετά άμα την ζητήσουν κάποιοι, θα κόψουνε το σχολείο. Όπως δ..., αυτή δεν παίζει τώρα μέσα στο σχολείο; Παίζει. Είναι σαν μωρό. Και μετά γίνεται...

Βαγγελιώ: Μεγάλη.

Κατερίνα: Παντρεύεται τώρα, πήρε τον άνδρα της, θα βρει την δικιά της δουλειά. Όπως το είπες, της πήρε την κούκλα από τα χέρια.

Αλεξάνδρα: Εσύ τώρα που παντρεύτηκες 13 χρονών, από την μια στιγμή στην άλλη έγινες...

Κατερίνα: Μαμά.

Αλεξάνδρα: Μαμά και νοικοκυρά.

Κατερίνα: Νοικοκυρά.

Αλεξάνδρα: Και στο σπίτι σου. Δεν μένεις στο σπίτι της μητέρας σου. Αυτή η αλλαγή πως σου φάνηκε; Δεν ήταν μια αλλαγή; Δεν άλλαξες;

Κατερίνα: Πολύ ήτανε! Όχι λίγο. Γιατί τότες ήμουν, έπαιζα με τα κορίτσια, με τα μηλαράκια, ό,τι έκοβε το μυαλό μου. Αλλά τώρα δεν μπορούμε να τα κάνουμε εκείνα. Γιατί έχεις τον άνδρα σου! Πρέπει να τον πλένεις, να τον κάνεις, να του σιδερώσεις κάνα πουκάμισο. Αυτά. Να πάει γύρα, να ξυπνήσεις το πρωί να του φτιάξεις ένα φραπέ.

Αλεξάνδρα: Όταν, τον πρώτο καιρό που μπήκες στην δουλειά... Έμενες μαζί με την πεθερά σου όταν παντρεύτηκες;

Κατερίνα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Τον πρώτο καιρό που έμενες σ' αυτό το σπίτι κι είχες και τον άνδρα σου, πως να ου πω, πως σου φάνηκε; Ήσουν προετοιμασμένη για κάτι τέτοιο;

Κατερίνα: Όχι, δεν ήμουν. Γιατί στην αρχή, που σου λέω τώρα- τώρα είμαι μεγάλη, 19 χρονών είμαι- δεν ήξερα και τι να κάνω. Κατάλαβες; Γι' αυτό σου λέω. Δεν ήξερα να πω πως είναι άνδρας, πως δεν είναι ή η πεθερά τι θέλει. Δεν ήξερα. Αλλά η πεθερά με έμαθε. Να κάνεις αυτήν την δουλειά, να κάνεις έτσι, να κάνεις έτσι. Και μετά μεγάλωσα κι εγώ. Πήρα αυτήν την τάξη, πήρα.

Αλεξάνδρα: Και τώρα τα μαθαίνεις κι εσύ στις αδελφές σου;

Κατερίνα: Ναι, έτσι τώρα. Τώρα εγώ μαθαίνω, να μην η πεθερά της Βαγγελιώς. Της λέω εγώ τώρα. Όπως και της Μαίρης. Να δουλέψεις, να σκουπίσεις, τζάμια, έτσι θα κάνεις στην πεθερά σου, και στον άνδρα σου θα κάνεις έτσι.

Αλεξάνδρα: Εσένα οι γονείς σου δεν στα 'χαν πει;

Κατερίνα: Όχι, η μάνα μου δεν με 'χε πει τώρα. Μόνο που πλέναμε μου λέγε. Να πλένεις καλά, να καθαρίζεις, στην πεθερά σου για τις δουλειές να μην πεις δεν μπορώ να τις κάνω. Αλλά τότε δεν έκοβε το μυαλό μου. Έκοβε; Γιατί έτρεχα, έκανα, παίζαμε μηλαράκια, παίζαμε εμείς τότε, δεν κατάλαβα. Αλλά τώρα έγινα πολύ διαφορετικά. Τότε που ήμουν εγώ, ήταν αλλιώς. Τα άφηναν έτσι τα μικρά. Παντρεύονταν μεγάλοι. 18, 19. αλλά τώρα πολύ μικροί παντρεύονται.

Αλεξάνδρα: Τότε που παντρεύτηκες εσύ, παντρεύόντουσαν πιο μεγάλοι ;

Κατερίνα: Και πιο πριν. Παντρεύότανε... δηλαδή 17, 18 παντρεύότανε. Τώρα έγινε κοπέλα στα 12, που σου λέω τώρα γι' αυτήν. Θα πουν ότι, α, αυτή είναι μεγάλη, όπως λεν τώρα γι' αυτήν. Και πως την βλέπουνε και λεν τι ηλικία έχεις και που λέει ότι είναι 17, α, ακόμα μωρό είσαι εσύ, λεν οι δικοί σας. Και οι δικοί μας που λέμε ότι είναι 17, α, αυτή είναι στο ράφι(γέλια). Έτσι το λένε. Κατάλαβες; Αυτά. Έχουμε διαφορετικά τα δικά σας από εμείς.

Αλεξάνδρα: Εσύ, Βαγγελιώ, πας τρίτη δημοτικού.

Βαγγελιώ: Ναι.

Αλεξάνδρα: Στο σχολείο εδώ πέρα, σ' αυτό εδώ;

Βαγγελιώ: Ναι.

Αλεξάνδρα: Τα υπόλοιπα παιδιά πόσο χρονών είναι στην τάξη σας;

Βαγγελιώ: είναι λίγο πιο μεγάλα, δεν είναι πιο μεγάλα από μένα.

Αλεξάνδρα: Είναι πιο μικρά ή πιο μεγάλα;

Κατερίνα: πιο μικρά. Σ' αυτήν την ηλικία πάνε, αλλά πιο μεγάλα από την ηλικία αυτή δεν μπορούν να πάνε. Τώρα όπως είναι η Μαίρη, αυτή εδώ, 12, 11, ήθελε η Μαίρη, που είναι 15, ήθελε να πάει και δεν την παίρνανε, γιατί είναι μεγάλη. Σ' αυτό το σχολείο δεν μπορεί να την πάρει. Σε κάποιο σχολείο άλλο μπορεί να την πάρουνε.

Αλεξάνδρα: Γιατί δεν την παίρνουν σ' αυτό το σχολείο;

Κατερίνα: Γιατί λένε ότι είναι μεγάλη. Είναι πάνω από 16.

Αλεξάνδρα: Εσύ θα ήθελες να πας και να, ξέρω 'γω, να είσαι στην τάξη της Βαγγελιώς;

Μαίρη: Ναι.

Αλεξάνδρα: Θα το ήθελες. Δεν θα σε ενοχλούσε, ας πούμε, λέω εγώ τώρα, δεν ξέρω, που οι άλλοι θα ήταν μικρότεροι;

Μαίρη: Όχι.

Αλεξάνδρα: Κι αν του χρόνου δηλαδή βρίσκεται κάποιος και θέλει να σε παντρευτεί. Θα σταματήσεις το σχολείο;

Βαγγελιώ: Όχι. Δεν θέλω εγώ.

Κατερίνα: Αυτή δεν θέλει.

Σταυρούλα: Αυτή δεν θέλει να κόψει το σχολείο, αλλά ο πατέρας θα ήθελε.

Αλεξάνδρα: Σου αρέσει, ας πούμε το σχολείο;

Βαγγελιώ: Ναι.

Αλεξάνδρα: Περνάς καλά; Τι σου αρέσει πιο πολύ και τι δεν σου αρέσει;

Βαγγελιώ: Τα παιχνίδια που κάνουμε.

Κατερίνα: Να σήμερα πήγε θέατρο. Πήρε τα πέντε ευρώ να πάει να δει θέατρο. Κι αυτή που γύρισε σπίτι, μου λέει ήταν πολύ ωραίο θέατρο που πήγα.

Αλεξάνδρα: Πως ήταν το θέατρο, για πες μου. Τι είδατε;

Βαγγελιώ: (γέλια) Διάφορα πράγματα.

Αλεξάνδρα: Με ποιους κάνεις παρέα στο σχολείο;

Βαγγελιώ: Με κορίτσια. Αγόρια όχι.

Σταυρούλα: Δεν μπορεί να κάνει με αγόρια.

Μαίρη: Με αγόρια δεν μπορεί.

Αλεξάνδρα: Γιατί δεν μπορεί να κάνει με αγόρια;

Κατερίνα: Γιατί έτσι είμαστε εμείς. Άμα είναι να κάνει παρέα, δεν κάνουνε με αγόρια παρέα. Μόνο με κορίτσια φίλους εκεί θα 'χει. Με αγόρια άμα θα κάνει, θα πουν, κοίτα με άνδρα κάνει αυτά, άρα κάτι έχει.

Αλεξάνδρα: Το μυαλό τους θα πάει στο ότι μπορεί να έχει κάνει μια σχέση;

Κατερίνα: Ναι. Και μετά δεν είναι καλό για μας. Γιατί θα πουν αυτή δεν είναι καλή, έτσι. Από μικρή που ήταν στο σχολείο έκανε δουλειές με άνδρες κι μ' αυτά. Κι ας μην κάνει αυτή, μόνο να παίζει, να 'χει φίλους. Δεν μπορεί να κάνει.

Αλεξάνδρα: Και τα κορίτσια με τα οποία κάνεις παρέα είναι τσιγγάνες; Είναι μπαλαμές; Τι είναι;

Βαγγελιώ: Τσιγγάνες. Κάποτε Ελληνίδες.

Κατερίνα: Στα ελληνικά. Μπαλαμές.

Αλεξάνδρα: Άμα έχεις κάποια απορία, δεν καταλαβαίνεις το μάθημα, από ποιόν ζητάς βοήθεια;

Βαγγελιώ: Από εκεί.

Αλεξάνδρα: Από εκεί. Από τα παιδιά;

Βαγγελιώ: Μπορεί από τα παιδιά, μπορεί από τον κύριο.

Αλεξάνδρα: Από τον κύριο. Εδώ πέρα, ας πούμε, θα ρωτήσεις τα κορίτσια, τις αδελφές σου;

Βαγγελιώ: Αυτή δεν ξέρει(γέλια).

Σταυρούλα: Ξέρω λίγο, ρε, αλλά...

Κατερίνα: Αυτή δεν πήγε σχολείο. Αλλά καμιά φορά ή αυτή ή ο αδελφός μου που έρχονται, λέει ο Παρασκευάς, να με βοηθήσεις, Κατερίνα, γιατί δεν ξέρω αυτά τα γράμματα. Και κάθομαι εγώ μια ώρα, του λέω, του εξηγώ τι είναι αυτό, τι δεν είναι αυτό και αυτός που πάει στο σχολείο καταλαβαίνει μετά. Βοηθιόμαστε. Πως να στο πω;

Αλεξάνδρα: Και...

Κατερίνα: Να όπως τώρα. Η Μαίρη δεν ήξερε τίποτα, γιατί δεν είχε πάει σχολείο εδώ. Δεν είχε πάει στο δικό μας εδώ. Πήγε στα λυόμενα μόνο, κι έμαθε η Μαίρη και από μένα λίγο κι από το παιδί εκεί που ερχότανε.

Αλεξάνδρα: Οι δικοί σου οι γονείς, δεν ξέρω αν σε ρώτησα, έχουν πάει σχολείο, ξέρουν να...;

Κατερίνα: Όχι. Υπήρχε σχολείο, αλλά δεν πήγανε. Τότες δεν άφηναν καθόλου να πάνε σχολείο τα παιδιά. Αλλά τώρα αφήνουν. Λένε αλλάζει ο νόμος, για να μάθουν κάτι τα παιδιά. Γιατί οδηγούν φορτηγά, να ξέρουν να πάρουν ένα δίπλωμα, ας πούμε, να ξέρουν τις πινακίδες, που πάνε, που δεν πάνε, γιατί γυρνάμε παντού εμείς. Θεσσαλονίκη, Αθήνα, όπου μας βγάζει, Πάτρα. Για να ξέρει δηλαδή. Όχι όπως είμαστε εμείς, ρωτάμε τους κόσμους που πάμε εδώ, τι είναι εδώ. Ναι, είμαστε εμείς δέκα χρόνια πίσω. Να μην είναι τα δικά μας τα παιδιά έτσι. Να τώρα όπως ο Παρασκευάς. Ήθελε να πάει πίσω στον πατέρα μου για να πάρει αυτό το play-station. Λέει ο πατέρας μου, γιατί να πάρεις αυτό το play station και δεν μένεις να κάνεις, να πάρεις τα γράμματα σου που θα πας, θα μεγαλώσεις, να ξέρεις τι είναι, τι δεν είναι εκείνο. Και τότε, του λέει, θα σου πάρω και play-station.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Οι γονείς δηλαδή ενθαρρύνουν;

Κατερίνα: Ναι!

Αλεξάνδρα: Θέλουν να...

Κατερίνα: Να πάν σχολείο.

Αλεξάνδρα: Και σκέφτονται ότι όσα μάθει κάποιος στο σχολείο, μπορεί να βοηθήσουν και στην δουλειά πάνω;

Κατερίνα: Ναι, να κάνουν λογαριασμό. Οτιδήποτε. Ναι. Αυτά.

Αλεξάνδρα: Υπήρχε κάτι που δεν σου άρεσε εσένα ή στην Βαγγελιώ στο σχολείο; Δεν ξέρω τι.

Κατερίνα: Εγώ δεν έχω καθίσει πολύ στο σχολείο. Έχω καθίσει 3 μήνες στο σχολείο. Αυτό ήταν το σχολείο που πήγα. Αλλά πήγα λίγο τάξη, άλλαξα, γιατί έβλεπε που πήγαινα πολύ ωραία. Αλλά δεν ξέρω απ' αυτά που λες τώρα εσύ να μ' αρέσει ή δεν

μ' αρέσει, γιατί δεν έχω κάτσει και πολύ. Αν έκατσα, μπορεί να σου πω, αλλά δεν έχω καθίσει. Και η Βαγγελιώ δεν έχει πάει. Την άλλη χρονιά, τον άλλο χειμώνα κι αυτόν τον χειμώνα τώρα.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Ο δάσκαλος, μας πούμε, οι υπόλοιποι μπαλαμοί, τα παιδάκια πως σας αντιμετώπιζαν; Σας βοηθάνε; Όσο καιρό πήγατε.

Κατερίνα: Ναι, να μας κάνουν καλή διαγωγή. Δεν μας... Να μαλώσουμε, να κάνουμε, όχι. Είναι καλοί κι αυτοί μέσα. Γιατί εγώ τότε που πήγα, είχα μια δικιά σας φιλενάδα κι ήταν πολύ καλή μαζί μου. Με βοηθούσε κιόλας στα γράμματα. Εγώ δεν ήξερα. Αυτή μου λέγε από κρυφά. Να κάνεις έτσι, έτσι. Ήμασταν πολύ καλά. Παίζαμε κιόλας, να όπως τώρα η Βαγγελιώ. Είναι μερικοί κοπέλες εκεί που παίζουν και τις βοηθάνε οι δικοί σας. Μας δείχναν καλή διαγωγή.

Αλεξάνδρα: Και μου είπες ότι τελείωσες το σχολείο, γιατί έπρεπε να φύγετε.

Κατερίνα: Ταξίδι.

Αλεξάνδρα: Ταξίδι, ναι... Σε περίπτωση που η Βαγγελιώ παντρευτεί πάλι θα πρέπει να τελειώσει το σχολείο;

Βαγγελιώ: Δεν θα παντρευτώ εγώ.

Κατερίνα: Εσύ τώρα δεν θέλεις, γιατί είδες εμένα. Λέει, πάντρεψες κι εσύ τι έκανες, λέει; Εγώ φταίω, λέω; Ο πατέρας μου μ' έδωσε. Και τότες εγώ που ήταν να μ' αρραβωνιάσει ο πατέρας μου, δεν πήγαινα σχολείο. Ήμασταν ταξίδι. Δράμα, Σέρρες, κι είχαμε μια παράγκα εκεί, χειμώνας ήτανε, κι εγώ δεν ήθελα να με παντρέψουν. Έκλαιγα. Έκλαιγα ένα μήνα, μέχρι που 'χα βγάλει σπυράκια κι αυτά στο πρόσωπο. Δεν ήθελα να παντρευτώ, έκλαιγα, έκανα. Αν μ' αρραβωνιάζουνε, λέω, πολύ μικρή είμαι ακόμα, δεν ξέρω τίποτα. Πως θα με παντρέψετε; Αυτοί δεν καταλάβανε, γιατί το έχουν έτσι οι δικοί μας, που παντρευόμαστε πολύ μικροί.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Τώρα αυτή τη στιγμή πηγαίνετε, δεν ξέρω αν πηγαίνετε όλες, παρακολουθείτε μαθήματα στα λυόμενα;

Κατερίνα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Πήγες κι εσύ;

Κατερίνα: Πήγα κι εγώ. Όχι αυτόν τον χειμώνα, τον άλλο χειμώνα. Μαζί με την Σταυρούλα (όχι την αδελφή της) που ήμουνα. Πήγαμε όλο το χειμώνα και πήραμε και απολυτήριο. Κι είμαστε ευχαριστημένοι μ' αυτό, τα παιδιά. Τώρα πηγαίνει η Μαίρη, η Κωνσταντίνα και κάποια άλλα κορίτσια. Κατερίνα την λένε κι αυτή. Την άλλη πως την λένε;

Μαίρη: Κατερίνα.

Κατερίνα: Δυο Κατερίνες, μια Κωνσταντίνα και κάποιες άλλες κορίτσια. Δεν είναι και πολλά. Πέντε, έξι κορίτσια είναι που πάνε γι' αυτό. Πως το λένε; Για το απολυτήριο.

Αλεξάνδρα: Η Σταυρούλα δεν πηγαίνει;

Σταυρούλα: Πηγαίνω λίγο.

Κατερίνα: Δεν πηγαίνει. Αλλά που και που πηγαίνει αυτή.

Σταυρούλα: Αλλά όχι συνέχεια.

Αλεξάνδρα: Εσύ γιατί δεν πηγαίνεις;

Κατερίνα: Ξέρεις γιατί δεν πάει; Γιατί αυτή, η, ξέρει γράμματα, κι έρχεται μια δασκάλα στα λυόμενα που μαθαίνει ειδικά για να πάρει το απολυτήριο. Κι αυτή δεν τους μαθαίνει δηλαδή όπως πάμε εμείς στην αρχή που μας μαθαίνουν. Κι αυτή είναι δύσκολο να πάρει απευθείας τα γράμματα. Πρέπει να 'ρθει ξεχωριστή δασκάλα να την μάθει αυτή. Αλλά είναι μόνη της. αν ήταν κι άλλα κορίτσια, θα κάναν ένα γκρουπ, για να πάνε να μάθουν κι αυτοί.

Αλεξάνδρα: Πως κι αποφάσισες εσύ, Μαίρη, να πας να παρακολουθήσεις μαθήματα στα λυόμενα;

Μαίρη: ήθελα να μάθω γράμματα. Είχα μανία τα γράμματα. Γιατί θα δουλέψουμε, θα κάνουμε, θα μεγαλώσουμε και θα βρούμε μια δουλειά, γιατί ο νόμος θα αλλάξει. Γι' αυτό.

Αλεξάνδρα: Ο νόμος θα αλλάξει. Ποιος νόμος θ' αλλάξει;

Κατερίνα: Δηλαδή λένε τώρα για μας, που γυρίζουμε εμείς, λένε δεν επιτρέπεται μετά, όταν θα γίνει 2004, δεν επιτρέπεται να γυρίσεις με καρτότσι και μ' αυτοκίνητο. Λέει, πρέπει να 'χεις ένα σπίτι, να 'χεις ένα μαγαζί, ό,τι να 'ναι, να πουλήσεις. Κι αυτό λέμε. Αργότερα θα αλλάξει ο νόμος, πως θα ζούμε εμείς; Εμείς, η δουλειά μας είναι μόνο να γυρίζουμε, αλλιώς μετά δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Και πρέπει να κάνουμε μετά ένα μαγαζί, να ξέρουμε μια μηχανή, κάτι να κάνω. Κάτι ν' ανοίξω. Ένα μαγαζάκι. Γιατί μετά λέμε πως θα ζούμε εμείς; Να πάμε να κλέψουμε ή να κάνουμε κάτι. Δεν μπορούμε να κάνουμε αυτήν την δουλειά.

Αλεξάνδρα: Εσένα σου αρέσουνε; Πως τα περνάς, όταν πηγαίνεις και μαθαίνεις γράμματα; Ποια μαθήματα σ' αρέσουνε; Σ' αρέσει όλη αυτή η διαδικασία;

Μαίρη: Ναι, μ' αρέσει.

Αλεξάνδρα: Πιστεύεις ότι είναι σημαντικό να ξέρεις να γράφεις, να διαβάζεις;

Μαίρη: Πολύ σημαντικό είναι, γιατί θα μάθεις. Θα πας σ' έναν να κρατήσεις μια δουλειά. Κι αν δεν ξέρεις τίποτα, δεν θα κρατήσεις την δουλειά, θα σε διώξουνε.

Αλεξάνδρα: Εκτός από το εμπόριο. Λες ότι ο νόμος θα αλλάξει και θα ανοίξεις ένα μαγαζί, εκτός από το μαγαζί, θα μπορούσατε, θα θέλατε να ασχοληθείτε με κάτι άλλο; Να δουλέψετε κάπου αλλού εκτός από το μαγαζί.

Κατερίνα: ναι. Αυτό σου λέω τώρα. Όχι να ανοίξω το δικό μου μαγαζί. Θα θελα να κάνω τώρα μια δουλειά. Όπως τώρα τον χειμώνα. Πήγαμε μαζί με την Κωνσταντίνα, λέμε ότι ξέρουμε λίγα γράμματα, που λεν όλοι οι δικοί σας, όπου να 'ναι δουλεύουν. Ε, μας πάμε και 'μεις να κάνουμε μια δουλειά, γιατί δεν μπορεί ο πατέρας μου τώρα το χειμώνα ένα άτομο να δουλέψει και να ταΐσει οχτώ άτομα, που λέμε, μαζί με την μάνα, πατέρα, 8 άτομα είμαστε. Και η κόρη μου κιόλας. Λέμε, προσπαθούμε κι εμείς να πιάσουμε μια δουλειά ή σ' ένα μαγαζί που πουλάει ρούχα ή σ' ένα μαγαζί, στο κομμωτήριο να βοηθάμε, κάπου να πάμε κι εμείς. Πήγαμε αυτόν τον χειμώνα, βγάλαμε μια κάρτα ανεργίας. Βγάλαμε. Κι εκεί που βγάλαμε, δουλειά δεν μας βγήκε για να πάμε να δουλέψουμε. Αλλά αν έβγαινε, θα πηγαίναμε. Θέλαμε να κάνουμε ένα βήμα για να φεύγουμε κι εμείς απ' τις δουλειές τις δικές μας, να αλλάξουμε κάτι, αλλά βλέπεις ο Θεός δεν μας κατάφερε να πάμε να κάνουμε κι ένα βήμα. Να μας βρει μια δουλειά, να πάρουμε κι εμείς, να δουλέψουμε. Δεν βρήκαμε δουλειά. Τώρα σεμινάρια. Τώρα, λένε, εδώ πιο πάνω ήρθε ένας δικός σας. Δεν ξέρω τι είναι αυτός τώρα, άμα μας πει για δουλειά, εκεί να δούμε τι γίνεται... και τώρα ήρθες εσύ και δεν πήγαμε.

Αλεξάνδρα: Α, έπρεπε να πάτε.

Κατερίνα: Δεν πειράζει. Τι θα έκανα τώρα εγώ εκεί; Θα καταλάβαινα τι θα έλεγαν; Πήγαν τώρα οι μεγάλοι, για να μας πουν μετά τι θα γίνει. Λέει τώρα ένας δικός μας θα ανοίξουν σεμινάρια για σας, να δουλέψετε, για να πάρετε και κάποια χρήματα. Αυτά.

Αλεξάνδρα: Μάλιστα. Γενικότερα, όλη η κοινωνία των τσιγγάνων εδώ πέρα στο Αλιβέρι, άμα πάει κάποιος και συνεχίσει και βγάλει και το γυμνάσιο και το λύκειο, τι λένε γι' αυτόν; Το θέλουν, δεν το θέλουν το κοροιδεύουνε;

Κατερίνα: Θα σου πω τώρα. Τώ ρα είναι εδώ στην γειτονιά μας δυο παιδιά, παιδιά είναι, σπουδάζουνε. Είναι τώρα 18, 19 χρόνων είναι μερικοί που δουλεύουνε. Είναι μερικοί όμως τους παραδέχονται, λένε καλά κάνουν, όπως κάνω εγώ και τους βλέπω που περνάνε με την τσάντα τους και σπουδάζουν. Δεν ξέρω τι σπουδάζουν όμως, δεν τους ρώτησα, δεν μπορούμε να μιλήσουμε με τους άνδρες εμείς. Αλλά που περνάνε τους βλέπω. Λέω καλά κάνουν, που κάνουν αυτήν την δουλειά, που σπουδάζουνε. Αργότερα θα ανοίξουν μαγαζί, θα παν σε κάποια δουλειά, θα βγει κάτι ή γιατρός ή

ό,τι θέλει αυτός. Αλλά είναι μερικοί που λένε και τι να κάνει, τι θα κάνει αυτός;
Αυτός είναι κοτζάμ μαντράχαλος.

(Διακοπή: κάποια γυναίκα μπαίνει στον χώρο)

Αλεξάνδρα: Μιλάμε εδώ πέρα για το σχολείο.

Γυναίκα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Εσείς τι λέτε, θα θέλατε να...για να πάν τα παιδιά σχολείο.

Γυναίκα: Α, ναι, να παν, να παν! Τώρα να βρουν μια άλλη δουλειά, να πάμε να
ράψουμε, να κάνουμε.

Κατερίνα: Σεμινάρια.

Γυναίκα: Σεμινάρια να κάνουμε. Να πάρουμε λεφτά κι εμείς να ζήσουμε. Πως θα
ζήσουμε; Τι να κάνουμε, κοπέλα;

Αλεξάνδρα: Υπήρχε περίπτωση που αντιμετωπίσατε κάποια δυσκολία, επειδή δεν
ξέρατε γράμματα, όταν δεν ξέρατε γράμματα;

Γυναίκα: Ναι.

Αλεξάνδρα: Τι δυσκολία;

Γυναίκα: Δηλαδή σαν κι εμένα τώρα. Ήταν το κορίτσι άρρωστο και δεν ήξερα και
πολλά γράμματα, δεν μπορούσα να τα καταφέρω, να πάω σ' ένα γιατρό.
Δυσκολόμωνα. Ρώταγα εκεί, ρώταγα εδώ. Και τώρα που έμαθα γράμματα, πήγα στο
νοσοκομείο και τα βρήκα μόνη μου όλα. Ούτε ρώτησα, ούτε έκανα. Γιατί ήξερα.

Αλεξάνδρα: Αυτό πως σε κάνει να νιώθεις;

Γυναίκα: Πολύ καλά. Άμα δεν ξέρεις γράμματα, νιώθεις ότι είσαι σαν τυφλή. Που να
πάω τώρα; Πως; Τι δουλειά θα κάνω; Που να κάνω; Πως θα ντύσω το παιδί; Ενώ άμα
ξέρεις γράμματα, κάτι, θα 'ναι πιο καλύτερα. Νιώθεις άνετα απέναντι σε κάποιον που
εξηγείς, που το κάνεις. Είναι πολύ καλό.

Αλεξάνδρα: Στα μαθήματα...

Γυναίκα: Περίμενε λίγο να 'ρθει και ο Γιάννης που ξέρει κάτι, γιατί κι αυτός πήγε
σχολείο και το κοψε. Τώρα πάει γύρα μαζί μου το καλοκαίρι. Να κι αυτός πηγαίνει
σχολείο και το 'χει κόψει, γιατί λέει ο πατέρας του μεγάλωσε τώρα, να μην πάει να
σπουδάσει.

Μαίρη: Τώρα πάει γύρα.

Αλεξάνδρα: Πόσα κορίτσια...Μου πες ότι είναι γύρω στα 10 κορίτσια που πηγαίνουν
στα λυόμενα.

Γυναίκα: Όχι 10. 5, 6 κορίτσια, εκεί.

Αλεξάνδρα: 5,6 κορίτσια. Είναι μόνο κορίτσια; Αγόρια δεν πηγαίνουνε;

Γυναίκα: Μόνο κορίτσια είναι. Κι εμείς που πήγαμε την άλλη χρονιά με την Σταυρούλα ήθελαν να έρθουν κάποια αγόρια, αλλά εμείς που ήμασταν κορίτσια, ήταν κι άλλα κορίτσια, δεν τους εθέλαμε. Γιατί ήμασταν μεγάλοι. Θα πουν, α, κοίτα τα κορίτσια, παν με τους άνδρες. Άρα τι κάνουνε εκεί στο σχολείο; Για γράμματα πάνε ή πάνε να κάνουνε κάποιες άλλες δουλειές; Αυτά.

Αλεξάνδρα: Κατάλαβα. Και...

Γυναίκα: Να, όπως τώρα ο Γιάννης έκοψε το σχολείο του. Γιατί έφυγες απ' το σχολείο; Τι σου έλεγε ο πατέρας σου;

Γιάννης: Προβλήματα.

Κατερίνα: Προβλήματα υγείας και αυτά.

Γιάννης: Όχι, να σου πω κάτι. Λόγω εμείς δεν είμαστε συνηθισμένοι κάτι, δηλαδή να το τελειώσουμε το σχολείο, να σπουδάσουν, δεν είμαστε συνηθισμένοι. Κι έτσι κι αλλιώς δεν μας έστειλαν σχολείο. Εγώ έβγαλα έκτη τάξη, δημοτικό δηλαδή, και πάλι καλά που το τελείωσα το δημοτικό. Άλλοι είναι, τελειώνουν...

Κατερίνα: Πρώτο και δεύτερο.

Γιάννης: πρώτη τάξη και φεύγουνε. Λόγω του ότ..

Αλεξάνδρα: Δηλαδή λες ότι δεν έχουν συνηθίσει να μπαίνουν στην διαδικασία του να τελειώσουν το σχολείο; Να συνεχίσουν να πάνε και γυμνάσιο και λύκειο, μας πούμε;

Γιάννης: Ναι.

Αλεξάνδρα: Εσύ θα το ήθελες αυτό;

Γιάννης: Εγώ, βέβαια. Θα το θελα. Πολύ, πάρα πολύ. Αλλά είναι και το άλλο. Είναι μικροί, πολύ μικροί και δεν πάνε για δουλειά τα παιδιά. Όπως ξέρω 'γω αυτή. Δεν πάει γύρα. Εντάξει. Το στέλνει σχολείο, μεγαλώνει, έρχεται σε μια ηλικία 14, 15 ετών και μετά το παίρνουν μαζί τους. τελειώσε. Κατάλαβες; Όταν έρχονται 15, 16, τελειώσε το σχολείο. Μεγαλώνουνε για μας.

Αλεξάνδρα: Εσύ τώρα, μας πούμε πόσο χρονών είσαι;

Γιάννης: 16.

Αλεξάνδρα: 16. και για τον πατέρα σου θεωρείσαι ότι είσαι μεγάλος και πρέπει να αρχίσεις δουλειά;

Γιάννης: Όχι τόσο μεγάλος. Μεγάλος. Κανονικός. Αλλά είναι κάτι παιδιά. Ο Πασχάλης.

Κατερίνα: Αυτό που σου είπα στην γειτονιά. Στο είπα πριν.

Γυναίκα: Πάει λύκειο αυτός, πάει . Και είναι εντάξει. Εγώ το ζηλεύω αυτό το παιδί πάρα πολύ.

Κατερίνα: Βλέπεις που σου; Είναι μερικοί που τους παραδέχονται.

Γυναίκα: τον παραδέχομαι.

Κατερίνα: Αλλά είναι μερικοί που δεν μπορούν.

Γυναίκα: Είπε ο πατέρας του ότι θέλει να τον σπουδάσει. Εντάξει; Καλώς, ωραίος.

Γυναίκα: Μ' αρέσει. Τώρα ελπίζω να το τελειώσει το σχολείο, να βγει κάτι. Το ελπίζω.

Κατερίνα: Είναι μερικοί που τους αρέσει, αλλά είναι μερικοί που τους κοροϊδεύουν. Λένε, κοίτα μεγάλος μαντράχαλος, πάνε γύρα...

Γιάννης: Το ζηλεύουν.

Κατερίνα: Το ζηλεύουν... Αλλά εμένα μ' αρέσει που πάνε τα παιδιά σχολείο. Λέω, θα κάνουν κάτι. Δεν πάνε άδικα.

Αλεξάνδρα: Για τους γονείς, μας πούμε...

Γυναίκα: Όχι, τότε δεν θέλει ο γονής να το στείλει το παιδί. Θα σου πω και το άλλο. Φοβούνται. Λόγω μην μπλέξουν τα παιδιά με πράγματα, ξέρεις τώρα, ε, μην καπνίσουνε.

Κατερίνα: είναι κι αυτό.

Γυναίκα: Φοβούνται κι αυτό. Αλλά το παιδί αυτό τώρα πήγε τρίτη Λυκείου, τώρα είναι τρίτη Λυκείου, μπορεί να πάει πανεπιστήμιο και να σπουδάσει κάτι, ξέρω 'γω ιατρική. Εντάξει.

Αλεξάνδρα: Θεωρείται όμως περισσότερο αξία κάποιος να δουλεύει, ένα παιδί να δουλεύει παρά να πηγαίνει σχολείο;

Γυναίκα: Οι δικοί μας;

Αλεξάνδρα: Ναι.

Γυναίκα: Εγώ δεν το συνιφέρω (συμφωνώ). Εμένα μ' αρέσει το παιδί που είναι ανοιχτός. Όχι ότι, ξέρω εγώ, πάει να δείξει την αξία του. Δεν μ' αρέσει έτσι. Μ' αρέσει ένα παιδί να πάει σχολείο, όπως ο Πασχάλης, κι είναι καλό παιδί. Εντάξει; Κυνηγάει κιόλας, ντάξει...

Κατερίνα: Τον ξέρεις τον Πασχάλη;

Αλεξάνδρα: Όχι, δεν τον ξέρω.

Κατερίνα: Κι αυτός είναι πολύ εδώ με τα κορίτσια. Στην Ειρήνη, στην Μαρία, στην Ιουλία. Κι ο αδελφός του είναι μικρός, όπως ο Γιάννης στην ηλικία. Κι αυτός σπούδασε τώρα.

Γυναίκα: Ναι, πηγαίναμε μαζί.

Κατερίνα: Κι αυτός πάει, όπως πηγαίνει εκείνος. Τον βλέπω κάθε μέρα. Και πρωί και μεσημέρι και βράδυ πάει. Τρεις φορές την ημέρα, άρα κάπου κοντά είναι. Εδώ που

είναι το πάρκο είναι ένα μεγάλο σχολείο. Εκεί πάει, νομίζω. Εκεί πάει και γυρνάει πολύ σύντομα.

Αλεξάνδρα: Εσύ, Γιάννη, θα ήθελες να ασχοληθείς με κάτι άλλο πέρα από την γύρα;

Γυναίκα: Με την γύρα. Ναι, αν είχε κάποια δουλειά που μου άρεσε. Θα μπορούσα.

Αλεξάνδρα: Θα το επιδιώξεις;

Γυναίκα: Αυτό;

Αλεξάνδρα: Ναι.

Γυναίκα: Ξέρω εγώ τώρα. Ο πατέρας μου ό,τι λέει. Μπορεί να. Θα τον ακούσω. Τον ακούω τον πατέρα μου, γι' αυτό.

Κατερίνα: Αυτός τώρα το καλοκαίρι πάει στις λαϊκές. Πως είναι και μεγάλος έμπορας. Αυτός. Παίρνει και χρήματα.

Αλεξάνδρα: Ναι; Εφόσον έχετε περάσει όλοι από το σχολείο, από τα λυόμενα, από το κανονικό, πως θα θέλατε να είναι το σχολείο; Αν σας ζητούσα να μου πείτε το ιδανικό σχολείο για σας, για σας όμως, δηλαδή πως το ονειρεύεστε, πως θα ήταν; Που; Δηλαδή αν φτιάχνατε ένα σχολείο, αν είχατε αυτή την δύναμη...φτιάχνατε ένα σχολείο και λέγατε θα έχω αυτούς τους δασκάλους, θα κάνω τόσες ώρες μάθημα, ε, τι άλλο, θα είναι σ' αυτό το χώρο. Πως θα θέλατε να είναι;

Κατερίνα: Θα θέλαμε να κάνουμε όλοι στο σχολείο, δεν θα ήθελα να είναι άντρες στο σχολείο. Χωριστά οι άνδρες, χωριστά τα κορίτσια.

Αλεξάνδρα: Ξεχωριστά οι τσιγγάνοι, ξεχωριστά οι μπαλαμοί κιόλας;

Κατερίνα: Έτσι κιόλας να είναι. Αλλά εγώ θα ήθελα να είναι ένα σπίτι, ένα δωμάτιο, σχολείο μόνο, μόνο για κορίτσια. Αλλά με τους άνδρες δεν ήθελα.

Γυναίκα: Δεν ήθελες; Μπράβο. Εγώ θα σου πω τώρα.

Κατερίνα: Αυτός ήθελε.

Γυναίκα: Εγώ ήθελα με κορίτσια και να 'ναι άνδρες και παιδιά. Να 'μαστε μισά-μισά, ξέρω 'γω. 25 κορίτσια, 25 αγόρια. Και το σχολείο, εντάξει, να το χτίσουνε εδώ. Το λύκειο, το γυμνάσιο, κάτι θα χτίσουνε.

Αλεξάνδρα; Κοντά στην εκκλησία;

Γυναίκα: Ναι. Είπανε θα φτιάξουνε σχολείο ή εκκλησία.

Αλεξάνδρα: Θα θέλατε να είναι εδώ πέρα στο Αλιβέρι ή στην Νέα Ιωνία;

Κατερίνα: Εδώ στο Αλιβέρι.

Γυναίκα: Εδώ, καλό θα 'ναι.

Αλεξάνδρα: Γιατί εδώ; Για να 'ναι κοντά;

Γυναίκα: Και κοντά. Και, ξέρω 'γω, γιατί να 'ναι κάτω; Καλύτερα εδώ για μας. Και 'ντάξει όχι όπως λέει η Κατερίνα να 'ναι μόνο για κορίτσια και από δω οι τσιγγάνοι και από δω...

Κατερίνα: Οι άνδρες το δέχονται αυτό, για να 'μαστε μαζί με τους άνδρες. Αλλά οι γυναίκες δεν θέλουν να 'ναι.

Αλεξάνδρα: Ναι, το κατάλαβα αυτό. Εσύ το λες για ποιο λόγο; Αν είναι ξεχωριστά οι άνδρες και οι γυναίκες...;

Γυναίκα: Ναι, θα συνηθίσεις μόνο με αγόρια και δεν θα περνάς καλά. Με τα κορίτσια, εντάξει, αλλάζεις και λίγο.

Κατερίνα: Θα πέρναγε καλύτερα. (γέλια)

Αλεξάνδρα: Και ο δάσκαλος θα θέλατε να είναι, να ξέρει και τσιγγάνικα ενδεχομένως;

Γυναίκα: Δεν θα μας πείραζε καθόλου.

Αλεξάνδρα: Όχι. Μήπως σας διευκολύνει περισσότερο.

Κατερίνα-Γυναίκα: Όχι.

Αλεξάνδρα: Και θα θέλατε να είναι ένα σχολείο, το οποίο να είναι έξι χρόνια για δημοτικό ή να είναι κάτι όπως είναι στα λυόμενα;

Γυναίκα: Θα σου πω εγώ.

Αλεξάνδρα: Νομίζεις ότι θα ήταν καλύτερα πιο γρήγορα μαθήματα;

Γυναίκα: Πιο γρήγορα. Ναι.

Αλεξάνδρα: Να μαθαίνουν όχι τα βασικά, αυτά που πρέπει να μάθουν για το δημοτικό, ώστε να μην χάνετε μαθήματα με τις μετακινήσεις.

Γυναίκα: Ε, όχι. Να σου πω εγώ. Να 'ναι πιο λίγο, να τελειώνουμε το δημοτικό λόγω, γιατί όλο συνεχίζουν τα ίδια μαθήματα. Εγώ, όπως πήγα, έβγαλα δευτέρα, τρίτη και τετάρτη, είναι ίδια μαθήματα. Δεν αλλάζει τίποτα για μένα. Κατάλαβες; Απλώς κάθεσαι τρία, τέσσερα χρόνια πίσω. Σε πάνε πολύ πίσω. Καλύτερα να 'ταν πιο γρήγορα. Καλύτερα. Να το 'βγαζεις πιο γρήγορα. Και να έβρισκες μια δουλειά να απασχολείσαι.

Αλεξάνδρα: Τώρα να ρωτήσω κάτι. Λέγαμε προηγουμένως μαζί με τα κορίτσια ότι αν κάποιος παντρευτεί, αν η Βαγγελιώ παντρευτεί του χρόνου, πρέπει να σταματήσει το σχολείο. Εσύ τι λες γι' αυτό;

Γυναίκα: Αυτό; Να στο πω εγώ. Είναι, δεν είναι καλό. Είναι πολύ κακό. Δηλαδή επειδή θα παντρευτεί, πρέπει να σταματήσει και το σχολείο. Από άλλη γνώμη, 'ντάξει, και καλά... Λόγω ότι θα κάνουν και μωρό και είναι δύσκολο να πας σχολείο. Κατάλαβες; Πρέπει να βρεις μια δουλειά, για να φροντίσεις το μωρό. 'ντάξει; Αλλά

εμένα που δεν μ' αρέσει είναι λόγω που παντρεύονται από μικροί. Τώρα θα πάρεις μια γυναίκα και θα πας σχολείο; Δεν γίνεται.

Αλεξάνδρα: Εσύ πόσο χρονών θα ήθελες να παντρευτείς;

Γυναίκα: εγώ ούτε σκοπεύω να παντρευτώ. Αλλά 10..., 20 είναι καλά, είναι.

Κατερίνα: Έτσι είμαστε εμείς. Μικροί παντρευόμαστε. Δηλαδή, τώρα αν έτυχε μια κοπέλα καλή, που της άρεσε, θα την δεχόταν ο πατέρας του. Αλλά δεν έτυχε τώρα να βρουν μια γυναίκα καλή, να τους αρέσει κιόλας. Αλλά από κει και πέρα είναι μικρός ακόμα.

Γυναίκα: Να σου πω. Με λίγα λόγια παλιά, πριν δέκα χρόνια, σαν την ηλικία μου και πιο μικροί είχανε μωρό. Κατάλαβες; Τώρα αλλάξαν οι καιροί. Τελείωσε. Τώρα πάνε και συμμορφώνονται. Αυτοί. Οι τσιγγάνοι. Ξέρω 'γω, τώρα 13, 16 χρονών και δεν παντρεύτηκα. Είναι κάποιο άλλοι, 19, 20. 'ντάξει δεν παντρεύονται. Καλύτερα! Να ο ξαδελφός μου τώρα, ο Βασίλης, είναι 20 χρονών, 19 χρονών. Δεν θέλει να τον παντρέψει ο πατέρας του.

Κατερίνα: Ούτε κι αυτός θέλει να παντρευτεί. Και καλά κάνει.

Γυναίκα: Καλά κάνει. Τώρα να, όπως πάνε καλύτερεύουνε.

Κατερίνα: Αλλά οι δικοί μας το 'χουν αυτό. Σε διακόπτω. Οι μερικοί. Οι μερικοί δεν το χουνε. Όπως ο πατέρας μου τώρα. Λέμε για την Βαγγελιώ τώρα, παράδειγμα σου λέω.

Αλεξάνδρα: Κι εγώ σαν παράδειγμα το χρησιμοποιώ.

Κατερίνα: Αλλά όχι να το παντρέψει τόσο μικρό. Όπως τώρα η Σταυρούλα, όπως είναι 17-18 χρονών, καλά είναι που την παντρεύει. (...) Μια τώρα που κάθεται, δική μας, την έχει παντρέψει 11 χρονών. Στα 12 τώρα γέννησε. Είναι ένα μήνα που γέννησε. Της έχουν φτιάξει καισαρική. Είναι καλό τώρα αυτό; Και δεν ξέρω τι είχε πάθει εκεί. Ήταν μωρό. Το μωρό λέει γέννησε μωρό. Δεν είναι καλό αυτό. Κι εγώ βλέπω σ' αυτό. Ο πατέρας μου λέει, είναι καλό που έκανε αυτή η κοπέλα; Που την πάντρεψε 11 χρονών, 12 γέννησε; Είναι καλό τώρα αυτό; Εγώ, λέει, δεν θα κάνω αυτήν την δουλειά. Να τις παντρέψω μικρές. Κι ας ό,τι θέλουν οι άλλοι.

Αλεξάνδρα: Το παιδί το δικό σου πόσο χρονών είναι;

Κατερίνα: 4 χρονών.

Αλεξάνδρα: και πως την λένε;

Κατερίνα: Γιαννούλα.

Αλεξάνδρα: Είναι γραμμένο στο δικό σου όνομα;

Κατερίνα: Ναι, στο δικό μου όνομα.

Αλεξάνδρα: Όταν γέννησες, γέννησες εδώ πέρα; Στην Αθήνα;

Κατερίνα: Όχι. Στην Θεσσαλονίκη γέννησα. Τότε που χώρισα, δεν ήθελα να κάτσω εδώ. Ήταν και ερημιά. Ήταν καλοκαίρι. Δηλαδή μετά το Πάσχα ήτανε ένα μήνα, δυο. Ερχόταν το καλοκαίρι. Δεν μπορούσαμε να καθίσουμε εμείς εδώ. Και μετά με πήρε πίσω και γέννησα στην γέννησα στην Θεσσαλονίκη τώρα το κορίτσι.

Αλεξάνδρα: Κι αν επιτρέπεται, για ποιο λόγο χώρισες;

Κατερίνα: Για ποιο λόγο;

Αλεξάνδρα: Δηλαδή τι σε ώθησε να χωρίσεις;

Κατερίνα: Για τον γάμο. Με έκλεψε εμένα. Όταν αρραβωνιαστήκαμε, πήγαμε να κάνουμε τον γάμο, όπως τον κάνουμε, όχι με στέφανα, μ' αυτά, με όργανα, όπως...

Γυναίκα: Το συνήθειο.

Κατερίνα: Το συνήθειο. Αλλά η πεθερά μου κι ο πεθερός μου δεν συμφωνήσανε.

Αλεξάνδρα: Να κάνετε τον γάμο τον τσιγγάνικο;

Κατερίνα: Ναι, ήταν και φτωχοί, ήτανε. Δεν ήθελαν κιόλας. Ζητήσανε λεφτά από τον πατέρα μου. Επειδής ήμασταν πιο καλύτεροι, εκείνοι πιο χειρότερα, ήταν πολύ χάλια. Ήθελε η πεθερά μου λεφτά από μένα. 5 εκατομμύρια. Ήθελε αυτοκίνητο να πάρει για τον άνδρα μου. Κι είπε ο πατέρας μου. Είμαστε κανονικοί άνθρωποι. Έχουμε ένα εκατομμύριο, ενάμιση, που θα τα βρω εγώ αυτά που ζητάς τώρα εσύ; Επειδής ζούμε λίγο πιο καλύτερα από αυτούς. Δηλαδή έχουμε το φαγητό μας, δεν μας λείπει τίποτα. Είμαστε λίγο πιο καλύτερα. Που γυρνάμε. Αυτοί δεν γυρνάνε. Κάθονται μόνο. Μόνο παίρνουν τα επιδόματα. Κι όταν τελειώνουν τα επιδόματα, σταματάνε αυτοί. Εμείς που κάνουμε γύρα, έχουμε λεφτά. Ζήταγε λεφτά από τον πατέρα μου. Και μετά ο πατέρας μου δεν συμφωνούσε. Που θα βρω εγώ αυτά τα λεφτά; Αν είχα, θα τα έδινα. Αλλά μετά χωρίσαμε. Δεν συμφωνούσε ο πατέρας μου, δεν συμφωνούσανε αυτοί, χωρίσαμε. Του 'χαν δώσει κι αυτοί να μην μ' αγαπάει, να με παρατήσει. Και τώρα είμαι 4 χρόνια χωρισμένη. Όσο είναι το κορίτσι μου. Στην μάνα μου γύρισα.

Αλεξάνδρα: κατάλαβα. Χωρίσατε, εφόσον δεν υπήρχε γάμος, χωρίσατε στα λόγια.

Κατερίνα: Στα λόγια. Έτσι κάνουμε εμείς.

Αλεξάνδρα: Και το παιδί το κράτησες εσύ; Μπορούσε να, ήθελε να το κρατήσει αυτός;

Κατερίνα: Όχι. Δεν το 'δινε κι εγώ το μικρό, για να το κρατήσει. Κι ούτε έχουμε φιλίες, όπως εσείς που χωρίζετε. Του δίνετε διατροφή. Αλλά αυτό που λες εσύ, πρέπει να πάρεις και διαζύγιο. Κι εγώ δεν θέλω να δώσω το κορίτσι σ' αυτόν, γιατί ζουν άσχημα. Τότε ήμουν μικρή και δεν έκοβε το μυαλό. Πως είναι εδώ και πως είναι εκεί. Εδώ σε μας είναι πολύ καλύτερα από κει που είναι στις Καρδίτσες. Είναι πολύ διαφορετικά.

Αλεξάνδρα: Σοφάδες ζει;

Κατερίνα: Σοφάδες, Καρδίτσα, εκεί. Αλλά τώρα κι εκεί έχουν λυόμενα, αλλά είναι πολύ φτωχοί, πολύ βρώμικοι. Τώρα πώς να στο πω;

Αλεξάνδρα: Εσύ για το δικό σου το παιδί τώρα τι θα 'θελες, μας πούμε; Τι θα το μάθεις;

Κατερίνα: Εγώ για το δικό μου το παιδί θέλω να μεγαλώσει. Εδώ κοντά αυτού η αδελφή γέννησε κι είχε ένα παιδί μεγάλο και λέει, θέλω το παιδί μου να σπουδάσει, να γίνει όπως είναι δασκάλες τώρα, να σπουδάσει. Όπως φοράνε (...) οι ρακλοί, να μην φορέσει η δικιά μου η κόρη. Κι ούτε το φοράω κιόλας, ούτε ρούχα τσιγγάνικα, ούτε βράκα δεν το φοράω. Ούτε κι αυτή θέλει τώρα. Την έχω μάθει στα δικά σας ρούχα, παντελόνια, μπλούζες. Και δεν θέλει. Κι εγώ έτσι θέλω να ναι το κορίτσι μου. Να βγει και μ' όποιον θέλει άνδρα, αλλά όχι να πάει να κάνει σχέση. Να έχει μια φίλια, να πάνε μια καφετέρια, να πει, να μιλήσουνε ό,τι θα γίνει, να ρωτήσει κάποιον. Μου 'χει συμβεί αυτό το πράγμα. Είναι καλό για μένα. Μ' αρέσει κιόλας. Αλλά όχι μόνο για μένα, αλλά όλα τα κορίτσια λέμε. Εμείς τώρα που είμαστε οι δικοί μας, οι φίλοι μας, αδέρφια, ξαδέλφια, οι νύφες μας. Ξέρεις τι λένε; Ότι τα κορίτσια να τους μάθουν να φοράνε κιόλας, να πάνε κάπου, όπου θέλουν αυτοί, όποιον άνδρα γουστάρουν να πάρουν αυτοί. Να είναι διαφορετικοί, όχι όπως είμαστε εμείς.

Αλεξάνδρα: Εσένα τι σου έλεγαν οι γονείς σου; Τι σου μάθαιναν;

Κατερίνα: Εμένα; Τι να μου μάθουν εμένα; Εμένα μου μάθανε να δουλεύω, να κάνω, όπως σου είπα, να πλένω, να σφουγγαρίζω.

Αλεξάνδρα: Της λες, ας πούμε παραμύθια; Της μαθαίνεις;

Κατερίνα: Όχι. Τίποτα, τίποτα δεν της λέω. Να διαβάζω, να κάνω...

Αλεξάνδρα: Διαβάζεις παραμύθια να της πεις;

Κατερίνα: Όχι. Δεν είμαστε όπως είσατε εσείς. Και στα μωρά διαβάζετε, κάνετε. Εμείς μόνο τραγουδάμε. Φτιάχνουμε μια μεγάλη κούνια, τα βάζουμε μέσα και τα τραγουδάμε, για να κοιμηθούν. Όπως τώρα, έκλαιγε τώρα για παγωτό και την πήρα στην αγκαλιά μου, της είπα ένα τραγούδι και κοιμήθηκε.

Αλεξάνδρα: Τι τραγούδι;

Κατερίνα: Από αυτά τα δικά μας τα τσιγγάνικα.

Αλεξάνδρα: τι λένε αυτά τα τσιγγάνικα τα τραγούδια; Θες να μου πεις;

Κατερίνα: (μετάφραση) «Εσένα έχω στην ζωή μου, εσύ πήρες άλλη γυναίκα, με παράτησες, με άφησες». Όπως η δική μου η ιστορία τώρα. Την έχω τραγουδήσει. Αλλά είναι τραγούδι τσιγγάνικο.

Αλεξάνδρα: Και τραγουδάς στην μικρή;

Κατερίνα: αλλά στα τσιγγάνικα, όχι στα... Τώρα είναι 4 χρονών. 5ή 7 πάνε νήπια; Λέω, θα σου πάρω μια βαλίτσα, θα σε στολίζω κάθε πρωί, θα σε πάω στα νήπια κι εκεί που θα πας, θα πεις «Καλημέρα, κυρία». Της μαθαίνω κι ελληνικά. Τώρα πήγαμε στο νοσοκομείο πρωί. Θα πας εκεί, λέω, θα πεις «Καλημέρα, κύριε». Έτσι θα πεις. Ή θα πεις κάτι εκεί. Της μαθαίνω ελληνικά. Ή στο μαγαζί που πάμε. Ξέρει και λίγα ελληνικά. Άμα την κάνεις, πως σε λένε, ξέρει να σου απαντήσει. Γιαννούλα. Το επίθετο; Κολώνια. Ξέρει να σου απαντήσει, κι ας είναι μικρή.

Μαίρη: Αλλά έτσι που μένουμε, θέλουμε μια δουλειά να έχουμε.

Κατερίνα: Τώρα εγώ, αν ήθελα μια δουλειά να δουλέψω, που θα βρω την δουλειά. Σου είπαμε, βγάλαμε κάρτα ανεργίας και δεν κάναμε τίποτα κιόλας. Δεν μας πήραν τελέφωνο. Μας είπε η Ειρήνη και η Μαρία ότι θα βγει σεμινάριο και θα πάτε. Τελικά δεν βγήκε σεμινάριο.

Αλεξάνδρα: Τώρα πότε θα πάτα ξανά σχολείο στα λυόμενα;

Μαίρη: Πήγαμε για να βγάλουμε απολυτήριο, αλλά λέει, τώρα δεν βγαίνει το απολυτήριο. Μετά το Πάσχα, λέει.

Αλεξάνδρα: Και θα πάτε μετά το Πάσχα ξανά;

Μαίρη: Μετά θα φύγουμε εμείς. Κατάλαβες; Και δεν μπορούμε να πάμε.

Αλεξάνδρα: α, μετά θα φύγετε και δεν μπορείτε να πάτε. Και πάει το απολυτήριο για φέτος.

Μαίρη: Του χρόνου.

Κατερίνα: Τώρα άμα ήταν εδώ η Μαίρη, θα πηγαίναμε μαζί με την Κωνσταντίνα και άλλα κορίτσια. Μετά το Πάσχα εμείς φεύγουμε όλοι.

Αλεξάνδρα: Δεν μπορεί να μείνει με την ξαδέλφη στην γιαγιά;

Κατερίνα: Η Μαίρη; Κι αυτή φεύγει. Μόνο η γιαγιά μένει μετά. Και μετά εμείς δεν μπορούμε να αφήσουμε το κορίτσι εδώ, γιατί το καλοκαίρι εδώ δεν υπάρχει ψυχή. Και μετά φοβάται ο πατέρας μου. Λέει, είναι μόνο η γιαγιά. Υπάρχουν άτομα που κλέβουν, που κάνουνε. Λέει, μικρή είναι. Θα μείνει μόνη της με την γιαγιά; Θα την κλέψουν, θα την κάνουν.

Αλεξάνδρα: Τώρα που άκουγα για τα σεμινάρια. Σας μαθαίνουν να ράβετε οι γονείς σας;

Κατερίνα: Εγώ ράβω. Αυτά τα ρούχα τα έραψα εγώ. Αυτά που φοράμε τα έραψα εγώ.

Αλεξάνδρα: Ποιος σου έμαθε να ράβεις;

Κατερίνα: Πριν ένα χρόνο δεν ήξερα να ράβω. Αλλά πηγαίναμε, είχαμε μια μοδίστρα εδώ, που έπαιρνε 15 ευρώ και ράβει. Αλλά τώρα είναι φτώχεια, δεν μπορείς να δώσεις, να βγεις πέρα. Θέλεις 15 ευρώ αυτή, 15 ευρώ αυτή, για τα κορίτσια, είναι

πολύ ακριβά. Στοιχίζει γύρω στα 150 ευρώ για κάθε κοστούμι. Λέω, γιατί να μην πάρω μια μηχανή, να προσπαθήσω να ράψω εγώ, να γλιτώσω και τα λεφτά. Πήραμε μια μηχανή κι έπαιρνα κομμάτια κι έκοβα. Με έδειχνε και η μάνα μου. Μου λέγε θα κόψεις έτσι. Είναι μερικοί που ξέρουν πολύ, από παλιά ξέρουν και δείχνουν και στα κορίτσια τους.

Αλεξάνδρα: Και τη σαμιά με τις χάντρες;

Κατερίνα: Κι αυτήν εμείς την κάνουμε με τα χέρια μας. παίρνουμε τις χάντρες, κλωστή, βελόνα, καθόμαστε καμιά φορά και κάνουμε. Και δεν φοράνε οι κοπέλες. Φοράνε οι μεγαλύτεροι, φοράει η μάνα μου.

Αλεξάνδρα: Κι αυτό ποιος σας το έμαθε να...;

Κατερίνα: Πάλι η γιαγιά, η μαμά.

Αλεξάνδρα: Η γιαγιά δεν σας έλεγε ιστορίες, παραμύθια και τέτοια;

Κατερίνα: Δεν μας έλεγε.

Αλεξάνδρα: Ιστορίες γενικά;

Κατερίνα: Ιστορίες μας έλεγε. Αλλά όπως περνάν αυτοί. Με τα άλογα και αυτά. Πως περνούσαν. Ήταν λέει τότε πολύ φτώχεια. Παίρναμε έναν ντρουβά, τον παίρναμε εδώ και ζητούσαμε ψωμί. Οι άνδρες πηγαίνανε γύρα. Γύρα εννοεί πουλάγανε τα παλιά χρόνια. Και μεις, λέει, οι γυναίκες είχαμε ένα μεγάλο τσαντίρι με όλα τα παιδιά, την οικογένεια μας, λέει, καθόμασταν εκεί. Εγώ, λέει, έχω αφήσει την μεγάλη την κόρη μου- όχι μάνα μου, η άλλη-να προσέχει τα παιδιά κι εγώ έπαιρνα τον ντρουβά και πήγαινα στις γειτονιές, στους δικούς σας, και ζηταγα τυρί, ψωμί, ρύζι, λάδι, ό,τι να 'ναι. Τότε ζητιανεύανε ο κόσμος. Δώσ' μου λίγο, δώσ' μου λίγο. Αυτές τις ιστορίες μας έλεγε. Και μετά λέει που θέλαμε να πάμε ν' αλλάξουμε χώρα, είχαμε άλογα και σούστα. Ανέβαιναν τα μωρά πίσω, φορτώνουμε και ξεκινάμε. Και μετά εκεί που πάμε πάλι αυτή την δουλειά κάνουμε.

Αλεξάνδρα: Σας λένε ιστορίες δηλαδή για το...

Κατερίνα: Πως ζούσαν αυτοί.

Αλεξάνδρα: Λοιπόν νομίζω ότι με καλύψατε αρκετά. Θέλετε εσείς να πείτε κάτι άλλο γενικά;

Κατερίνα: Εμείς θέλαμε να πούμε, αν μπορούσες εσύ να κάνεις μια βοήθεια να μας βρείτε δουλειά. Να δουλέψουμε, να μας βοηθήσετε να δουλέψουμε, να κάνουμε ό,τι να 'ναι, ή να μας φέρετε κάτι εδώ. Σεμινάρια, όπως είπε η άλλη. Αυτό θέλαμε εμείς. Να μάθουν και γράμματα οι δικοί μας, τα παιδιά που μεγαλώνουν.

